

Amnesty press

NR 2

2020

EN DRABBAD VÄRLD

Mänskliga rättigheter på undantag. Journalister som fängslas. Arbete som hälsofara. Auktoritära ledare som stärker greppet. Vi berättar om hur covid-19 förändrat världen.

En oviss framtid

ngen kunde vid årsskiftet förutspå det som nu har hänt det första halvåret 2020 och som skapat en global kris, inte bara i hälsofrågan utan också inom många andra områden. Och även om många i Sverige nu verkar förbereda sig på en "normal" sommar så är coronakrisen inte förbi. Över 400 000 personer har dött i covid-19 och den 8 juni varnade WHO-chefen *Tedros Adhanom Ghebreyesus* för att spridningen ökar och varnade världens länder för att tro att krisen är över. Nu är det Sydamerika och vissa asiatiska länder som har den snabbaste ökningen av virus spridning. I Indien genomfördes en dramatisk nedstängning av samhället i mars och miljoner migrantarbetare tvingades ut på vägarna när de lämnade storstäderna. Nu ska Indien åter öppnas samtidigt som virus spridningen ökar.

Länder som Polen, Iran, Sydkorea har också drabbats av en ny uppgång av antalet fall.

De restriktioner som många länder har infört har syftat till att begränsa pandemin. Genom avstånd och hygien skulle färre smittas och de mest sårbara i samhället skyddas och sjukvården klara av att rädda liv. Efter månader av liv under restriktioner så finns en oro för att människors längtan efter att få festa, visa sin religiösa tillhörighet eller politiska engagemang nu ska slå tillbaka i fler fall av covid-19.

Vad vi har lärt oss under denna

ULF B ANDERSSON

Chefredaktör

FOTO: SANDRA JOHNSON

dramatiska vår är att många tvärsäkra påståenden visat sig vara ogrundade. Presidenter som *Donald Trump* (USA) och *Jair Bolsonaro* (Brasilien) avfärdade viruset som jämförbart med en förkylning och har därtill meddelat att deras länder nu lämnar Världshälsoorganisationen, WHO. I Turkmenistan förbjöd diktatorn *Gurbanguly Berdimuchamedov* själva ordet corona.

Frågorna har varit fler än svaren: Var den kommande flockimmuniteten bara ett illusoriskt luftslott? Varför drabbas män mer än kvinnor? Varför har covid-19 i flera länder slagit hårdare mot minoriteter?

För Amnesty har coronakrisen inneburit omställningar. Den svenska sektionens årsmöte i maj ställdes in och ersätts nu med ett digitalt årsmöte 3 oktober. Den internationella rörelsens Global Assembly-möte i sommar har skjutits upp och därmed också den nya strategiska plan som skulle ha antagits. För Amnesty och andra människorättsorganisationer har våren 2020 inneburit ett hårt arbete för att fungera som en vakthund när grundläggande rättigheter, pressfrihet och arbetarskydd är under hot. Den uppgiften kvarstår när sommaren är över.

ULF B ANDERSSON

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: Ulf B Andersson, redaktör, ansvarig utgivare. Malin Engman (layout), Lisa Olsson (sociala medier).
GRAFISK FORM/AD: A4/Lotta Lundin.
REPRO: A4/Lotta Lundin.
ADRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm.
TELEFON: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01.
E-POST: ap@amnesty.se
HEMSIDA: amnestypress.se
SVENSKA SEKTIONEN: Plusgiro 900072-0, bankgiro 900-0720.

PRENUMERATION: 200 kr.
TRYCKERI: V-TAB AB, Vimmerby, 2020.
PRESSLÄGGNING: 9 juni 2020.
Utkommer med fyra nummer 2020.
MANUSSTOPP: 3/2020: 24 augusti 2020.
HOS LÄSARNA: 25 september 2020.
ISSN: 0284-7108. Detta nummer trycks i 89 435 exemplar.
ANNONSER: annonser@amnesty.se
OMSLAG: Getty Images.

Anna Roxvall och Johan Persson har vunnit 2020 års journalistpris från Röda Korset för reportaget "Hägring Europa" som publicerades i Amnesty Press nummer 3/2019. Ur motiveringen: "detta skickliga reportage ökar vår förståelse för de humanitära konsekvenserna och komplexiteten i det som av Europa kallas flyktingkris."

FOTO: JESPER KLEMEDSSON

36

I Filippinerna ökar attackerna mot markaktivister och människorättsförsvare. Vi besöker ön Negros.

TEMA CORONA

10 **MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER.** Vad händer under pandemin?

16 **PRESSFRIHET.** Journalister fångas med hänvisning till pandemin.

21 **JOBDET SOM HÄLSOFARA.** De riskerar livet.

28 **AMNESTYGRUPPER.** Arbetet går vidare på nya sätt.

30 **UNGERN/POLEN.** Corona utnyttjas för att strypa demokratin.

33 **KRÖNIKA.** Rapport från Ecuador.

DESSUTOM

6 **GODA NYHETER**
Gravida skolflickor i Sierra Leone fick rätt

52 **SÅ GICK DET SEN**
I tyska Koblenz har en historisk rättegång inletts.

61 **TILLBAKABLICKEN**
50 år sedan skotten vid Kent State University.

MUSIK OCH POLITIK I UGANDA

44 Nästa år ska presidentval hållas i Uganda. Yoweri Museveni utmanas av Bobi Wine, musikern som är ett hopp för många unga.

FRI FRÅN EVIN

52 Under nio månader satt den franske forskaren Roland Marchal fångad utan rättegång i Evin-fängelset i Irans huvudstad Teheran.

BETLEHEM ISAAK TRÄDER FRAM

54 I vår har Betlehem Isaaks bok "Mitt liv utan dig" publicerats och berättelsen om livet utan fadern, Dawit Isaak, har blivit pjäs.

PROTEST TROTS FÖRBUD

DEN 4 JUNI 1989 DÖDADES hundratals personer när Folkets befrielsearmé ingrep mot demokratiörelsen som i flera månader hade protesterat på Himmelska fridens torg i Peking. Händelserna är fortfarande tabu att beröra i Kina men i Hongkong har en stor ljusvaka hållits den 4 juni varje år för att hålla minnet vid liv och förra året kom 180 000 personer till Victoriaparken.

I år hade myndigheterna för första gången sedan 1989 förbjudit minnesmanifestationen med hänvisning till covid-19. I Hongkong finns

en ökad oro för framtiden sedan nya säkerhetslagar infördes i maj och en lag gör det till ett brott att inte visa respekt för den kinesiska nationalsången.

Förbudet mot minnesceremonier för offren den 4 juni 1989 trotsades av tiotusentals invånare i Hongkong, som här på bilden där social distansering hölls. Många fruktar att de nya säkerhetslagarna kommer att förhindra 4 juni-manifestationer i framtiden.

ULF B ANDERSSON
FOTO: TYRONE SIU/REUTERS/TT

SUDAN SKA FÖRBJUDA KVINNLIG KÖNSSTYMPNING

 SUDAN. Den 1 maj rapporterade internationella medier att Sudan planerar att kriminalisera kvinnlig könsstympning. Enligt ett dokument som The Guardian har sett ska den som utför könsstympningen kunna straffas med upp till tre års fängelse. Förslaget godkändes av Sudans ministrar den 22 april och ska nu behandlas av det råd som styr Sudan sedan den tidigare presidenten **Omar al-Bashir** störtades i april 2019.

I Sudan beräknas nästan 87 procent av kvinnorna mellan 15 och 49 år vara könsstympade. I de flesta fall genomförs stympningen när flickorna är mellan 5 och 14 år.

– Det är nu dags att använda straff för att se till att flickor skyddas från denna form av tortyr, sade **Faiza Mohamed**, Afrikachef på Equality Now, till Reuters.

Hon påpekade dock att det kan bli svårt att säkra att lagen följs då könsstympning är en sedvänja som många människor i Sudan tror på. ■■■

WANG QUANZHANG ÅTERFÖRENAD MED FAMILJEN

 KINA. Den 5 april frigavs den kinesiske människorättsadvokaten **Wang Quanzhang** efter att ha suttit fängslad sedan i augusti 2015. Han fick först inte träffa sin familj utan sattes i karantän i staden Ji'nan, 400 km från Peking. Sedan hans fru **Li Wenzu** hamnat på sjukhus tilläts Wang Quanzhang åka till familjen i Peking och de kunde återförenas. Li Wenzu tackade Amnesty-aktivister på twitter:

– Ert arbete och hjälp spelade en stor roll för att få hem Wang Quanzhang. Vi hade inte orkat fortsätta kämpa utan ert kontinuerliga stöd de senaste fem åren.

Wang Quanzhang har som advokat försvarat bland annat Falun Gong-utövare och medlemmar i New Citizens' Movement. Han arbetade också tillsammans med svensken **Peter Dahlin** i organisationen Chinese Urgent Action Working Group, som de bildade tillsammans. Peter Dahlin greps 2016 och utvisades ur Kina efter en "bekännelse" som sändes i TV (se Amnesty Press nr 2/2017). ■■■

RÄTTVISA. Alla flickor har rätt att gå i skola i Sierra Leone har presidenten nu lovat.

FOTO: ASTRID CHITOU/AI

Gravida flickor har rätt att gå i skolan

 SIERRA LEONE. Den 30 mars meddelade Sierra Leones president **Julius Maada Bio** att förbudet för gravida flickor att gå i skolan upphävs. Han utlovade också satsningar för inkludering av alla elever.

Julius Maada Bio lovade att hans regering förbinder sig till en "radikal inkludering av varje medborgare oavsett deras kön, etnicitet, förmåga, socioekonomiska eller andra omständigheter."

– Vi har en moralisk och konstitutionell skyldighet att skydda flickor, sade Julius Maada Bio.

Amnesty International välkomnade beskedet att diskrimineringen nu "förpassas till historieböckerna".

– Gravida flickor får tillbaka

sin värdighet och vi välkomnar att förbudet för gravida att gå i skolan upphävs med omedelbar verkan. Det är en seger för de som oförtrutet har kampanjat för att denna stora förändring skulle bli verklighet, sade **Marta Colomer**, tillförordnad biträdande Amnestychef för Väst- och Centralafrika.

Amnesty publicerade den 6 november 2015 rapporten "Sierra Leone: Shamed and Blamed: Pregnant Girls' rights at risk in Sierra Leone" där utestängningen av gravida flickor från skolundervisning belystes (se också Amnesty Press nummer 1/2019).

Judy Gitau, regional koordinator vid organisationen Equality Now, sade att upphävandet av förbudet var "underbara nyheter":

– Det är ett erkännande i Sierra Leone att flickor har rätt att få undervisning; att flickor har rättigheter och att flickor är mänskliga varelser som är jämlika med sina manliga motsvarigheter i samhället.

Equality Now anmälde i maj 2018 tillsammans med flera andra organisationer Sierra Leone till Ecowas-domstolen. Amnesty International biträdde anmälan som "amicus curiae" ("vän till domstolen").

Sierra Leone är ett av 15 länder som ingår i Ecowas, Västafrikanska staternas ekonomiska gemenskap, som bildades 1975. Ecowas har en domstol med säte i Abuja, Nigerias huvudstad, som bland annat kan ta upp brott mot mänskliga rättigheter i medlemsstaterna.

Den 12 december 2019 slog domstolen fast att utestängningen av gravida flickor från undervisning stred mot en rad paragrafer i den Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter. Att flickorna undervisades i "speciella" skolor utanför de statliga skolorna som var öppna tre dagar i veckan och bara undervisade i fyra ämnen, var diskriminerande ansåg domstolen.

Domstolen beordrade Sierra Leone att upphäva förbudet. Regeringen beordrades också att motverka tonårsgraviteter genom att ge sexualundervisning i skolan och att medvetandegöra samhällen om frågor rörande diskriminering.

ULF B ANDERSSON

FÖRSTA BRÖLLOPET

 COSTA RICA. Den 26 maj blev **Alexandra Quiros** och **Dunia Araya** historiska när de blev det första samkönade paret som fick gifta sig i Costa Rica. **Cristian González Cabrera** på Human Rights Watch uttryckte en förhoppning att de andra länderna i Centralamerika nu ska följa efter och tillåta samkönade äktenskap.

År 2017 kom ett historiskt utslag i IACHR, den interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter, där det slogs fast att samkönade par ska ha samma rättigheter som heterosexuella par. 2018 meddelade Costa Ricas konstitutionsdomstol att IACHR:s beslut skulle följas. Frågan debatterades livligt under presidentvalskampanjen våren 2018 där den konservativa **Fabricio Alvarado** lovade att stoppa samkönade äktenskap. Han förlorade dock valet. ■■■

TÅRTKALAS. **Alexandra Quiros** och **Dunia Araya** firar sitt giftermål.

De skulle aldrig ha fängslats.

Agnes Odhiambo på Human Rights Watch i Kenya kommenterade beskedet den 21 maj att Rwandas president **Paul Kagame** beslutat att benåda 50 kvinnor som sitter i fängelse för att ha gjort abort. Sex av kvinnorna var dömda till livstids fängelse.

På några månader har världen förändrats genom den pandemi som drabbat människor i många länder. Åtgärderna mot det nya coronaviruset har påverkat många rättigheter och pressfriheten har begränsats i många länder.

I SKUGGAN

AV

PANDEMIN

TEMA CORONA

- 1 10-15 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER.** Utegångsförbud, övervakning med appar och en chans för auktoritära härskare att öka sin makt.
- 2 16-20 PRESSFRIHET.** I många länder har journalisters möjligheter att granska myndigheterna försvårats i en kritisk tid.
- 3 21-27 JOBBET SOM HÄLSOFARA.** Det var många som under våren fortsatte jobba för att nedstängda samhällen skulle kunna fungera. I värsta fall kunde ett arbetspass innebära en fara för livet.
- 4 28-29 AMNESTYGRUPPER.** Vi berättar om hur Amnestygrupper jobbat i isoleringen.
- 5 30-32 UNGERN/POLEN.** För de auktoritära regeringarna i Ungern och Polen blev pandemin en chans att ytterligare stärka kontrollen.
- 6 33 KRÖNIKA.** Lise Josefsen Hermann beskriver hur covid-19 slog mot Ecuador.

Mänskliga rättigheter satta på undantag

När det nya coronaviruset ska bekämpas får de mänskliga rättigheterna stå tillbaka. Vissa inskränkningar är befogade, men *var går gränsen?* Medan pandemin sprider sig tar auktoritära regimer chansen att öka sin makt.

TEXT: CHARLIE OLOFSSON

OROAD. Anna Lindenfors är sedan 2014 generalsekreterare på Amnesty.

FOTO: AMNESTY

Sedan det nya coronaviruset upptäcktes hos människor har tillvaron i världen vänts upp och ner. För bara några månader sedan hade vi aldrig kunnat föreställa oss utdragna utgångsförbud i västeuropeiska länder. Plötsligt cirkulerar drönare över Paris och Madrid, med uppmaningar till folk att gå in.

I andra delar av världen har politikerna tagit till betydligt hårdare metoder för att få människor att stanna hemma. I Kina har lokala myndigheter svetsat igen folks ytterdörrar. I Kenya upprätthålls det landsomfattande utgångsförbudet med brutalt polisivåd som har lett till flera dödsfall. I Filippinerna har president Rodrigo Duterte sagt åt militären att skjuta alla som inte håller sig hemma.

Den 26 maj hade 348 000 människor avlidit i covid-19 och än ser vi inte slutet på den katastrof coronaviruset har orsakat. Att vissa demokratiska fri- och rättigheter inskränks under en pandemi får man räkna med, men det betyder inte att politiska makthavare får göra vad de vill.

Amnesty Press har frågat Anna Lindenfors, generalsekreterare på Amnesty, Måns Molander, Norderchef på Human Rights Watch, HRW, och Anders L. Pettersson, executive director på Civil Rights Defenders, CRD, hur de tycker att världen hanterar den pågående krisen.

Anders L. Pettersson

Alla tre trycker på vikten av att inskränkningar av de mänskliga rättigheterna som nu måste göras är tidsbegränsade och proportionerliga.

– Det kan vara nödvändigt att begränsa rörelsefriheten och rätten att samlas men att till exempel fängsla eller sätta fotboja på någon för att den bryter ett utgångsförbud är inte proportionerligt som vi ser det, säger Måns Molander på HRW.

Anders L. Pettersson på CRD nämner flera länder som han tycker går för långt.

– Regeringen i Albanien gick till exempel ut och föreslog att den som bryter utgångsförbudet ska få 15 års fängelse. Det är helt orimligt, säger han.

FOTO: HRAPF/UGANDA

UGANDA

De 19 personerna (bilden) som greps den 29 mars, anklagade för att ha spridit viruset, förvägrades av en domstol frigivning mot borgen. Efter 50 dagar i häkte meddelade åklagarna den 19 maj att åtalet hade lagts ned och alla männen frigavs. Den ugandiska människorättsorganisationen HRAPF uppgav att det verkade som om de 19 hade misshandlats och torterats i häktet.

Genom sina samarbetsorganisationer runt om i världen får Civil Rights Defenders rapporter om att auktoritära regimer angriper meningsmotståndare och minoritetsgrupper med smittskydd som svepskäl.

– Vissa regimer ser sin chans nu och använder pandemin som ursäkt för att öka sin makt och inskränka vissa gruppers rättigheter, säger Anders L. Pettersson och tar Uganda som exempel.

Måns Molander

Den 29 mars stormade polisen ett skyddat boende för hbtqi-personer utanför Kampala och 19 personer fängslades, misstänkta för att ha spridit viruset.

– Det är helt uppenbart en attack mot hbtqi-rörelsen, säger Anders L. Pettersson.

Han ser också hur auktoritära regimer nu passar på att smyga igenom kontroversiella förslag, medan allas blickar riktas mot det nya viruset. I Polen föreslogs till exempel ännu mer

långtgående inskränkningar av aborträtten och en kriminalisering av sexualundervisning. I Ungern har regeringen föreslagit ett förbud mot juridisk ändring av kön, vilket parlamentet röstade igenom den 19 maj.

Det finns också fall där politiker utnyttjar den pressade situationen inom vården för att driva igenom sin agenda. I den amerikanska delstaten Texas har lokalpolitikerna till exempel stoppat all abortvård med argumentet att resurserna behövs till coronapatienterna.

– Man hänvisar till corona fast i själva verket är det ett politiskt motiverat beslut, säger Måns Molander, på HRW.

SOLOPROTEST. Sedan Ilya Azar, journalist vid Novaja Gazeta, den 26 maj gripits vid en soloprotest i Moskva och dömts till 15 dagars fängelse protesterade en rad ryska journalister den 28 maj. Trots att de följde coronarestriktionerna greps de en efter en. Här förs Alexander Plyushchev bort av polis.

FOTO: VLADIMIR GERDO/TASS/TT

Anna Lindenfors, generalsekreterare på svenska Amnesty, delar bilden att oppositionella och minoritetsgrupper just nu är särskilt utsatta i många delar av världen. Hon ser allvarligt på att vissa grupper stämplas som smittspridare. I Kina pekas till exempel immigranter från Afrika ut och det höjs krav på att alla inom gruppen ska tvångstestas. I andra delar av världen är det istället personer med asiatisk bakgrund som hängs ut som misstänkta smittspridare.

– Vi och dom-tänkandet förstärks i den här krisen och det riskerar att öka splittringen i våra samhällen, säger Anna Lindenfors.

Andra grupper som är särskilt utsatta under pandemin är journalister och visselblåsare som kritiserar sina länders coronastrategier. Innan det blev känt att det nya viruset hade muterat försökte till exempel den kinesiska regimen att tysta läkaren och visselblåsaren Li Wenliang. Nu ser Anna Lindenfors även en oroväckande utveckling i Thailand. Amnestys rapport "They are always watching us", som släpptes den 23 april, visar att thailändska myndigheter hotar och tystar personer som kritiserar landets hantering av corona. Myndigheterna försvarar sig och menar att de bara stoppar spridningen av falska uppgifter om viruset.

En fråga som Human Rights Watch sätter särskilt fokus på under pandemin är den snabba utvecklingen av teknik för övervakning. Måns Molander beskriver det som att användningen fullkomligt har exploderat.

– Acceptansen för den här typen av teknik har ökat och när den väl har införts är den svår att stoppa. Det vi ser nu är en utveckling som kan vara svår att rulla tillbaka, säger han.

Under pandemin används övervakningsteknik bland annat för att kartlägga människors rörelsemönster och för att identifiera personer som bryter mot utgångsförbud. Måns Molander nämner Kina och Ryssland som de länder som går längst. I Moskva filmas gatorna av minst 170 000 kameror varav vissa är utrustade med ansiktigenkänning. Sedan utgångsförbudet infördes den 30 mars har 100-tals personer gripits efter att ha identifierats av kamerorna.

– Det är en våt dröm för auktoritära regimer att kunna ha sådan kontroll, säger Måns Molander.

Även i Kina finns ett väl utbyggt system med kameraövervakning. Här spåras invånarna också med hjälp av en app som hämtar data från landets hälso- och transportmyndigheter. Genom appen får myndigheterna tillgång till invånarnas medicinska uppgifter, kopplat till platsinformation.

Kina och Ryssland sticker ut med sina väl utvecklade övervakningssystem men under coronapandemin har även demokratiska länder i Västeuropa börjat nosa på den här typen av teknik, menar Måns Molander.

– Smittspårning uppfattas just nu som ett tungt argument för den här typen av övervakning, även om det är på bekostnad av den personliga integriteten, säger han.

De europeiska länderna hämtar främst in anonymiserad data. Då får myndigheterna inte information om var enskilda individer befinner sig utan ser bara hur många som är i rörelse och på vilka platser människor samlas. Under våren har dock flera regeringar tagit fram särskilda coronappar med individbaserade uppgifter. De

LI WENLIANG

I SLUTET AV december 2019 varnade ögonläkaren Li Wenliang, 33, för det nya coronaviruset. Han skrev privat på WeChat till kollegor och tidigare klasskamrater att han sett ett virus som liknade sars och som spred sig i Wuhan. Polisen kontaktade honom och han anklagades för att "sprida rykten" och "falsk information" på internet som "skadar samhällets stabilitet". Efter påtryckningar skrev Li Wenliang under ett erkännande.

Han smittades själv och den 7 februari 2020 avled Li Wenliang i covid-19.

FOTO: WIKIPEDIA

EXEMPEL PÅ HUR DE DEMOKRATISKA RÄTTIGHETERNA SÄTTIS UR SPEL

apparna bygger på frivillighet, men det gör dem inte ofarliga, menar Måns Molander.

– Det finns stor risk att datan hamnar i fel händer. Samtidigt vet vi inte hur stor nyttan är. I Norge har 60 procent av befolkningen laddat ner regeringens app, men det är fortfarande oklart om informationen som samlas in verkligen är användbar, säger han.

Även Civil Rights Defenders och Amnesty följer noga utvecklingen med de nya coronaapparna.

– Vi måste vara väldigt varsamma med de här systemen, säger Anna Lindenfors.

Under coronautbrottet arbetar svenska Amnesty både internationellt och med fokus på Sverige. En fråga som står högt på dagordningen är rätten till hälsa och hur pandemin slår mot redan utsatta grupper. I Sverige driver Amnesty till exempel en kampanj om hemlösas situation under pandemin och på kort tid har över 10 000 namnunderskrifter samlats in.

– Om du inte har något hem är det väldigt svårt att stanna hemma när du är sjuk, och självklart också att sköta sin hygien, säger Anna Lindenfors.

I slutet av april uppvaktade organisationen Socialstyrelsens generaldirektör *Olivia Wigzell* och framförde bland annat ett krav på att inga avhysningar ska genomföras under pandemin.

– Vi hade en bra diskussion, men vi vill ju se handling också, säger Anna Lindenfors.

I ett internationellt perspektiv tänker hon särskilt på hur viruset riskerar att slå

MEXIKO

I Europa hyllas vårdpersonal med applåder från balkonger men i andra delar av världen är tonen en annan. I många länder ses vårdpersonal som potentiella smittspridare. I Mexiko har minst 44 våldsamma attacker mot vårdpersonal ägt rum.

PANAMA

Landet har infört ett könsuppdelat utegångsförbud som innebär att kvinnor och män får vistas ute varannan dag. Detta slår mot transpersoner som vittnar om att de ifrågasätts oavsett vilken dag de går ut.

mot alla som sitter fängslade. Många fångelser är kraftigt överbelagda och om viruset börjar spridas kan det snabbt få katastrofala konsekvenser, menar hon och nämner Iran som ett skräckexempel.

– De har släppt många av sina fångar på grund av viruset och det är bra, men många politiska fångar är fortfarande kvar, säger Anna Lindenfors.

I de flesta länderna i Mellanöstern har viruset än så länge inte fått någon stor spridning men just Iran är ett undantag. När den här artikeln skrivs, i slutet av maj, är Iran ett av de tio länderna med flest antal döda.

De flesta bekräftade dödsfallen finns i Europa (över 169 000 döda) och Nordamerika (120 000 döda) och det är fortfarande osäkert hur spridningen kommer utvecklas i fattigare delar av världen. Den 23 maj förklarade WHO att Sydamerika nu är pandemins epicentrum där Brasilien då hade passerat 20 000 döda i covid-19.

Redan nu slår åtgärderna för att begränsa smittspridningen hårt mot världens fattiga, menar Anna Lindenfors, och nämner utegångsförbuden som exempel.

– Många har inte råd att vara hemma

ALBANIEN

Regeringen föreslog att den som bryter mot utegångsförbudet skulle straffas med 15 års fängelse. Förslaget stoppades av parlamentet, som ändrade straffet till max åtta år.

EGYPTEN

Atef Hasballah, chefredaktör för Alkarar-Press greps den 18 mars för att han på sin Facebooksida hade ifrågasatt regeringens coronastatistik. Den 14 april anklagades han för att ha anslutit sig till "en terroristorganisation".

utan måste ut och jobba. Om man använder det man tjänar under dagen till att köpa mat på kvällen, då kan man inte sitta inne i flera månader, säger hon.

Framöver kommer det att vara viktigt att mobilisera stöd till de särskilt utsatta grupperna, menar Måns Molander på Human Rights Watch. Han ser till exempel en stor risk att barn som lever under fattiga förhållanden inte kommer få chans att gå tillbaka till skolan efter pandemin.

– Risken är att de börjar jobba nu och inte får någon mer utbildning. Jag tror att det kommer behövas stora satsningar för att få tillbaka de här barnen till skolan igen, säger han.

Anders L. Pettersson på Civil Rights De-

UNGERN

Regeringen har infört undantagslagar som ger dem rätt att regera på dekret. Det innebär att de kan stifta egna lagar utan godkännande från parlamentet, och undantaget gäller på obestämd tid.

KENYA

Utegångsförbudet upprätthålls med brutalt polisvåld. I slutet av mars misshandlades en man till döds av polis efter att han hjälpt en gravid kvinna till vårdcentralen. Den 16 april hade tolv personer dödat av polisen, vilket var fler dödsoffer än covid-19 som då hade dödat elva kenyaner.

defenders ser också ett behov av ökat stöd till människorättsförsvarare runtom i världen.

– Stödet är extra viktigt nu, när de inte bara kämpar mot auktoritära regimer utan även mot en pandemi, säger han.

Han, Anna Lindenfors och Måns Molander upplever alla tre att coronapandemin har inneburit ett ökat intresse för människorättsfrågor i Sverige.

– Vi har aldrig tidigare haft så här mycket trafik till vår webb, säger Måns Molander.

Att engagemanget ökar tror Anna Lindenfors beror på att viktiga frågor nu ställs på sin spets.

– Det låter klyschigt men jag tror att krisen får många att reflektera över vad som är viktigt och vilket samhälle vi egentligen vill ha, säger hon. ■■■■

DÖDSSIFFROR (8 JUNI)

USA
112 477

STORBRITANNIEN
40 597

BRASILLEN
37 312

ITALIEN
33 899

FRANKRIKE
29 155

SPANIEN
27 136

MEXIKO
13 699

BELGIEN
9 606

TYSKLAND
8 779

IRAN
8 351

SVERIGE
4 694

FÄNGELSER

I IRAN RAPPORTERADES den 20 mars 85 000 fångar ha frigivits, 70 000 av dem temporärt tills covid-19 är över. Turkiet frigav i april 90 000 fångar i en amnesti. I Myanmar frigavs 25 000 fångar och i Afghanistan 10 000 fångar. Bland de frigivna fanns få politiska fångar.

PRESSFRIHET I CORONANS TID

Coronakrisen har gett makthavare en möjlighet att inskränka yttrandefriheten och journalisters arbetsmöjligheter har försvårats. I en rad länder har journalister fängslats med hänvisning till pandemin.

TEXT: VERA HÄGGBLOM

”Covid-19-pandemin verkar användas som en ursäkt av många regeringar för att komma åt oppositionella och andra regeringskritiker och journalister hindras på många håll från att göra sitt jobb, säger *Ami Hedenborg*, pressansvarig och talesperson på Amnesty i Sverige.

Hon framhåller mediernas viktiga funktion när det kommer till att granska hur myndigheter och makthavare hantlar smittspridningen och att tillgången till korrekt information under en pågående pandemi är fundamental.

– Det kan handla om liv eller död. Men vad vi istället ser är att regeringar i olika länder – just med hänvisning till covid-19 – gör det omvända och censurerar och begränsar informationen.

Ami Hedenborg

Erik Halkjaer, ordförande för Reportrar utan gränser i Sverige, delar den dystra bilden. Organisationen släppte sitt pressfrihetsindex den 21 april och mätningen visade att den genomsnittliga nivån för pressfriheten i världen hade förbättrats med 0,9 procent jämfört med året innan. Men indexet speglar utvecklingen

under 2019, det vill säga innan det nya coronaviruset intog världsscenen.

– De senaste månaderna har en redan dålig situation blivit mycket sämre. De auktoritära tendenserna, de rättsliga trakasserierna, internetkontrollen – allt det här har förstärkts under coronapandemin, säger *Erik Halkjaer*.

Ungern, Indien, Brasilien, USA, Kina och Ryssland är några av de länder där Reportrar utan gränser har sett en negativ utveckling den senaste tiden.

– Det handlar om stora länder och – med undantag för Kina – demokratiska stater, där pressfriheten nu har försämrats radikalt under de senaste veckorna, påpekar *Erik Halkjaer*.

För att följa och granska coronapandemins påverkan på journalistiken har Reportrar utan gränser tagit fram verktyget Tracker 19, som är uppkallat efter såväl covid-19 som artikel 19 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Erik Halkjaer

För Amnestys del är några av de länder som organisationen höjer varningsflaggen för, sedan journalister har frihetsberövats eller på andra sätt hindrats från att rapportera om covid-19-pandemin, Tanzania, Kina, Niger, Egypten, Ryssland, Venezuela, Indien och Turkiet.

BELÖNAT MOD. År 2013 fick *Jelena Milasjina* IWOC-priset av USA:s utrikesdepartement. Priset delas årligen ut till modiga kvinnor i världen.

FOTO: STATE DEPARTMENT

– Dessutom har journalister åtalats för att ha rapporterat om covid-19 i exempelvis Azerbajdzjan, Kazakstan, Serbien, Bangladesh, Kambodja, Uganda, Rwanda, Somalia, Tunisien och Palestina, säger *Ami Hedenborg*.

Vid sidan om attackerna mot journalister är det även många länder som har använt coronapandemin som ursäkt för att införa nya lagar mot spridandet av så kallade falska nyheter.

TJETJENIEN

EN AV DE JOURNALISTER som har hotats på grund av sin rapportering är *Jelena Milasjina*. Den 12 april publicerade den ryska tidningen *Novaja Gazeta* en artikel där hon kritiserade hanteringen av pandemin i Tjetjenien. Tjetjeniens president *Ramzan Kadyrov* hade sagt att människor som spred sjukdomen var "värre än terrorister", vilket *Jelena Milasjina* ansåg kunde skrämra människor från att undvika söka vård. *Kadyrov* postade en video på Instagram där han dödshotade *Milasjina* och uppmanade den ryska regeringen och säkerhetstjänsten FSB att "stoppa de där icke-människorna som skriver och provocerar vårt folk".

– Jag är väldigt rädd då hoten från *Kadyrov* är väldigt allvarliga och han är en farlig man. Jag vet att om han verkligen bestämmer sig för att döda mig så kommer han också att göra det, sade *Jelena Milasjina* till pressfrihetsorganisationen Committee to Protect Journalists (CPJ).

Novaja Gazeta.

RAMZAN KADYROV

SON TILL TJETJENIENS tidigare president *Achmat Kadyrov* som mördades i ett attentat 2004. År 2007 blev *Ramzan Kadyrov* president och har styrt republiken med järnhand. Han är medlem av det styrande partiet i Ryssland, Enade Ryssland, och stöds av den ryske presidenten *Vladimir Putin*. *Kadyrov* har en privatarmé på flera tusen soldater; *Kadyrovtsy*, som agerar med straffrihet.

När pandemin nådde Ryssland tonade *Kadyrov* ner hotet och uppmanade medborgarna att blanda citron och honung i vattnet för att stärka immunförsvaret. Ryska medier uppgav 21 maj att *Kadyrov* flugits till Moskva för att vårdas för covid-19. Den 27 maj uppgav *Kadyrov* att han var frisk.

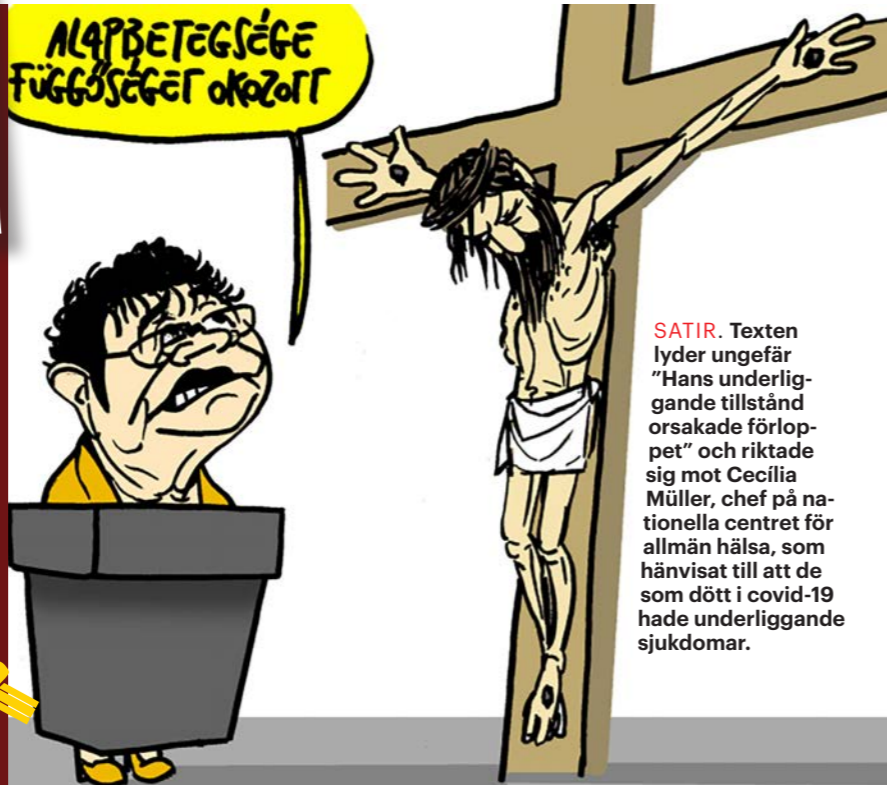
FOTO: WIKIPEDIA

UNGERN

DEN 28 APRIL publicerade den ungerska tidningen Népszava en karikatyrteckning, ritad av **Gábor Pápai**, som drev med den ungerska regeringens politik för att bekämpa coronapandemin. Såväl konservativa parlamentsledamöter som regeringsvänliga medier driver nu en hat- och påtryckningskampanj mot Pápai och en radiostation ska ha uppmanat honom att berätta var han bor eftersom det är "så många som skulle vilja besöka honom".

KÄLLA: REPORTRAR UTAN GRÄNSER

SATIR. Texten lyder ungefär "Hans underliggande tillstånd orsakade förloppet" och riktade sig mot Cecilia Müller, chef på nationella centret för allmän hälsa, som hänvisat till att de som dött i covid-19 hade underliggande sjukdomar.

KRIS. Venezuelas president Nicolás Maduro håller TV-tal från presidentpalatset Miraflores.
FOTO: VENEZUELAN PRESIDENCY/AFP/TT

VENEZUELA

DEN 21 MARS greps journalisten **Darvinson Rojas** i ett uppenbart försök att stoppa hans rapportering kring spridningen av covid-19 i Venezuela. En specialstyrka inom polisen kom till hans hem under förevändning att det fanns ett fall av "covid-19". Efter tolv dagar i häkte frigavs Darvinson Rojas mot borgen men åtalet för "att ha förespråkhat" och "anstiftan till brott" är kvar.

KÄLLA: AMNESTY INTERNATIONAL

- Dit hör till exempel Azerbajdzjan, Ungern, Ryssland, Uzbekistan, Kambodja, Sri Lanka, Thailand, Tanzania och flera gulfstater, säger Ami Hedenborg.

Vad som räknas som falska nyheter är dock oftast inte definierat, utan bestäms av myndigheterna. I Ungern riskerar exempelvis den som publicerar falska nyheter om coronaviruset upp till fem års fängelse sedan landets parlament röstat igenom ny lagstiftning.

- Då det inte står specificerat vad "falska nyheter" är för något blir det upp till rättsapparaten att bestämma. Och eftersom rättsapparaten sitter i knät på premiärminister **Viktor Órban** är det i princip upp till honom vad som räknas som falsk information och inte, säger Erik Halkjaer och tillägger att situationen för journalister generellt är allvarlig på Balkan och i Centraleuropa.

Även om kritiken mot lagarna om desinformation och falska nyheter är hård står

det dock klart att coronapandemin även har lett till en så kallad infodemi - något som Världshälsoorganisationen, WHO varnade för i februari. Infodemin innebär att rykten och falsk eller missvisande information sprids med blixstens hastighet och riskerar att hindra effektiva åtgärder mot viruset och skapar förvirring och misstro bland befolkningen.

Med tanke på infodemin, kan det i detta läge ändå vara motiverat av makthavare att inskränka yttrandefriheten för att stoppa desinformationen?

- Nej, det tycker jag inte, för vem är det som ska bestämma vad som är desinformation eller inte? Vi kommer alltid ha ett samhälle där det sprids en massa konstiga saker på internet, men så länge oberoende journalister kan kontrollera detta och lyfta fram kritik eller backa upp statlig information blir det en öppen debatt där var och en

kan tillgodogöra sig den information man behöver för att fatta egna beslut, säger Erik Halkjaer.

Ami Hedenborg instämmer:

- I allmänhet har stater rätt att införa nödlagar vid sådana här tillfällen, men i och med att yttrandefriheten är så fundamental blir det problematiskt om den börjar inskränkas. Då ser Amnesty mycket hellre att det förs en öppen debatt där felaktiga rykten kan bemötas med korrekta fakta.

Mycket av felaktigheterna kring covid-19 sprids på sociala medier. En studie publicerad i april av Reuters Institute for the Study of Journalism visade att det fanns en stor skillnad i hur de stora sociala mediefirmorna arbetar när det kommer till att ta bort felaktig information. På Twitter blev till exempel 59 procent av felaktigheterna kvar utan någon särskild varningstext, trots

påpekanden från faktakoll-organisationer, medan motsvarande siffror för Youtube och Facebook var 27 respektive 24 procent.

Erik Halkjaer säger att Reportrar utan gränser i årtal har krävt att företag som Facebook, Apple, Google och Twitter ska ha mer demokratiska spelregler på sina plattformar:

- Det kan de ju bestämma med hjälp av sina algoritmer. De här plattformarna har kapacitet och resurser för att agera mer som ansvariga utgivare och redaktörer än vad de påstår att de har. Men jag tycker ändå att de har skärpt sig under pandemin, och jag tror att många kommer kräva att det fortsätter på det viset framöver.

Att informationen blir skruvad åt andra hållet, då Facebook ändrar sina algoritmer, ser Erik Halkjaer inte som någon risk:

- Nej, vi vill ju inte att de här företagen ska gå in och censurera någonting. Däremot

MYANMAR

DEN 13 MAJ grep myndigheterna i delstaten Karen i Myanmar Zaw Ye Htet, chefredaktör på nyhetsbyrån Dae Pyaw, efter att han publicerat uppgifter om att det funnits ett dödsfall till följd av coronaviruset i delstaten. Uppgifterna visade sig senare inte stämma, enligt nyhetskällor. Den 20 maj dömdes Zaw Ye Htet till två års fängelse för att ha spridit information som kunde "orsaka rädsla eller skrämman upp allmänheten".

KÄLLA: COMMITTEE TO PROTECT JOURNALISTS

VAKSAMHET. Affisch om hälsa för att skydda mot covid-19 i Myanmars största stad Rangoon. FOTO: LYNN BO BO/EPA/TT

MED LIVET

SOM INSATS

anser vi att de bör ge lika mycket utrymme åt olika röster så att man får ett tvåsidigt mynt. Att de tar på sig en mer demokratisk keps helt enkelt.

Även om det för tillfället känns avlägset kommer förr eller senare den dag då covid-19-pandemin är ett minne blott. Frågan är dock om även de nyinförda lagar som inskränker fri- och rättigheter kommer att tas bort efter att coronastormen har bedarrat.

Tyvärr är det ju ofta så att repressiva lagstiftningar finns kvar även efter att det akuta yttre hotet har försvunnit. Därför är det så viktigt när sådana här nödlagar införs att de är tidsbestämda och verkligen tjänar sitt syfte, säger Ami Hedenborg.

Erik Halkjaer lyfter fram situationen i Ungern och Polen och efterfrågar hårdare tryck från EU:

– Det finns inget som talar för att Ungern

och Polen skulle dra tillbaka de här lagarna om inte EU agerar. Tyvärr kommer många länder att utnyttja den nuvarande situationen för att kunna fortsätta kontrollera informationsflödet och press och medier.

Även om situationen ser mörk ut för pressfriheten i coronatider ser ändå Erik Halkjaer några ljusglimtar:

– I Afrika finns ett par länder som innan coronapandemin hade en positiv utveckling gällande pressfrihet och där tror jag att ledarna efter att det här är över kommer att fortsätta i den riktningen.

Han säger också att covid-19-situationen har skapat ett stort sug efter information och nyheter, något som kan leda till att människor även efter pandemin kommer att uppskatta de etablerade, traditionella medierna mer än tidigare.

– Kanske kommer folk till och med vara beredda att betala en slant för det. Det hoppas jag i alla fall, säger Erik Halkjaer. ■■■

Medan vissa kan jobba hemifrån måste andra arbeta för att hålla samhället igång. Det som tidigare varit ett vanligt arbetspass har plötsligt blivit en potentiell hälsofara som i värsta fall kan leda till döden.

TEXT: JENNIE AQUILONIUS

FOTO: GETTY IMAGES, SL/DAN BOMAN

DÅLIG RESPEKT. Michael Lundgren kände obehag när han körde buss då passagerare visade dålig respekt. Den 28 april lade han ett skyddsstopp och bussarna i Jönköping stannade.

FOTO: ULRIKA KARLSTRÖM

➤ **R**esenärerna hostar och nyser rakt ut. Håller inte för, hostar inte i armvecket. Många sitter nära bakom Michael Lundgren när han kör bussen genom Jönköping i mitten av mars. De kommer fram för att visa månadskort och köpa biljetter. Han känner ett lätt obehag där på förarplatsen.

– Respekten från resenärerna var inte så stor. Jag var inte direkt rädd för att bli smittad, men det kändes inte trevligt att sitta och köra buss, säger Michael Lundgren, som också är skyddsombud för fackförbundet Kommunal.

Det första fallet av covid-19 i Sverige rapporteras i Jönköping den 31 januari. Oron börjar växa bland bussförarna. Tidigt bestäms att framdörrarna ska stängas så att färre passagerare ska passera förarna. Men personer utan månadskort måste fortfarande gå fram och lösa biljett.

Sedan kommer beskeden ett efter ett. Två busschaufförer i Stockholm har dött av covid-19. En i Helsingborg. En i Västerås. Även om det inte är klarlagt om de smittats i tjänsten eller någon annanstans ökar oron. Från London rapporterar The Guardian

om hur stadens bussförare är livrädda efter att tre förare och två kontrollanter dött av coronaviruset.

Storbritannien är nedstängt, men kollektivtrafiken måste rulla för att samhällsviktig personal ska kunna ta sig till jobbet.

Den 20 april, när 20 bussförare har avlidit, blir det gratis att åka buss i London för att resenärerna ska hålla distans till förarna. En vecka senare rapporterar Financial Times att 28 av Londons 31 000 bussförare dött efter att testat positivt för covid-19. Det är 16 gånger fler än antalet som avlidit inom vårdsektorn, där har 82 personer dött av de 1,5 miljoner som arbetar inom hälso- och sjukvård i London. Fackförbundet Unite the Union kräver nu desinfektionsmedel, munskydd och handskar till bussförarna.

I Jönköping vill Michael Lundgren spärra av de främre sätena och arbetsgivaren Keolis säger ja, om de får okej från Länsstrafiken att inte ta betalt av passagerarna. Men Länsstrafiken säger nej, eftersom de då skulle gå miste om biljettintäkter.

– Det var en ren pengafråga. Det är förkastligt. Pengar kan inte styra över ett människoliv. Jag förstår inte vad man tänker med. Det är dessutom inte bara resenärer som kan smitta oss, vi kan också smitta resenärerna, säger Michael Lundgren.

Carl-Johan Sjöberg, trafikdirektör på Jönköpings länsstrafik, hade hellre sett plexiglas som skydd, något som många butiker satt upp. Han håller inte med om att biljettintäkterna skulle gå före förarnas hälsa.

– Det går inte att ställa frågan så. Då skulle vi inte kunna ta betalt för någonting i samhället. Smittan sprids inte mer på en ➤

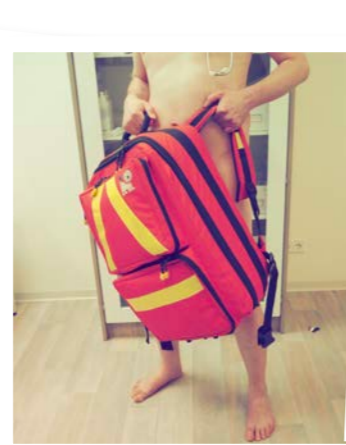

FLER SKYDDSTOPP

ARBETSMILJÖVERKET SER EN ökning i antalet skyddsstopp, larm om brister i smittskydd och arbetsgivare som anmäler allvarliga händelser på grund av corona. I ett tiotal fall har myndigheten gripit in med beslut om att stänga framdörrarna på bussar och att passagerarna ska hålla avstånd till föraren.

– Jag tror att många initialt inte hade tänkt på att det är en stor exponering på dem som kör våra fordon i kollektivtrafiken. Men fler och fler stänger framdörrarna utan vår inblandning, säger Håkan Olsson, ställföreträdande generaldirektör för Arbetsmiljöverket.

I början av maj hade skyddsombud lagt fler skyddsstopp än under hela 2019. Nästan hälften handlade om tillgången till personlig skyddsutrustning inom vård och äldreomsorg.

ORO

Svenska sjuksköterskor tycker att de har fått den skyddsutrustning de behöver. En av tre är orolig för att själv bli smittad och drygt fyra av tio är rädda att smitta andra. Före pandemin var 53 procent av sjuksköterskorna nöjda med sin fysiska arbetsmiljö. Men av dem som jobbar med coronapatienter är nu 36 procent nöjda.

KÄLLA: VÄRDFÖRBUNDET

buss än på andra ställen där många kunder vistas, till exempel i dagligvaruhandeln. Det här går ut över våra resenärer som måste lösa biljett i förväg, vilket kan bli svårt för en del, säger Carl-Johan Sjöberg.

Den 28 april lade Michael Lundgren ett skyddsstopp. Det är skyddsombudets starkaste verktyg och innebär att arbetet avbryts med anledning av omedelbar och allvarlig fara för de anställdas liv och hälsa. Från klockan 12 stod bussarna stilla. Arbetsmiljöverket kopplades in och gick på Kommunals linje, främre delen av bussen måste spärras av.

– Det var en stor seger att vi lyckades få till något som är viktigt för att skydda förarna. Alla kollegor blev glada och tyckte att vi hade kämpat väl ihop. Många känner sig tryggare och det har blivit en annan pepp i förarkåren, säger Michael Lundgren.

Trygga och sunda arbetsförhållanden är en mänsklig rättighet. Det slås fast i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. I Sverige ser Arbetsmiljöverket till att lagar om arbetsmiljö följs. Myndigheten har sett en ökning av skyddsstopp, larm om brister i smittskyddet och anmälningar om allvarliga händelser i coronans spår. Larmen kommer framför all från kollektivtrafiken,

transport, vård och äldreomsorg. En åklagare har till exempel inlett en förundersökning om arbetsmiljöbrott på äldreboendet Berga i Solna. Det efter att Kommunals skyddsombud anmält boendet till Arbetsmiljöverket och SVT granskat fallet. Boendet har höga dödstal bland de äldre i covid-19. De anställda ska ha tvingats gå mellan sjuka och friska personer samtidigt som det har varit brist på skyddsutrustning. Ledningen ska även ha försökt få personalen att jobba trots symptom. Boendets ledning har dock tillbakavisat uppgifterna.

En annan strid handlar om äldreboendet Serafen i Stockholm. Där lade Kommunals skyddsombud ett skyddsstopp den 7 april. De menade att det inte räckte med enbart visir när personalen vårdade coronasmittade, utan att de även skulle använda munskydd. Det höll Arbetsmiljöverket med om. Men Stockholms stad överklagade beslutet och frågan har nu vandrat upp i kammarrätten.

Kommunal tolkade det första beskedet från Arbetsmiljöverket som prejudicerande. Men sedan gick Arbetsmiljöverket, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg, IVO, ut med två gemensamma uttalanden. De poängterade att beslutet bara gällde den

enskilda arbetsplatsen och att varje bedömning måste göras lokalt.

En granskning från SVT visade senare att arbetsgivarorganisationen Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, både kallat till det möte som låg bakom utspelet och varit med och utformat texterna. Kommunal har JO-anmält Arbetsmiljöverket, som enligt förbundet har agerat partiskt genom att bara samråda med arbetsgivar sidan.

– De ska agera domstol på arbetsmarknaden när vi tycker olika och då måste de framstå som opartiska och fristående. Vi vill att JO ska titta på om en myndighet kan agera så här, säger *Tobias Baudin*, ordförande för Kommunal.

Han berättar att oron bland medlemmarna är stor, särskilt inom äldreomsorgen. De är rädda för att bli smittade eller att dra hem sjukdomen till familjen. Han hade gärna sett tydligare riktlinjer från Folkhälsomyndigheten. I dag ska riskbedömningen kring vilken personlig skyddsutrustning som behövs göras lokalt av ansvariga på äldreboenden.

– Otydligheten och att alla gör olika bidrar starkt till oron, bedömningarna skiljer sig från äldreboende till äldreboende, från kommun till kommun, säger Tobias Baudin. Han ser ett tydligt klass- och könsper-

spektiv. På sjukhusen arbetar läkare och sjuksköterskor med långa utbildningar, medan det i äldreomsorgen jobbar vårdbiträden, undersköterskor, andra med kortare utbildning och många nyanlända.

– På sjukhusen är det inget snack om att det ska finnas skyddsutrustning, och det är helt rätt. Men i äldreomsorgen tafsar vi fortfarande om vi ska få de enklaste munskydd. Det verkar inte vara lika noga att skydda arbetare och kvinnor, det gör mig riktigt upprörd, säger Tobias Baudin.

Under våren har både Läkarförbundet och Vårdförbundet larmat om brist på skyddsutrustning. De är inte ensamma. Den 3 mars skrev Världshälsoorganisationen, WHO, att bristen var så stor att den ”äventyrade hälsan för vårdpersonal världen över”.

I april genomförde tyska allmänläkare en digital nakenprotest mot bristen på skyddsutrustning. Läkarna kände sig utsatta och hade ropat efter skydd under flera månader utan att bli hörda. I protesten Blanke Bedenken, som betyder ungefär ”naken oro”, poserar de nakna med bara stetoskop runt halsen.

– Nakenheten är en symbol för hur sårbara vi är utan skydd, säger läkaren Ruben Bernau till tidningen *Ärztezeitung*.

OSKYDDADE. I slutet av april lanse-rade tyska läkare en avklädd fotomani-festation på internet, Blanke Bedenken (naken oro), för att lyfta fram bristen på skyddsutrustning som riskerar deras liv när de arbetar för att hjälpa covid-19-patienter.

FOTO: WWW.BLANKEBEDENKEN.ORG

”Många medlemmar är oroliga, har ont i magen och är rädda för att bli smittade eftersom de jobbar i en sådan oskyddad miljö och kan träffa flera hundra, uppemot tusen personer per dag.”

Susanna Gideonsson

➤ På den internationella arbetsmiljödagen, den 28 april, hölls en tyst minut i Storbritannien för samhällsviktig personal, som vård- och omsorgsansända och bussförare, som förlorat sina liv till covid-19. Den medicinska nyhetsajten Medscape hyllar också personal inom vårdsektorn som avlidit i sjukdomen. Den 13 maj fanns över tusen namn från 60 länder på deras lista.

I Sverige har en förundersökning om misstänkt arbetsmiljöbrott genom vållande till annans död inletts efter att en sjuksköterska på Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge avlidit. Hon hade vårdat coronapatienter och testats positivt för covid-19. Skyddsombud på arbetsplatsen ansåg att hon arbetat utan tillräcklig skyddsutrustning och gjorde en polisanmälan. Även en vårdanställd på Akademiska sjukhuset i Uppsala och en hemtjänstansälld i Skellefteå har avlidit. I inget av fallen är det klarlagt om personen smittats på arbetet.

Den 24 april stängdes Kågeskolan i Skellefteå. Minst tio personer i personalen var smittade och en lärare i 60-årsåldern avled i covid-19. Gunilla Persson, smittskyddsläkare i Region Västerbotten, sade till SVT att det var troligt att de flesta hade smittats på skolan.

När det gäller handeln råder stora problem med trängsel i butiker. Enligt Susanna Gideonsson, ordförande för Handelsanställdas förbund, är det vanligt att affärerna släpper in för många kunder – i strid med Folkhälsomyndighetens råd.

– Många medlemmar är oroliga, har ont i magen och är rädda för att bli smittade eftersom de jobbar i en sådan oskyddad miljö och kan träffa flera hundra, uppemot tusen personer per dag, säger Susanna Gideonsson.

Hon berättar att de flesta företag satt upp plexiglas vid kassorna, men

INTERNATIONELLA ARBETSMILJÖDAGEN

FN-ORGANET ILO, INTERNATIONELLA ARBETSORGANISATIONEN, arbetar för att säkra mänskliga rättigheter i arbetslivet. ILO:s konvention nummer 155 reglerar till exempel arbetarskydd och arbetsmiljö. Organisationen ändrade årets tema för arbetsmiljödagen den 28 april till "Stop the pandemic: Safety and health at work can save lives". De publicerade även rapporten "In the face of a pandemic: ensuring safety and health at work" som handlar om hur arbetsmiljöarbete kan rädda liv vid en pandemi.

Förutom hälso- och sjukvårdspersonal anses ytterligare två grupper vara särskilt utsatta. Den ena gruppen utför samhällsviktiga uppdrag och jobbar i butiker, skolor, restauranger, sport- och turistanläggningar, på banker och med leveranstjänster. Den andra gruppen jobbar i miljöer där många människor vistas, som öppna kontorslandskap och fabriker.

Rapporten lyfter också att människor i den informella ekonomin, som står utanför det sociala skyddsnetet, är extra sårbara under en pandemi. De utgör 61 procent av arbetskraften globalt. Eftersom de saknar sjuklön och arbetslöshetsersättning, skriver ILO, "kan dessa arbetare behöva välja mellan hälsa och inkomst". De behöver stöd i form av bland annat personlig skyddsutrustning och tillgång till hälso- och sjukvård.

det är svårt för anställda att skydda sig ute på butiksgolvet. Kunderna håller avstånd till varandra i kön, men inte till personalen ute i butiken.

– När personalen till exempel packar upp varor är det inte ovanligt att kunder sträcker sig förbi för att ta något, utan respekt för att personalen också är människor som kan smittas, påpekar hon.

Susanna Gideonsson

Handels vill att arbetsgivarna ska tillåta färre personer i butikerna och se till att kunderna håller avstånd till personalen. Förbundet har begärt ett möte med Folkhälsomyndigheten och vill att kommunerna ska få rätt att stänga butiker

på samma sätt som de kan göra med restauranger som inte sköter sig.

Susanna Gideonsson är också ordförande för Uni Europa handel, en sammanslutning av fackförbund inom handeln i Europa. I många europeiska länder har butiker varit stängda under våren, men de livsmedelsbutiker som har hållits öppna har på de flesta håll varit duktiga på att ordna med skydd och strikta restriktioner.

– Det får ofta bara vara ett visst antal personer i affären samtidigt och de har ett kösystem på plats där människor står i långa ringlande köer utanför butiken med två meters avstånd.

Susanna Gideonsson är föreslagen som ny LO-ordförande när LO den 15 juni håller en digital kongress. IIII

AVLIDNA HYLLAS. Den 28 april hölls en tyst minut i Storbritannien för att hylla de arbetande som dött i landet under pandemin. Här är det sjukvårdsanställda på Mater-sjukhuset i Belfast som samlas.

Hur jobbar Amnesty i isolering?

- 1 Hur har ni kunnat jobba under corona-krisen?
- 2 Hur har Amnesty fungerat under pandemin?
- 3 Vad planerar ni att göra när Amnestylivet återgår till det normala?

TEXT: JENNIE AQUILONIUS

FOTO: ANNIE BECKMAN

BO LINDBLOM, 90 ÅR

Burmasamordnare, grupp 168, Laholm

1 Vi är fyra samverkande grupper i vårt distrikt. En grupp i Halmstad arbetar enbart med en permanent loppmarknad som drar in drygt en miljon kronor om året till svenska Amnesty, den har nu tvingats stänga, likaså filialen i Laholm. Vi arbetar med Burma (Myanmar), Saudiarabien och Nordkorea, men på grund av inställda flyg kan vi inte längre skicka brev till exempelvis Burma. Vi letar efter andra lösningar, som att skicka e-post. Gruppen har haft två telefonmöten och försöker hålla ökad kontakt via e-post.

2 Det är flera saker som är bra. Amnesty uppmärksammade tidigt hur en del regeringar försökte utnyttja restriktionerna genom att begränsa människors möjligheter att opponera sig på olika sätt. Jag tycker också att de nationella hemsidorna fungerat väl, vi har stöttat bland annat norska, brittiska och kanadensiska Amnestys digitala aktioner. Det sker också ett ökat samarbete mellan sektionerna.

3 Det vet vi inte, vi vet inte hur länge det ska vara så här. Jag tror att det gäller att ta flera egna initiativ och anpassa oss till de förhållanden som råder.

FOTO: PRIVAT

LISA FREDRIKSSON, 24 ÅR

Gruppsekreterare, grupp 330, Amnesty Students of Stockholm, Stockholm

1 Det har varit svårt, särskilt sedan universitetet stängde. Som studentgrupp är vi vana att träffas på campus. Där finns lokaler vi kan använda, vi har en anslagstavla, vi gör alla våra aktioner på universitet, samlar namnunderskrifter och ordnar föreläsningar där. Några i gruppen tillhör också riskgrupper och sitter hemma i karantän. Vi har regelbundna digitala möten men har tappat driv, det är lättare att missa ett sådant möte. Men vi har till exempel pratat om vad vi kan göra kring Kinas förslag på säkerhetslagar i Hongkong och haft kontakt med sekretariatet om det.

2 På ett sätt är de drivande, vill finnas där som stöd och frågar hur det går. Men det är mycket som har blivit framskjutet eller inställt, och jag förstår att man vill få genomslag och sekretariatet har säkert gjort sitt bästa, men samtidigt skulle det behövas något för att hålla alla på banan.

3 När kommer det återgå till det normala? Det bästa med Amnesty är att prata med människor ansikte mot ansikte, att vara ute och göra namnsamlingar, berätta något för en person som direkt skriver på. Det längtar jag mycket till!

FOTO: JESSICA GRÜNBAUM

ANITA GRÜNBAUM, 82 ÅR

Gruppsekreterare, grupp 129, Sandviken

1 Det blir reducerat på alla möjliga sätt, bland annat är det svårt att ha möten. Vi har hållit igång kampanjer som Också människa och dödsstraffskampanjen. Jag skickar ut information, tränar våra unga medlemmar att skriva brev och ber gamla gardet att skriva insändare. Vi är också involverade i förvarsbesök och blev först lamsagna när förvaren stängde för besök. Sedan intervjuade vi afghaner på förvaret i Gävle genom gruppsamtal på telefon med våra egna medlemmar som tolkar. Nu ska Amnestys jurister utreda möjligheten att fortsätta det arbetet på distans. Sedan är Pridefestivalen och de musikfestivaler där vi skulle ha haft insamling inställda.

2 I början verkade organisationen lika lamslagen som vi har känt oss här lokalt. Sedan rullade det igång med webbseminarier och liknande. Det är jättebra, jag har till exempel följt seminarier om Också människa och flyktingar.

3 Då ska vi ha möten en söndag i månaden på Jazzhuset. Det är viktigt med det fysiska mötet. Då planlägger vi allt som ska hända den närmaste månaden och vem som ska göra vad.

FOTO: JULRIKA BERGFORS

ERIK TÖRNLUND, 54 ÅR

Gruppsekreterare Amnesty Sämpm, grupp 150, Umeå

1 Vi har möten via Skype eller Zoom var tredje vecka, det hade vi delvis redan tidigare, eftersom vi har medlemmar i Arjeplog och Skelleftehamn, som har svårt att ta sig till Umeå, där gruppen har sin bas. Sedan har vi inte kunnat hålla på med event och det är svårt att skriva debattartiklar eftersom allt faller i coronaskugga. Vi har jobbat med gruppens vision och mål samt sjösatt en webbsida och en facebookside.

2 Under omständigheterna bra. Vi har fått information från sekretariatet som vanligt. Sedan blir saker inställda och framskjutna där också, som årsmötet, vilket är synd. Jag sitter även med i granskningskommittén och vi fortsätter med våra ärenden.

3 Vi vill verkligen fortsätta det arbete som påbörjades före corona med att utveckla samarbeten med andra organisationer, inte minst samiska rättighetsbärare, där har vi tyvärr fått ställa in möten. Jag ser också fram emot att kunna sitta tillsammans i gruppen och jobba med kampanjer och debattartiklar samt att ordna föreläsningar.

När demokratin försvinner i pandemin

I Ungern och Polen har de auktoritära ledarna använt pandemin för att stärka sitt grepp. Nu fruktar regeringskritiker både övervakning, höga böter och fängelsestraff, när de kritiserar makthavarna.

TEXT: JOAKIM MEDIN

DIKTATOR? Premiärminister Viktor Orbán och hans parti röstade den 30 mars igenom lagar som i praktiken ger Orbán oinskränkt makt.

FOTO: WIKIPEDIA

När EU-parlamentet den 14 maj samlades till en särskild debatt om åtgärder som Ungern vidtagit för att bekämpa coronapandemin, såg EU-kommissionens vice ordförande *Vera Jourová* det nödvändigt att ta demokratin och yttrandefriheten i försvar.

”Kampen mot desinformation borde inte och får inte begränsa våra demokratiska värderingar, inklusive möjligheten att ha en rättvis demokratisk debatt där olika röster kan höras”, sade EU-kommissionären.

Det här borde vara en självklarhet i EU. Men några dagar innan EU-debatten hade det uppdagats att ungersk polis börjat gripa och förhöra samt göra husrannsakan hos medborgare, blott för att dessa skrivit regeringskritiska saker i sociala medier. Allt i enlighet med en lagskärpning som regeringspartiet drivit igenom – formellt i syfte att stoppa samhällsfarlig desinformation om coronapandemin.

På många håll i världen har det varnats för att auktoritära ledare utnyttjar coronapandemin för att ytterligare stärka sina positioner. I EU har det särskilt ta-

lats om Ungern, där *Viktor Orbán* i slutet av maj firade tio år som landets premiärminister. Ungern utlyste ett undantagstillstånd den 30 mars med anledning av pandemin. Regeringspartiet *Fidesz* använde sin absoluta majoritet i parlamentet för att ge Orbán kraftigt utökade maktbefogenheter och rätten att styra genom dekret. Orbán har kungjort mer än 200 dekret och *Fidesz* har stiftat flera nya coronarelaterade lagar, som fått kraftig kritik för att bryta mot demokratiska principer.

slutet av maj angav regeringen den 20 juni som slutdatum för undantagstillståndet och Orbáns dekretstyre. Regeringen sade även att man förväntar sig en ursäkt från alla kritiker som riktat ”ogrundade attacker” mot Orbán.

Aron Demeter vid Amnesty International i Ungern förklarar att Orbánregeringen egentligen inte gjort något nytt under pandemin.

– Undantagstillståndet har bara gjort det lättare och snabbare för Orbán att genomdriva sin politik. Att lämna ifrån sig makten nu blir ett mycket bra tillfälle för honom att kunna säga att alla kritiker haft fel och att

han är Europas mest demokratiska ledare.

En lång rad åtgärder och nya lagar som regeringen hunnit införa, ibland också motiverat med hänvisning till pandemin, kommer även att stanna kvar permanent. Orbán har exempelvis minskat de lokala

Aron Demeter

myndigheternas makt och resurser. Regeringen har skaffat sig rätten att utropa ”speciella ekonomiska zoner” i samhällen med viktiga storföretag, vars skattebetalningar ska tillfalla länsmyndigheterna istället för de lokala myndigheterna. Syftet är officiellt att finna medel för att återstarta ekonomin efter pandemin.

– Detta är en tydlig hämnd för att op-

positionspartier lyckades vinna i många samhällen i lokalvalen i oktober 2019. Även *Fidesz*-styrda samhällen har drabbats av detta men i deras fall har de fått ekonomisk kompensation, säger *Aron Demeter*.

Värst kritik har den lag fått som lett till polisgripanden. Enligt den kan alla som sprider falska och oroväckande uppgifter relaterade till pandemin hädanefter dömas till upp emot fem år i fängelse. Det finns en utbredd oro för att lagen kan användas för att sätta munkavle på såväl regeringskritiker som granskande journalister och deras källor. Ett antal exempel tyder redan på en avsedd effekt.

En annan, angränsande lag som träder i kraft den 1 juli ger den ungerska underrät-

HEMBESÖK. Ungersk polis började i maj gripa och förhöra regeringskritiska medborgare och har i somliga fall själv släppt bilder av insatserna.

FOTO: SKÄRMDUMP FRÅN DEN UNGERSKA POLISMYNDIGHETEN

PROTEST I CORONATID. Demonstration med social distansering i Gdańsk den 15 april mot förslaget om ännu hårdare abortlag i Polen och kriminalisering av sexualundervisning.

FOTO: ADAM WARSZAWA/ EPA/TT

telsetjänsten rätten att övervaka och begränsa människors internetanvändning, om den uppfattas strida mot "ungerska intressen". Aron Demeter säger att folk har gjort olika tolkningar om vad lagen kan betyda, eftersom den i likhet med många andra av Orbáns lagar är luddigt formulerad.

– Vissa tolkar det som att detta öppnar dörren för massiv statlig övervakning. Jag tror att den snarare kommer leda till bevakning av lokala myndigheter. Den ungerska underrättelsetjänsten agerar idag utan en ordentlig parlamentarisk översikt och detta

FREEDOM HOUSE

NÄR ORGANISATIONEN FREEDOM HOUSE den 6 maj presenterade en rapport om tidigare kommunistländer i Europa och Centralasien klassificerades Ungern inte längre som en demokrati. Landet anses befinna sig i en gråzon mellan demokrati och auktoritär styre. Regeringen i Ungern avvisade rapporten och menade att Freedom House fungerar som en "knytnäve" för "Soros nätverk" och syftande på den amerikanske miljardären **George Soros** som har ungersk-judisk bakgrund. **Viktor Orbán** har länge anklagat Soros för att lägga sig i Ungerns affärer.

skapar en berättigad rädsla hos ungrare, säger Aron Demeter.

Aven i Polen har makthavarna kritiserats för att under undantagstillståndet ha infört åtgärder mot corona som tar ytterligare steg i en redan auktoritär riktning. Regeringspartiet Lag och rättvisa (PiS) gjorde sitt yttersta för att försöka arrangera ett presidentval den 10 maj, trots att pandemin hade satt stopp för såväl partipolitiska kampanjmöten som alla medborgares möjlighet att rösta i vallokaler.

Draginja Nadazdin är chef för Amnesty International i Polen och hon ser hur regeringen i Warszawa framför allt har påverkat yttrandefriheten och rätten till sammankomster:

– Regeringen har nu underlättat flera av begränsningarna i samhället. Men det finns fortfarande ett förbud mot offentliga sammankomster och kraftigt höjda böter mot de som anses bryta mot lagen.

Polska regeringskritiker har genomfört protestaktioner mot såväl försöket att arrangera presidentvalet, som PiS försök att i april ytterligare skärpa abortlagstiftningen och samtidigt förbjuda sexualundervisning i grundskolan. Vissa demonstranter har fått höga böter på över 20 000 kronor för att ha brutit mot distansreglerna, trots att de i mediernas bilder syntes hålla distans och bära mask.

När den sittande presidenten *Andrzej Duda* som har band till PiS reste runt på sin kampanjturné, innan presidentvalet ställdes in, så arrangerades det flera möten med regeringsanhängare.

– Men enligt vår information så har inga av dessa människor mottagit några böter för att ha brutit mot distansregler, säger *Draginja Nadazdin*.

Risken med långvariga och höga böter är att de kan fungera avskräckande för de aktivister från civilsamhället som under de senaste åren varit drivande bakom de viktiga demonstrationerna mot PiS. *Draginja Nadazdin* tror att flera av dem kommer bli rädda för att delta i protester framöver, inte minst för att böterna utdöms omedelbart och inte är möjliga är överklaga:

– Vissa kommer tänka att de inte har råd att gå till protester. Särskilt om protesterna riktas mot regeringen. ■■■■

Covid-19 slår inte jämlikt

början, när covid-19 började spridas i Latinamerika och inte minst i Ecuador – där jag bor – skrev jag en krönika med rubriken "En pandemi av bekymmer". Bekymmer över, hur detta virus skulle drabba extra orimligt, orättvist och olika i denna världens mest ojämlika kontinent. Och jag skrev om hur covid-19 ännu starkare skulle visa oss hur tillgången till hälsa beror på plånbokens storlek.

Jag satt hemma på terrassen på berget utanför huvudstaden Quito och väntade på att pandemin skulle drabba Ecuador. Jag deltog i webinarier och digital undervisning.

Det var en kommentar som markerade en viktig punkt för mig i förståelsen och kommunikationen kring coronaviruset. En journalist sade att när läkarna, till exempel i Italien, berättade om sjukdomen så talade de om på vilket sätt de ska välja vem de ska rädda. Precis som i krig så väljer de den som har störst möjlighet att överleva, typiskt den yngsta.

Men! Som journalister ska vi akta oss för att överta denna människosyn, detta sätt att tala om covid-19 – som om en äldre persons liv är mindre värt än en yngre persons. Detta har jag tagit med mig i mitt narrativ kring pandemin.

Ecuador, liksom resten av Latinamerika, är fyllt med ojämlikhet och orättvisor där ett liv är mindre värt än en annans.

Fattiga människor i Guayaquil i Ecuador har inte råd med transport till ett sjukhus eller möjlighet att betala för vård. Under de två första veckorna i april beräknas 5 700 fler människor än normalt ha dött i Guayaquil och sjukhus, bårhus och kyrkogårdar klarade inte av situationen. Något av det mest orättfärdiga jag såg i Guayaquil var de döda som i flera dagar låg kvar i folks hem och sedan de oidentifierade liken i containrar. Rätten till ett värdigt avsked saknades.

Enligt människorättsorganisationer i Gu-

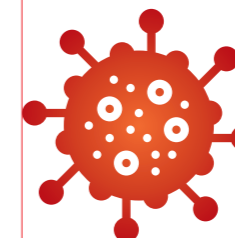

LISE JOSEFSEN HERMANN

Lise Josefsen Hermann är dansk frilansjournalist som är bosatt i Ecuador.

FOTO: PRIVAT

"Rätten till ett värdigt avsked saknades"

ayaquil var det omkring 2 000 människor med familjer vars död i covid-19 blev till en mardröm för sina närmaste. Det var 2 000 familjer som var tvungna att sova under samma tak som sina avlidna anhöriga i 30 graders värme.

Det sägs att viruset inte diskriminerar. Alla kan bli smittade. Men om det är något som covid-19 gör så är det att diskriminera. För det finns de som har råd att vara hemma och därmed kan undvika att bli smittade. Andra måste välja mellan hungriga barn eller risken att bli smittad.

Vi påminns också om hur urfolken i Amazonas inte har tillgång till läkare och inte är prioriterade i nationell politik. Avstånden mellan Quito och Coca, Bogotá och Leticia eller Lima och Iquitos är mycket större än antalet kilometer. Och även om det talas om små urfolk, som exempelvis Sekopai-folket i Ecuador, som faktiskt riskerar att utplånas av covid-19 så har reaktionen från staten i stort sett uteblivit.

Det finns också en skillnad på medborgarskap, om du är ecuadorian eller venezuelan. Det finns åtskilliga exempel på diskriminering mot venezuelaner som därför föredrar att vandra tillbaka igen mot Venezuela. Venezuelanska smittbärrare, säger ryktena. Hur ska de ha råd med munskydd eller att isolera sig om de inte har någonstans att bo?

Enligt UNHCR beräknas omkring hälften av de 1,8 miljoner venezuelaner som finns i Colombia i dag vara drabbade av hunger. I hela Sydamerika har venezuelaner börjat återvända hem då de står längst ned på samhällsstegen och är de första som förlorar jobbet, om de överhuvudtaget har haft något.

Covid-19 har tydligt visat oss hur det är skillnad på människor; på rätten att leva och rätten till en värdig död. ■■■■

MÄN DÖMDA FÖR "SODOMI"

TURKMENISTAN. Human Rights Watch, HRW, rapporterar att en populär underhållare den 7 maj dömdes till två års fängelse för "sodomi". Sex mellan män är kriminaliserat i Turkmenistan och frågan är tabu i de statskontrollerade medierna. Enligt Turkmen.news ska myndigheterna ha låtit gripa åtskilliga män inom underhållningsbranschen i mars. Detta blev känt först i mitten av april. En del av dem som

anklagades för samkönat sex ska ha mutat sig till frihet. Vid sidan av underhållaren, vars identitet inte är känd, ska också ett antal andra män ha dömts.

Den 21 oktober publicerade Radio Free Europe/Radio Liberty en intervju med den 24-årige läkaren **Kasymberdy Garayev** som berättade att han var homosexuell. Han "försvann" sedan två gånger innan han för RFE/RL dementerade att är homosexuell. **||||**

"Kamp mot ondskan"

Amnesty uppmanade den 13 maj Turkiets regering att sluta delta i, stödja och uppmuntra homofobiska uttalanden. **Ali Erbas**, chef för statens muslimska religionsmyndighet, sade den 24 april vid en fredagsbön att homosexualitet och utomäktenskapliga relationer ligger bakom virussjukdomar och uppmanade till kamp mot ondskan. Efter det har en rad homofobiska uttalanden kommit från regeringsföreträdare.

TVÅ MÄN BENÅDADE

ZAMBIA. Den 25 maj benådades **Japhet Chataba**, 39, och **Steven Samba**, 31, när Zambias president **Edgar Lungu** beslöt att 2 984 fångar skulle frigges i en amnesti för att fira Frihetsdagen, årsdagen av bildandet av OAU 1963, föregångaren till Afrikanska unionen.

De bägge männen greps i oktober 2017 och en fängelsedom på 15 år fastställdes i november 2019. Männen hade hyrt en stuga i Kapiri Mposhi och en anställd ska genom ett öppet fönster ha sett att männen hade sex och polis tillkallades. Tio dagar senare tvingades de genomgå en analundersökning, som anses vara jämförbart med tortyr. De dömdes för "könsligt umgänge mot naturens ordning", en lag som infördes 1911 under den brittiska kolonialtiden.

USA:s ambassadör **Daniel Foote** riktade skarp kritik mot

fängelsedomerna och den 24 december 2019 hemkallades han då Zambias regering förklarade att ambassadören inte var välkommen i landet. Zambias president Edgar Lungu förklarade i en intervju i Sky News att ambassadören varit respektlös mot zambisk kultur och värden:

– Vi vet att det kan finnas homosexuella i Zambia men vi vill inte främja det. De flesta av oss anser att det är fel. Det strider mot Bibeln och är okristet. **||||**

Zambia Daily Mail 28 november 2019.

FOTO: STINA STJERNKVIST / TT

INSTÄLLT. Folkfesterna, som här i Stockholm 3 augusti 2019, är inställda över hela världen. Den 27 juni blir det en digital Global Pride.

Global Pride ersätter festivaler

Coronaviruset har lett till inställda pridefestivaler över hela världen, men hbtqi-rörelsen svarar med nya digitala arrangemang. Det blir ett Global Pride med ett helt dygn av seminarier och uppträdanden lördag 27 juni.

Svenska Amnesty planerar bland annat att hålla ett samtal med Amnestys sektion i Ungern om situationen för transpersoner.

– Det är tragiskt hur de försämrar villkoren för transpersoner genom den nya lagen om förbud mot att ändra juridiskt kön, säger **Marianne Gyllenpistol**, kampanjledare på Amnesty.

Under veckan som leder fram till Global Pride kommer svenska Amnesty att uppmärksamma festivalen med en specialsajt på hemsidan.

– Där kommer vi att sälja armband och lyfta fram våra pågående aktioner, säger Marianne Gyllenpistol.

En av sommarens aktioner hand-

lar om läget i Ungern. En annan sätter press på Japan, där en ny antidiskrimineringslag är på väg att införas. Amnesty fortsätter också att stötta den ryska konstnären och hbtqi-aktivisten **Yulia Tsvetkova**. Hon publicerade kroppspositiva illustrationer föreställandes nakna kvinnor på sociala medier och för det står hon nu åtalad för att ha "producerat och spridit pornografi".

Marianne Gyllenpistol hoppas att coronaviruset och de inställda pridefestivalerna ska leda till att det tas nya initiativ för att uppmärksamma hbtqi-personers rättigheter. Hon tror att de inställda festivalerna riskerar att drabba både enskilda hbtqi-personer och hbtqi-rörelsen i stort.

– Pride är en viktig samlingspunkt både socialt och som ett tillfälle att visa politikerna att detta är frågor de inte kan blunda för, säger hon.

Från Amnestys sekretariat

uppmanar man lokalgrupper runt om i landet att göra aktioner i det offentliga rummet för att öka uppmärksamheten kring hbtqi-personers rättigheter under sommaren.

– Det blir inga färgsprakande pridetåg men vi kanske kan göra något annat, säger Marianne Gyllenpistol.

Stockholm Pride kommer att göra sommarens festival till ett digitalt arrangemang, Stockholm Pride Summer Stream, som hålls 31 juli till 2 augusti. Samtidigt lanseras Winter Pride som en ny årlig tradition.

– Vi har pratat länge om att vi borde ha Winter Pride, så det känns jätteroligt att vi kommer igång med det nu, säger Vix Herjeryd, ordförande för Stockholm Pride.

Planen är att hålla Winter Pride i november, och om det inte går på grund av corona blir det i februari istället. **||||**

CHARLIE OLOFSSON

SAMKÖNAT SEX FÖRBLIR ETT BROTT

SINGAPORE. Den 30 mars beslutade en domstol i Singapore att det även i fortsättningen ska vara brottsligt för män med samkönat sex. Domaren **See Kee Oon** sade att paragraf 377A "skyddar allmän moral genom att visa samhälleligt moraliskt ogillande av homosexuella handlingar mellan män".

Det var tre män som hade vänt sig till domstolen för att få paragrafen upphävd. **Johnson Ong Ming**, 43, discjockey och producent, **Bryan Choong Chee Hoong**, 42, tidigare chef för hbtq-organisationen Oogachaga och Roy Tan Seng Kee, 61, pensionerad läkare, hade hoppats att domstolen skulle slå fast att paragrafen 377A strider mot Singapores konstitution. De tre männen överklagar nu domen till appellationsdomstolen.

I domslutet konstaterades att förbudet inte kränker konstitutionens paragrafer om jämlikhet och yttrandefrihet.

Singapore är ett av många länder i det tidigare Brittiska imperiet som under kolonialtiden kriminaliserade "könsligt umgänge som är i strid med naturens ordning". År 2007 reformerades lagen men all form av sex mellan män, även om det sker i samtycke och privat, är fortsatt förbjudet med maxstraffet två års fängelse. **||||**

FÖRBUD MOT KÖNSBYTE

UNGERN. Den 19 maj röstade Ungerns parlament med 134 mot 56 röster igenom en ny lag som gör det förbjudet att byta det kön som finns i en persons födelsebevis. Detta kön ska dessutom finnas med på alla officiella dokument, till exempel ett id-kort.

Oppositionen anser att den nya lagen är diskriminerande mot transpersoner. Amnesty International har uppmanat Ungerns konstitutionsdomstol att stoppa lagen då den kränker rad rättigheter som landet har förbundit sig att respektera. **||||**

DÖDLIG MAKT. President Rodrigo Duterte håller upp ett gevär vid ett besök på Camp Crame 19 april 2018. Dutertes uppmaningar till krig mot narkotikan har skördat många människoliv sedan 2016.

FOTO: BULLIT MARQUEZ/AP/TT

PRESIDENT MED RÄTT ATT DÖDA

Filippinernas president **Rodrigo Duterte** har uppmanat säkerhetsstyrkor att skjuta för att döda personer som inte stannar hemma under coronakrisen. I Dutertes krig mot narkotikan har tiotusentals personer dödats. Och fackliga aktivister och människorättsadvokater lever farligt.

TEXT: BENGT SIGVARDSSON FOTO: JESPER KLEMEDSSON

21-åriga Paulo vill inte att vi uppger hans riktiga namn eller var vi träffar honom i Filippinernas huvudstad Manila.

– Jag är orolig även här att någon ska känna igen mig eller få reda på att jag överlevde massakern. Jag är ju ett vittne, säger han.

Paulo överlevde en av många massakrer som har skett i Filippinerna sedan **Rodrigo Duterte** blev landets president den 30 juni 2016. Han inledde sitt presidentskap med att starta ”ett krig mot droger”. Strategin var enkel. Säkerhetsstyrkor uppmanades att döda langare och missbrukare.

Den 1 april hotade Duterte med att han skulle beordra sina säkerhetsstyrkor att

döda personer som bryter mot utgångsförbudet som hade införts för att hindra spridningen av coronaviruset.

Filippinernas Kommission för Mänskliga Rättigheter uppskattar att uppemot 27 000 människor har dödats enbart i kriget mot droger. Paulo var en hårsman från att bli ett av offren. En kväll i slutet av december 2016 stod han med tre vänner utanför en cykelverkstad i ett av Manilas slumområden. De väntade på att Paulos cykel skulle bli reparerad. Bredvid verkstaden bodde en välkänd knarklangare.

– Langarens fru bjöd in oss på middag. Vi tackade ja. I Filippinerna är det tradition att

FILIPPINERNA

HUVUDSTAD: Manila.

POLITIK: Spansk koloni till 1898.

USA styrde fram till 1946. Ferdinand Marcos vann 1965 presidentvalet och 1972 utfärdade han undantagstillstånd. En period av hårt förtryck inleddes och det kommunistiska upproret intensifierades. 1986 tvingades Marcos avgå i en mäktig folklig icke-våldsprötest och fölgs av USA till exil på Hawaii. 2016 valdes **Rodrigo Duterte** till president. Krig mot narkotikan har medfört att tusentals personer utomrättsligt har avrättats.

YTA: 298 170 km² (Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING: 107 miljoner.

ANTALET DÖDA

Uppskattningarna om hur många som har dödats i kriget mot narkotikan sedan Duterte blev president sommaren 2016 skiftar. Landets myndighet för narkotikabekämpning har rapporterat att 5 601 misstänkta dog från 1 juli 2016 till 31 januari 2020 i polisens narkotikabekämpning. Då inräknas inte de som dödats av väpnade medborgargardern som uppmuntras av polisen.

Amnesty konstaterade i juli 2019 att förutom de som polisen medger har dödat så pekar bevis på att ytterligare många tusen personer har dödats av okända väpnade personer.

Amnesty, har liksom Human Rights Watch, publicerat flera rapporter med vittnesmål om morderna.

bjuda folk på middag dagarna innan nyår, säger Paulo.

Efter middagen rusade någon in i huset och började skjuta ned människor. Paulo träffades av tre skott.

– När skottlossningen var över låg mina tre vänner döda i en hög på golvet, berättar han.

Sammanlagt dödades sju personer. Efter tre dagars sjukhusvistelse skrevs Paulo ut. Han lämnade sitt hem och har inte vågat återvända sedan dess.

december 2016 hotade Duterte att döda människorättsförsvarare. Han ansåg att de främjade droganvändande. Cirka en månad senare hotade han att inkludera advokater, som försvarade misstänkta narkotikabrottslingar, i kriget mot droger. Sedan sommaren 2016 har 48 jurister, varav minst 30 advokater, mördats. *Neri Colmenares* är människorättsadvokat och styrelsemedlem i advokatgruppen New Union of Peoples' Lawyers, NUPL, i Manila.

– Självklart är det olagligt att mordhota folk, men presidenten har immunitet, säger han.

Filippinerna är en republik där presiden-

ten både är statschef, regeringschef och militär överbefälhavare. Neri Colmenares hyser inga tvivel om att det är regeringen och dess styrkor som ligger bakom merparten av morderna.

– Gärningsmännens mod är förbluffande. Morderna sker i dagsljus på folkfyllda platser med många vittnen. Förövarna är inte det minsta rädda för att gripas av polisen och ingen vågar vittna. Därefter blir det inga utredningar alls eller så misslyckas de. Jag kallar det för ett totalt ointresse. Bara regeringen kan ligga bakom detta, hävdar han.

Majoriteten av de mördade advokaterna arbetade med fall som var relaterade till narkotikabrott, mänskliga rättigheter eller markkonflikter. Filippinerna är nu världens farligaste land för miljö- och markförsvarare. Sedan juni 2016 uppskattas 157 personer ha mördats för att de kämpat för sin rätt till mark att bruka eller leva på.

De flesta morderna har skett på ön Negros som är infekterad av markkonflikter. De har sin upprinnelse i den filippinska jordreformen som implementerades 1988. Målet med reformen var att omfördela över fem miljoner hektar privat och statlig mark till jordlösa bönder. Cirka

HOTAD. Advokaten Neri Colmenares är styrelsemedlem i NUPL. Han menar att det filippinska rättssystemet är oförmöget att utreda och stoppa morderna.

550 000 hektar mark återstår att omfördela. I oktober 2018 besköt okända gärningsmän ett tält vid ett sockerrörsväxt i orten Sagay på Negros. I tältet satt en grupp sockerrörssarbetare och åt middag. Nio av dem dödades. Ingen har gripits för dådet.

– Det har satt skräck i lantarbetare och bönder. Våra medlemmar är mycket rädda, säger *Butch Lozande* som är generalsekreterare i Nationella Federationen för Sockerarbetare, NFSW.

Vi träffar honom i Bacolod City, huvudort i provinsen Negros Occidental. Sedan Duterte blev president har 43 fackföreningsaktivister mördats. Butch Lozande lever under dödshot.

– Att vara aktivist i Filippinerna är mycket farligt. Pratar man om arbetares eller bönders rättigheter kommer man att stämplas

som kommunist av myndigheter, armén och jordägare, oavsett om man är det eller inte, säger Butch Lozande.

Att bli stämplad som kommunist, eller att "bli rödmärkt", är livsfarligt. Det är samma sak som att utpekas som anhängare till New Peoples' Army, NPA, som är den väpnade grenen av det filippinska kommunistpartiet CPP (Communist Party of the Philippines). NPA har fört en väpnad kamp mot regeringen sedan 1969. Kort efter att Duterte blev president inledde han fredsförhandlingar med NPA och CPP. I slutet av 2017 avbröts förhandlingarna och armén fick fria händer att slå till mot misstänkta gerillasympatisörer. Sockerrörssarbetarna som mördades i Sagay sysslade med så kallad "bungakalan". Det innebär att jordlösa bönder odlar grödor för husbehov på obrukad mark mellan socker-

RÄDSLÅ. Sockerrörssarbetare på ön Negros som är infekterat av markkonflikter. Majoriteten av de 157 mark- och miljöförsvarare som har dödats sedan sommaren 2016 har mördats på Negros.

MASSAKER. 14 kors utanför polisens nationella högkvarter i Quezon. Den 30 mars 2019 dödades 14 bönder på ön Negros. Myndigheterna hävdar att bönderna dog när militären sökte efter vapen från NPA-gerillan.

FOTO: ROLEX DE LA PENA/EPA/TT

➤ rörssäsongerna. President Duterte hävdar att bungakalan är en del av NPA:s strategi för att störta regeringen.

Felipe Gelle, ansvarig för påverkansarbete på Paghida-et sa Kauswagan Development Group Inc. (PDG) på Negros, menar att "skjut-alla-misstänkta-strategin" även används i kriget mot NPA.

– Nu har regeringen intensifierat sin kampanj mot kommunistupproret för att det ska vara över innan Dutertes presidentperiod löper ut (år 2022). Vi tror att de nu tillämpar ge-upp-eller-bli-dödad-taktiken, säger han.

PDG ger bland annat juridisk hjälp till

småbönder. Det har lett till att PDG har blivit rödmärkta. Felipe Gelle säger att samma mönster ständigt upprepar sig.

– Vi har mängder av lantarbetare och jordlösa bönder som lider av fattigdom och hunger eftersom de nekas mark och resurser. När de sedan demonstrerar och kräver sina rättigheter blir de rödmärkta av myndigheterna. Och då säger militären att någon måste ha uppviglat dem. Då blir vi utpekade och anklagas för att organisera dem, säger han.

Felipe Gelle säger att nästa steg brukar vara att militären försöker övertala bondeledarna att ge upp. Gör de inte det så anklagas de för att stödja NPA.

"Vi har mängder av lantarbetare och jordlösa bönder som lider av fattigdom och hunger eftersom de nekas mark och resurser. När de sedan demonstrerar och kräver sina rättigheter blir de rödmärkta av myndigheterna."

Felipe Gelle på PDG är oroad över militärens upptrappning på Negros.

Detta hände 29-årige småbonden Steve Aropac som var aktiv i en bondegrupp på orten Manjuyod på Negros. Hans 62-åriga mor Welly och hans 25-åriga syster Jennifer (fingerade namn) lever nu under dödshot och bor på hemlig ort på Negros. Enligt Welly fick Steve Aropac besök av militären i slutet av mars 2019. De anklagade honom för att stödja NPA. Några dagar senare, den 30 mars 2019, stormades familjens hus av polis och militär. Kvinnor och barn fördes till köket. Därifrån kunde Jennifer se hur Steve misshandlades av polisen.

– Han bad dem om nåd, men hans sista ord riktades till mig. Han sa "var försiktig". Det var det sista jag hörde min bror Steve säga. Sedan sköt de honom, berättar Jennifer.

Totalt dödades 14 personer samma dag i polis- och militäroperationer på tre olika platser på Negros. Polisen hävdar att det var legitima husrannsakingar efter NPA-vapen. Människorättsorganisationer kallar det för "Negros 14" - en massaker på bönder.

– Steve kämpade för att bönder skulle få det bättre. Inget annat, säger Jennifer.

Vi återvänder till Manila och Neri Colmenares på NUPL. Han menar att det filippinska rättssystemet är oförmöget att utreda morden. Likaså att skydda de som mordhotas. Våren 2019 gick NUPL till Högsta domstolen och begärde en så kallad amparo-kungörelse, vilket är ett medel tillgängligt för personer vars liv, frihet och säkerhet kränks eller är i

fara. Man begärde även ett tillfälligt förbud för presidenten och säkerhetsstyrkor att hota och skada advokaternas liv och säkerhet.

– Men fallet lades ned. Högsta domstolen ansåg inte att det fanns hot mot våra liv, vår frihet och säkerhet. Den menade också att det inte existerade några identifierbara personer som hotade oss och att rödmärkning inte var ett hot, säger Neri Colmenares.

NUPL hoppas att påtryckningar från det internationella samfundet ska få ett slut på mordandet och ge offren och dess anhöriga rättvisa.

februari 2018 inledde Internationella Brottmålsdomstolen, ICC, en förundersökning mot presidenten om brott mot mänskligheten. En månad senare lämnade Filippinerna ICC. Den 11 juli 2019 röstade FN:s Råd för Mänskliga Rättigheter igenom en resolution att FN:s människorättsorgan, OHCHR, ska ta fram en rapport om människorättsituationen i Filippinerna. Duterte har sagt att inga utredare från FN kommer att släppas in i landet och att ICC inte har domsrätt över honom. Förundersökningen från ICC beräknas vara klar under 2020. Det är dock föga troligt att president Duterte kommer att infinna sig i Haag om han åtalas.

– Även om inte presidenten bryr sig om ICC och FN så finns det andra i regeringen som gör det, till exempel på Handelsministeriet. Internationella åtgärder och uttalanden är viktiga. Det kan förhindra nya mord, avslutar Neri Colmenares. ■■■

CPP

Communist Party of the Philippines. Maoistiskt parti som grundades 1968 av Jose Maria Sison, som lever i exil i Nederländerna.

NPA

Nya folkarmén, CPP:s väpnade gren som 1969 inledde ett uppror.

PDG

Paghida-et sa Kauswagan Development Group Inc. Bildades 1987 på Negros för att stödja bönder och fiskare i deras arbete för rättigheter och hållbar miljö.

NUPL

New Union of Peoples' Lawyers. Vänsterinriktad juristgrupp.

AMNESTY KRITISERAR BRIST PÅ SKYDD

DEN 18 MAJ publicerade Amnesty en rapport där bristen på personlig skyddsutrustning för hälsovårdspersonal i Amerika kritiserades. Personal i USA, Mexiko, Honduras, Nicaragua, Guatemala, Dominikanska republiken, Colombia och Paraguay intervjuades och ett mönster framträdde där de flesta inte hade tillräcklig utrustning.

– I dessa svåra tider har vi en stor tacksamhetsskuld till städare, läkare, sjuksköterskor, vaktmästare, vårdare och epidemiologer för deras oförtrötliga arbete för att hålla oss säkra. Nu måste regeringar vidta åtgärder för att skydda deras grundläggande rättigheter och arbets-säkerhet, sade **Erika Guevara-Rosas**, Amerikachef på Amnesty. **||||**

FOTO: MEDIAPUNCH / BACKGRID USA/TT

PROTESTDAG 13. Tiotusentals personer protesterade i Washington den 6 juni.

”Sluta hota”

Flera gånger under våren har USA:s utrikesminister **Mike Pompeo** riktat skarp kritik mot ICC, Internationella brottmålsdomstolen, och hotat med att USA kommer vidta åtgärder mot domstolen. Ilskan handlar om att ICC beslutat att gå vidare med undersökningar av brott i Afghanistan och Palestina. Amnesty i USA kallade Pompeos uttalanden för ”illavarslande” och uppmanade honom att upphöra med hot mot ICC, dess personal och deras familjer.

FÄRRE AVRÄTTNINGAR

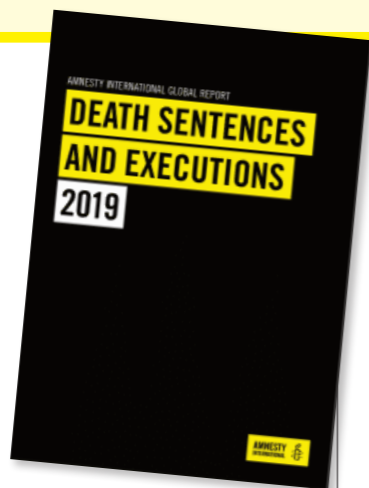
VÄRLDEN. Den 21 april publicerade Amnesty sin årliga dödsstraffsrapport. Organisationen dokumenterade minst 657 avrättningar i 20 länder under 2019. Det var en minskning jämfört med 2018, då minst 690 personer avrättades. Det här är det lägsta antalet dokumenterade avrättningar som Amnesty har noterat på ett decennium. Siffrorna är dock osäkra då Kina är det land i världen där flest personer avrättades men antalet är inte känt då avrättningar klassas som en statshemlighet. Den globala siffran på minst 657 utförda avrättningar omfattar därför inte Kina och inte heller Vietnam och Nordkorea.

De flesta avrättningarna förutom Kina, ägde rum i Iran, Saudiarabien, Irak och Egypten. Minst 2 307 personer dömdes förra året till döden och minst 26 604 dödsdömda väntade på

avrättningen.

Vid slutet av 2019 hade 106 länder helt avskaffat dödsstraffet.

Den globala pandemin har inte hindrat nya dödsdomar från att avkunnas. Den 20 maj bekräftade Singapores högsta domstol att en malaysisk medborgare dömts till döden för narkotikabrott. Domen avkunnades via videokonferenssystemet Zoom. **||||**

Historisk våg av protester

USA. Polisens långsamma dödande av **George Floyd**, 46, i Minneapolis den 25 maj har utlöst en global protestvåg som beskrivs som historisk. Filmen där George Floyd säger ”Jag kan inte andas” blev en påminnelse om hur brutalt våld från polisen drabbar afroamerikaner.

I USA har människor protesterat i landets samtliga 50 delstater, i små som stora städer. Efter de första dagarnas oroligheter då vandalis, bränder och plundring och brutalt våld från polis och nationalgardet dominerade nyhetsbilderna har protestvägen växt i styrka och helgen 6–7 juni gick tiotusentals amerikaner ut i stora fredliga demonstrationer över hela landet.

En aktivist från USA som intervjuades i al-Jazira jämförde dagens protester med det som hände efter mordet på **Martin Luther King** i april 1968 och pekade på en skillnad: Denna gång är protesterna globala. I över 100 städer, från Tokyo och Sydney till Kingston och Buenos

Aires demonstrerades det under parollen ”Black Lives Matter”. I många länder kopplades dråpet på George Floyd ihop med lokalt polivåld och diskriminering av minoritetsgrupper.

De fyra poliser som deltog när George Floyd dog greps och den 3 juni meddelades att de är misstänkta för dråp, respektive medhjälp till dråp. USA:s rättsväsende har dock en historia av frikännande domar när svarta människor dödsdöms av polisen.

Amnesty i USA uppmanar till en rad reformer när det gäller polisens användande av dödligt våld i USA.

I flera delstater kommer nu olika poligrepp, som stryptag, förbjudas. Och Black Lives Matter-rörelsen kräver att de lokala anslagen till skolor och social verksamhet ska öka medan anslagen till polisen minskas.

USA:s president **Donald Trump** har fått massiv kritik för sitt agerande under krisen, inte

minst då han den 1 juni ville kalla in 10 000 armésoldater för att bekämpa demonstrationer. När fredliga demonstranter jagades bort med tårgas och gummikulor av polisen den 1 juni för att presidenten skulle posera med Bibeln framför en kyrka nära Vita huset i Washington lämnade ACLU, USA:s äldsta medborgarrättsrörelse, in en stämning mot presidenten för att ha kränkt demonstranternas konstitutionella rättigheter.

Den TV-sända minneshögtiden för George Floyd 4 juni leddes av aktivistveteranen och pastorn **Al Sharpton**, 65. Han sade att protesterna gett honom hopp:

– Jag känner mig mer hoppfull nu än vad jag gjort på länge. För jag ser fler amerikaner, av olika etniciteter och åldrar, som går samman och höjer sina röster. Det får mig att tro att vi står inför en verklig förändring.

ULF B ANDERSSON

VÅLDTÄKT UNDER VÄRNPLIKTEN

THAILAND. Den 23 mars publicerade Amnesty rapporten ”We were just toys to them”. Där avslöjas hur militären i Thailand i årtal rutinmässigt har utsatt manliga värnpliktiga för misshandel, förnedring och sexuella övergrepp.

– Värnpliktiga beskrev hur deras överordnade och tränare brutalt misshandlade dem med tillhyggen, utsatte dem för sexuella övergrepp och tvingade dem att träna tills de tappade medvetandet. Alla i beslutskedjan är ansvariga för den här kulturen av våld och förnedring, sade **Clare Algar**, chef för Amnesty Internationals research-och påverkansavdelning.

En majoritet av de värnpliktiga som intervjuades berättade för Amnesty att de hade blivit utsatta för eller bevittnat sexuella övergrepp, eller hört om det från dem som blivit utsatta.

Amnesty dokumenterade tre fall av våldtäkt, ett försök till våldtäkt, ett fall av simulerad våldtäkt och två andra fall där värnpliktiga blev tvingade att utföra ”sexuella tjänster” för befälhavare, vilka troligen klassas som våldtäkter. År 2018 inkallades 104 734 unga män till värnplikten i Thailand. **||||**

LIVSTIDS DOM FASTSTÄLLD

KIRGIZISTAN. Den 13 maj beslöt högsta domstolen i

Kirgizistan att livstidsdomen mot **Azimjan Askarov** står kvar. Han dömdes i september 2010 efter oroligheterna i södra Kirgizistan då hundratals personer dömdes i sammandrabbningar mellan uzbekerna och kirgizerna. Askarov dokumenterade våldet mot uzbekerna och har fått flera internationella priser. Amnesty anser att Askarov är en samvetsfånge som omedelbart ska frigges. **||||**

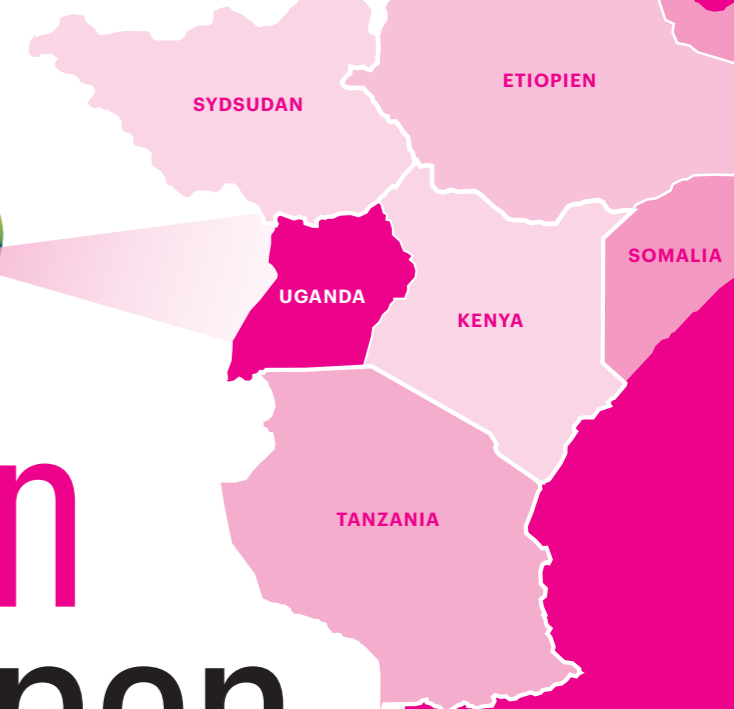
Azimjan Askarov

FOTO: ALISHER SIDDIQ/WIKIMEDIA

UTMANARE. Bobi Wine (Robert Kyagulanyi) på kampanjmöte i Hoima den 25 september 2019.

FOTO: SALLY HAYDEN/SOPA IMAGES/SHUTTERSTOCK/TT

Musiken som vapen

Hög arbetslöshet och hotad yttrandefrihet gör att missnöjet bland Ugandas unga växer. Landets mest kända popstjärna **Bobi Wine** har med sina politiska låtar lyckats mobilisera missnöjet. Nu utmanar han president **Museveni**, som har styrt Uganda i 34 år, i nästa val.

TEXT OCH FOTO: MAXIME PERSDOTTER WALLSTRÖM

Ur mobiltelefonens skrälliga högtalare hörs **Rita Keishas** mjuka röst över en lågmält dansant rytm. På grusplanen i Kampala-stadsdelen Kamwokya dansar hon med mobilen i handen och sjunger med i låttexten som blandar engelska, luganda och swahili. Det är hennes version av artisten **Diamond Platnumz** bongo flava-hit "African Beauty" – en låt om att göra allt för kärleken.

– Jag skulle aldrig sjunga om politik. Jag pratar inte ens högt om politik, det kan man bli arresterad och torterad för, eller till och med dödad, säger **Sofia Namatovu**, 20-åringen bakom artistnamnet Rita Keisha.

Sofia Namatovu har växt upp här i slummen i Kamwokya, där musiken är en stor

del av livet. Hon har sjungit sedan barnsben, bland annat inspirerad av afrobeat-artisten **Bobi Wine** – som också växte upp här. Då, på 00-talet, kallades han för "the ghetto president" för sina politiska låtar om korruption, fattigdom och svågerpolitik. Nu är smeknamnet mer än bara ett smeknamn – i valet, som är planerat till februari 2021, ställer Bobi Wine upp som presidentkandidat och utmanar president **Yoweri Museveni** som har styrt Uganda sedan 1986.

President Musevenis grepp om landet har hårdnat under de senaste åren och invånarnas rättigheter begränsas allt mer. Bland annat har åldersgränsen för presidentkandidater, som skulle ha hindrat 75-åriga Museveni från att ställa upp i nästa val, avskaffats. En sociala medier-skatt

UGANDA

HUVUDSTAD:
Kampala.

POLITIK:

Brittisk koloni till 1962. 1971 tog general Idi Amin makten. Idi Amin styrde med brutala metoder. Med hjälp av Tanzanias armé störtades han 1979.

Milton Obote, premiärminister och president 1962-1971, återkom till makten. 1981 inledde Yoweri Museveni ett uppror mot Obote och ett blodigt inbördeskrig pågick till 1985. Sedan 1986 har Museveni styrt Uganda. Oppositionen har varit splittrad och sedan flerpartival tilläts 2005 har Museveni anklagats för valfusk.

YTA: 241 038 km²
(Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING:
45 miljoner.

”Bristen på jobb är det största problemet för oss unga. Vi har ingen frihet, vi kan inte säga vad vi tycker och vi är inte säkra på våra egna gator.”

som begränsar yttrandefriheten online har införts.

Bobi Wine, vars egentliga namn är *Robert Kyagulanyi Ssentamu*, har på kort tid blivit ansiktet utåt för Ugandas nya opposition. Han och hans politiska rörelse *People Power* har nu en stor följarskara, särskilt bland landets unga. Uganda har en av världens yngsta befolkningar – över 70 procent är under 30 år. Och frustrationen bland dem ökar.

– Bristen på jobb är det största problemet för oss unga. Vi har ingen frihet, vi kan inte säga vad vi tycker och vi är inte säkra på våra egna gator. Museveni bryr sig bara om sina egna, och vi måste hålla tyst för att skydda oss själva och våra familjer, säger Sofia Namatovu.

Arbetslösheten bland unga är hög och majoriteten av de som arbetar gör det i den informella sektorn, där arbetsvillkoren är dåliga och lönerna låga. Korruptionen är utbredd och unga har små möjligheter att påverka landets politik.

Bobi Wine blev 2017 invald i parlamentet och sedan dess har pressen på landets opposition ökat. Kyagulanyi och representanter från *People Power* har utsatts för hot, godtyckliga gripanden, misshandel och hindrats från att hålla politiska möten. 2018 sköts Bobi Wines chaufför till döds i vad som tros ha varit ett mordförsök på Wine. Polisen och militären har brutalt slagit ner fredliga protester och dödat demonstranter, senast i februari

STORA PLANER. Sofia Namatovu har tagit artistnamnet *Rita Keisha* efter en jamaicansk sångerska som hon fick höra att hon var lik när hon var liten. Hon drömmer om att bli världskänd och turnera över hela världen.

då två *People Power*-anhängare dödades. I och med Bobi Wines framgångar har också musiken hamnat i skottlinjen. Och när de ungas idoler hotas ökar missnöjet bland dem ännu mer, tror Sofia Namatovu.

För Sofia Namatovu blir valet 2021 det första då hon får rösta, och hon har stora förväntningar på sin barndoms-idol. Om Bobi Wine vinner valet kommer allt bli bra, säkert bara på några månader, säger hon:

– Jag hoppas att han vinner. Bobi Wine kommer från ingenting, precis som vi. Han står bakom människorna från ghetton och han vill ge oss unga jobb och inkomst. Han vill ge oss vår frihet.

På ett dammigt torg står en gammal man och säljer chapati från en vagn. Några hönor letar mat i det öppna avloppet som trögt flyter genom slummen. *Katende Hood* står bredvid och planerar helgens danssuppvisning med några ungdomar. De som passerar, gamla som unga, hälsar glatt – alla känner *Katende Hood*. Han är engagerad i slummens ungdomscenter *Treasure Life Youth Center* och vet hur livet för många av invånarna här är.

– Många barn går inte i skolan och deras familjer har inte alltid tillräckligt att äta, berättar han. Och du kan nog tänka dig hur det ser ut här när det regnar. Avloppen svämmar över och folk blir sjuka direkt.

När *Katende Hood* själv var tonåring stal han handväskor och sålde droger i gränderna i *Kamwokya*. Men efter att flera av hans vänner dött i aids tog han sig i kragen. Under namnet *Hoody K* gör han nu musik och skriver låtar om kärlek, men även om

hiv/aids och vikten av att ha säkert sex. Inte heller han skriver om politik, men även för musiker som inte gör det krymper rörelseutrymmet, säger *Katende Hood*.

Regeringen lade 2019 fram ett lagförslag som innebär att musiker måste registrera sig för att få en licens, som kan dras tillbaka om de bryter regler om exempelvis “anständigt språk”. Låtar, videos och filmmanus måste godkännas av staten innan de släpps. Organisationen *Freemuse*, som försvarar yttrandefriheten för musiker och konstnärer, tillsammans med världsstjärnor såsom *Bono* och *Femi Kuti*, fördömde lagförslaget för att vara en allvarlig inskränkning av yttrandefriheten.

– President *Museveni* vill komma åt *Bobi Wine*, men lagen skulle drabba alla oss musiker. Det finns inga gränser för vad *Museveni* kan göra, säger *Katende Hood*.

GATUKONST. Utanför *Treasure Life Youth Center* målar en ung man ett minnesporträtt på en *Kamwokya*-bo som dog för några veckor sedan. Några av slummens yngre invånare, i söndagskläder, står och tittar på.

Bobi Wine, som har fått över 100 konserter inställda, är inte den enda musiker som utsatts. Sommaren 2019 avled artisten och People Power-aktivisten *Ziggy Wine* efter att ha hittats med svåra brännskador, två avklippta fingrar och ett utslitet öga. Enligt myndigheterna hade han råkat ut för en motorcykelolycka, men många, inklusive Wines familj, tror inte på det påståendet. Flera musiker har arresterats och dömts för att i låttexter ha förolämpat president Museveni, exempelvis artisten *Viboyo* för att han i en låt kallat presidenten ”buttocks” (rumpa). I mars deporterades den sydafrikanska popstjärnan *Yvonne Chaka Chaka* från Uganda när hon skulle uppträda på inbjudan av Bobi Wine.

MUSIKENS ROLL. Katende Hood säger att musik kan förändra människors liv.

Sabiti Makara, professor i statsvetenskap på Makerere-universitetet i Kampala, ser allvarligt på utvecklingen gällande mänskliga rättigheter i Uganda.

– Statens förtryck blir värre för varje dag som går. De unga känner sig svikna av staten som inte gör tillräckligt för att skapa jobb eller se till att människor får vård och har någonstans att bo. Vissa unga vänder sig inåt och ger upp, andra går ut på gatorna och protesterar, men möts av tårgas och kulor.

Bobi Wine hade aldrig kommit dit han är i dag utan musiken, menar Sabiti Makara. Det är så han skapar en relation med sina anhängare – och skapar hopp bland unga om att samhället går att förändra. Men baksidan är att musiken, som enligt Sabiti Makara tidigare påverkats jämförelsevis lite av statens påtryckningar, nu har blivit en allt viktigare måltavla för president Museveni:

– Det informella civilsamhället, exempelvis musiker och konstnärer, är en av få delar av vårt samhälle som har varit relativt fredat, men nu hotas det allt mer. Musiken har politiserats och konserter anses vara ett hot för att de samlar människor som tolkas vara kritiska mot regeringen.

När utrymmet för befolkningen att uttrycka sitt missnöje minskar växer spänningarna i samhället, säger Sabiti Makara:

– Att avskaffa åldersgränsen för presidentkandidater var att öppna Pandoras ask. Den var det sista konstitutionella skyddet av demokratin och nu har en stor del av befolkningen fått nog.

Bobi Wine har enligt Sabiti Makara lyckats kanalisera missnöjet. Han representerar de icke-privilegierade i Uganda – inte bara människor från slummen, utan alla som känner sig lurade av staten, som i decennier har blivit lovade ett bättre liv men inte fått något för det. Men det räcker inte, säger Sabiti Makara:

– I ett fritt och rättvist val hade Bobi Wine kanske haft en chans, men valet kommer inte vara fritt. Jag är rädd för hans skull, han går inte säker. Risken finns att han inte överlever fram till valet. Om han gör det så kommer han ändå inte vinna, det är omöjligt.

På andra våningen i ett hus i Kamwokya sitter Katende Hood på huk och packar upp en synt ur ett frigitpusel. I lådor staplade mot väggarna ligger ett mixerbord, mikrofoner och sladdtrassel. Om bara ett par veckor kommer oredan ha förvandlats till en fullfjädrad musikstudio. Planen är att de som kan betala för att hyra studion gör det – så att ungdomar från slummen kan använda den gratis, berättar Katende Hood.

– Musik kan förändra liv, alla människor

berörs av musik på ett eller annat sätt. Det är viktigt att vi engagerar de unga så att de gör något värdefullt av sina liv.

Katende Hood är orolig för vad som kommer att hända fram till valet. Många människors hopp har tänts av Bobi Wine och People Power, vilket ökar risken för besvikelse, frustration och därmed också våld. Att en miljon unga kanske inte kommer att kunna rösta i valet, då parlamentet meddelat att det inte finns tid eller resurser att registrera nya väljare, kan bli till en missnöjets gnista.

Katende Hood tycker dock inte att Bobi Wine är den bästa presidentkandidaten för Uganda – han är för ny i politiken, för oerfaren. Men ändå kommer han att rösta på Kamwokya-popstjärnan:

– Bobi Wine kommer inte att vinna, men han är det enda alternativet vi har. IIII

FRAMTIDENS MUSIKER? Katende Hood är engagerad i Kamwokyas ungdomscenter Treasure Life Youth Center. Just nu bygger han en musikstudio som under namnet Jam Jam Recordz ska erbjuda unga från slummen att kunna spela in musik gratis.

TORTYR PÅ BÄGGE SIDOR

UKRAINA. Den 29 december 2019 genomförde Ryssland och Ukraina en fångutväxling. Ukraina mottog 76 fångar och de pro-ryska separatisterna i östra Ukraina 124 fångar. I FN:s senaste rapport om mänskliga rättigheter i Ukraina riktas skarp kritik mot att fångar torteras på bägge sidor i konflikten. Enligt FN hade många av de som utväxlades vid nyår utsatts för tortyr.

56 fångar som FN intervjuat efter att de hade frigivits av separatisterna berättade om misshandel, elchocker, kvävning, skenavrättningar och sexuellt våld.

75 av fångarna som frigavs av den ukrainska regeringen vittnade också om tortyr i syfte att tvinga fram "bekännelser". De berättade också att de hade hållits undangömda.

– På regeringssidan berättade fångarna om att de utsatts för tortyr som misshandel, kvävning, elchocker, skenavrättningar och olika hot, sade **Matilda Bogner**, som leder FN:s arbete med att övervaka mänskliga rättigheter i Ukraina, till Sveriges Radio. IIII

KUNGEN BER OM URSÄKT

INDONESIEN. När Nederländernas kung **Willem-Alexander** i mars gjorde sitt första statsbesök i Indonesien och mötte president **Joko Widodo** tog kungen upp Nederländernas krigföring under Indonesiens självständighetskrig 1945-1949.

– Jag vill uttrycka mitt beklagande och mina ursäkter för nederländska soldaters övervåld, sade kungen. Jag inser fullt ut att smärtan och sorgen hos de familjer som drabbades fortfarande finns kvar idag.

Tidigare har Nederländerna bett om ursäkt för enskilda massakrer och en kommission arbetar sedan 2016 med att utreda avkoloniseringsprocessen. IIII

KOLONIAL-KRIG.
Nederländska styrkor i Indonesien 1948.

FÖRSTA STEG. Den syriske människorättsadvokaten Anwar al-Bunni talar till media utanför domstolen i Koblenz den 4 juni.

FOTO: THOMAS LOHNES / AFP/TT

Tortyr i Syrien i tysk domstol

SYRIEN. Två män som anklagas för att ha begått brott mot mänskligheten för den syriska statens räkning ställdes den 23 april inför rätta i den tyska staden Koblenz. Detta är första gången någon från **Bashar al-Assads** regim i Syrien ställs inför rätta. (Se Amnesty Press nummer 1/2020).

Den huvudåtalade, **Anwar Raslan**, hävdade att han inte har något att göra med anklagelserna.

– Jag har aldrig handlat i förakt mot mänskligheten, jag har inte begått handlingarna jag anklagas för, sade han i ett uttalande hans advokater läste i rättsalen.

På grund av inre övertygelse har jag blivit flykting, hävdade Anwar Raslan, då han inte längre ville "stödja statens

undertryckande av demonstrationerna".

Den 57-årige Anwar Raslan lämnade Syrien i slutet av 2012 och via Egypten flydde han till Tyskland. I mars 2011 hade den Arabiska våren nått Syrien och demonstrationer spred sig runt om i syriska städer. Myndigheterna svarade med hårda metoder. Snart övergick protesterna till ett väpnat uppror med stöd av en rad andra länder.

Anwar Raslan var överste och chef för en förhörsenhet inom underrättelsetjänstens avdelning 251. I början av protesterna var han ansvarig i al-Khatib-fängelset utanför huvudstaden Damaskus för förhören av demonstranter och godtyckligt gripna personer. Regimens mål

var klart från början: Protesterna skulle krossas till varje pris.

Den federala åklagarmyndigheten i Karlsruhe, Tysklands högsta åklagarmyndighet, anklagar Anwar Raslan för att bära ansvaret för att 4 000 personer torterades från april 2011 till september 2012. Minst 58 personer dog. Den medåtalade **Eyad al-Gharib** anklagas för att ha fört minst 30 demonstranter till al-Khatib.

– Även om de hoppade av så är de inte oskyldiga, säger den syriske människorättsadvokaten **Anwar al-Bunni** till tyska Amnesty Journal. Offren måste få rättvisa.

Rättegången i Koblenz kan hållas tack vare att Tyskland tillämpar så kallad universell

jurisdiktion. Det innebär att tyska åklagare kan väcka åtal för brott som begåtts utomlands om det är brott mot internationell straffrätt, såsom folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och tortyr.

Därför ser Anwar al-Bunni rättegången i Koblenz som ett första steg för att nå rättvisa för Assad-regimens offer i större skala:

– Vårt mål är inte att dessa två kuggar i helvetesmaskineriet ska dömas. Vårt mål är att använda dessa kuggar för att bevisa existensen av maskineriet och omfattningen av det. Endast då kan vi sätta ett stopp för det.

Domstolen i Koblenz har schemalagt 24 rättegångsdagar till i mitten av augusti.

MARKUS BICKEL

EFTER 26 ÅR PÅ FLYKT: KABUGA FAST I PARIS

RWANDA. På morgonen den 16 maj slog polisen till i Asnières-sur-Seine, en förort i norra Paris, och grep den 84-årige **Félicien Kabuga**. Han beskrivs som finansären av folkmordet i Rwanda och har varit på flykt sedan 1994. Krigsförbrytartribunalen för Rwanda, ICTR, väckte 1997 åtal mot honom för folkmord.

– Gripandet av Félicien Kabuga är en viktig seger för offren och överlevarna från folkmordet i Rwanda som har väntat i över två årtionden på att se denna ledande gestalt ställas inför rätta, sade **Mausi Segun**, Afrikachef vid Human Rights Watch.

Nedskjutningen av president **Juvénal Habyarimanas** flygplan den 6 april 1994 blev startsignalen för det folkmord som under 100 dagar beräknas ha dödat omkring 800 000 invånare i Rwanda. Merparten av de mördade var tutsier men även hutuer som inte stödde extremisterna blev offer.

Félicien Kabuga tillhörde den innersta cirkeln i huturegimen i Rwanda som planerade folkmordet på tutsier. Han finansierade mediestationen RTML, som i radio hetsade mot tutsier, och han importerade 580 ton machetes och annan jordbruksutrustning som sedan delades ut när hutuer började mörda tutsier i april 1994.

Den 22 juli 1994 lämnade Kabuga Rwanda och misstänks ha hållit sig undan i Schweiz, Kongo, Kenya och Tyskland och nu senast Frankrike. Han har troligen haft hjälp av de nätverk som finns i Europa och Afrika och som skyddar misstänkta folkmördare.

Den 3 juni beslöt en domstol i Paris att Kabuga ska överlämnas till ICTR. Försvaret hävdade att Kabuga, som förnekar skuld, inte kommer att få en korrekt rättegång. IIII

Félicien KABUGA
ARRESTED: 16/05/2020

GRIPEN.
Félicien Kabuga ska inför rätta.

”Frihet är väldigt lätt att vänja sig vid”

Den franske forskaren *Roland Marchal* var en av Irans alla politiska fångar, men frigavs den 20 mars. För Amnesty Press berättar han om den svåra tiden i Evin-fängelset.

TEXT: KAJSA SKARSGÅRD

När Amnesty Press når sociologen och Afrikaexperten *Roland Marchal* över telefon har det gått drygt en månad sedan han släpptes från det ökända Evin-fängelset i Teheran, där han hållits fängslad av Islamiska revolutionsgardet i nio månader utan rättegång. Han har precis varit ute och handlat mat i Paris där han bor.

– Frihet är väldigt lätt att vänja sig vid, säger han.

Svårare är det med fångenskap. Roland Marchal beskriver sig själv som en arbetsnarkoman som är beroende av att läsa tidningar. Friheten som forskare, med mycket resande i vardagen, har varit hans liv. Men den 5 juni 2019 greps han på flygplatsen i Teheran och sattes i isoleringscell.

Han försökte få en uppfattning av tiden med hjälp av de dagliga matsserveringarna och böneutropen, men det dröjde inte länge förrän de långa, monotona dagarna i isolering och ovetskapen om framtiden bröt ner honom psykiskt. Han fick panikångest-attacker och klaustrofobi, och mot detta medicinerades han starkt. Han fick i alla fall tillgång till sjukvård när han behövde, vilket inte alla i fängelset får.

Så som flera gånger förut hade Roland Marchal rest till Iran för att sammanstråla med sin kollega och vän *Fariba Adelkhah*, en fransk-iransk antropolog som liksom han

arbetar på universitetet Sciences Po i Paris. Om henne visste han inget där han satt isolerad, men en dag när han med ögonbindel fördes genom fängelset till förhørsbyggnaden, hörde han någon ropa ”Azadi!” – Frihet! – och kände igen hennes röst. Senare fick han veta att hon hade fängslats samma dag som han.

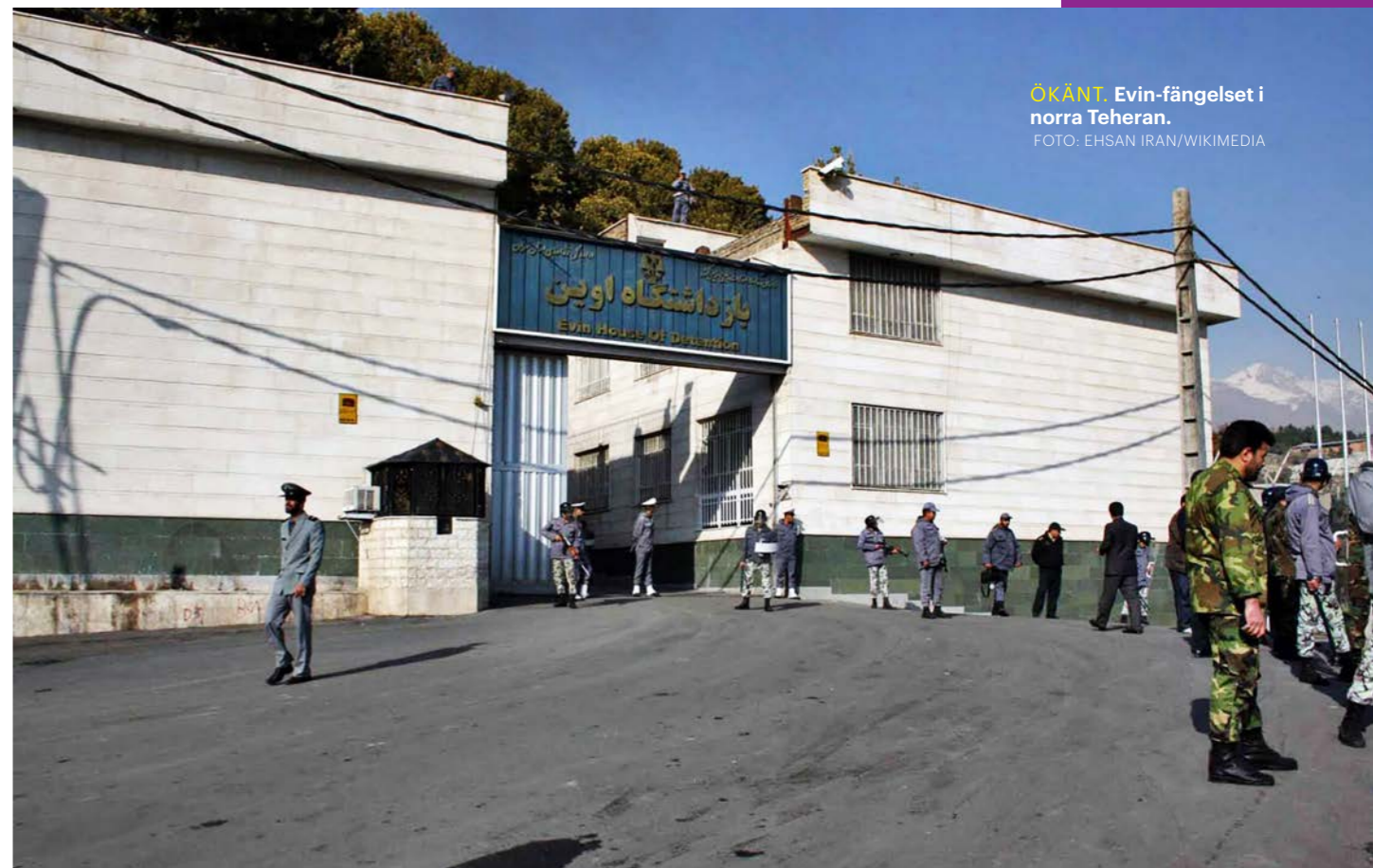
De var inte de enda fängslade forskarna i Evinfängelset. Bland andra finns där den svensk-iranske katastrofmedicinaren *Ahmadreza Djalali* som nu suttit fängslad i fyra år och är dömd till döden.

Biologen *Niloufar Bayani* är dömd till tio års fängelse och kollegan från miljöorganisationen hon jobbade för, professor *Kavous Seyed-Emami*, dog i fängelset strax efter att de fängslades 2018.

Samma år fängslades också australisk-brittiska *Kylie Moore-Gilbert* som forskar om islam och nu är dömd till tio års fängelse.

Anklagelserna mot dem har alla handlat om spioneri eller hot mot rikets säkerhet.

– Det de inte gillade med mig var att jag jobbar med politisk analys. Jag forskar inte på Iran eller islam utan på afrikansk politik, men de tog för givet att jag också jobbar med iransk politik. De vill inte att någon ska analysera iransk politik, särskilt inte utlänningar, säger Roland Marchal.

ÖKÄNT. Evin-fängelset i norra Teheran.

FOTO: EHSAN IRAN/WIKIMEDIA

FRI. Roland Marchal.

FOTO: SUPPORT COMMITTEE

DÖDSDÖMD. Ahmadreza Djalali år 2016.

FOTO: AMNESTY

De historier som förhørsledarna försökte få ur honom beskriver han som paranoidea. Besök han gjort i andra länder, forskning han gjort om östra Afrika och tidningsartiklar han delat utan någon som helst koppling till Iran försökte de ändå vrida till för att underbygga sina anklagelser. Ibland verkade det bygga på ren okunnighet, som att information som är känslig i Iran finns i öppna källor i resten av världen, och att forskare även läser texter de inte stödjer.

Roland Marchals röst spricker när han berättar om stunden då han fick höra att han skulle bli fri:

– Jag kämpade emot hoppet för den känslomässiga investeringen är så stor och de kanske bara leker med dig. En gång i september sade de att jag skulle släppas då. Det är en svår kamp att inte tappa fotfästet och tro på allt de säger till dig.

Hemma i Frankrike skapade Roland Marchals och Fariba Adelkhahs kollegor en

kommitté som har arbetat aktivt för att få dem fria. Roland Marchal tror att de politiska fångarna med dubbla nationaliteter skulle gynnas av att de olika stödgrupper som finns träffas och utbyter erfarenheter kring strategier. Han tycker också att EU-länderna borde agera mer gemensamt.

Kvar i Evin-fängelset finns svensken Ahmadreza Djalali. Hans fall är svårare, då han också är iransk medborgare och Iran erkänner inte dubbla medborgarskap. Han har inte ens fått träffa representanter från Sverige.

Ahmadreza Djalalis hälsotillstånd är allvarligt och han får inte tillgång till ordentlig vård. Risken att de smittas av covid-19 och drabbas allvarligt är stor i fängelset. Ahmadreza Djalali är expert på katastrofmedicin och sjukhusberedskap och skulle kunna spela en viktig roll i Irans hantering av pandemin om han inte hade fängslats. IIII

Historielektion om det svarta USA

MARTIN LUTHER KING TILL OBAMA

Manus: **Henry Louis Gates Jr**
Land: **USA**
(finns på UR Play till 29 juni)

ÅR 2016 GJORDE amerikanska public service-kanalen PBS dokumentärserien "Black America Since MLK: And Still I Rise". När serien denna försommar visas på SVT:s Kunskapskanalen, under titeln "Martin Luther King till Obama", så blir det mot bakgrund av polisens mord på afroamerikaren **George Floyd** i Minneapolis den 25 maj 2020. Händelsen har lett till protester i hela USA, som kallats de största sedan våren 1968 när Martin Luther King mördades, och har också skakat omvärlden.

Dokumentärens fyra delar skildrar afroamerikanernas kamp i USA sedan 1960-talets mitt och professor **Henry Louis Gates Jr** fungerar som tittarnas ciceron genom årtionden av förtryck men också framgångar. Professorn, född 1950, är en mångfaldigt prisbelönad amerikansk intellektuell som i filmserien generöst bidrar med sina personliga erfarenheter och reflektioner. Han är själv ett exempel på förändringen i USA, där han född i arbetarklassen fick chansen att studera på universitet genom kvoteringsystemet för att öka svartas möjligheter.

Den fråga som Henry Louis Gates Jr. låter genomsyra serien är: "Hur nådde vi hit? Hur kan vi ha kommit så långt och ändå ha så långt kvar?". Samtida vittnen återbesöker platser för olika händelser och minns tillsammans med professorerna. Det handlar om politik, populärkultur, ekonomi, idrott, utbildning och politiska beslut som har gynnat eller missgynnat afroamerikanerna i USA. Det är mycket lärorikt och visar tydligt hur rasismen fortsätter att präglade så mycket i USA.

ULF B ANDERSSON

PÅ SCEN. **Senait Imbaye** gör rollen som **Betlehem Isaak**.

FOTO: TILO STENGEL

Betlehem Isaaks berättelse på scenen

JAG ÄR BETLEHEM DAWIT ISAAK

Regi: **Anna Ulén**
Dramatiker: **Ninna Tersman**
Skådespelare: **Senait Imbaye**

AG DEN SVENSK-ERITRE-ANSKE journalisten **Dawit Isaak** har suttit fängslad i Eritrea utan rättegång sedan september 2001. I Sverige har han blivit en symbol för kampen för yttrandefrihet, mänskliga rättigheter och demokrati. Nu har hans dotter, **Betlehem Isaak**, skrivit sin historia. I vår har hon varit aktuell med boken "Mitt liv utan dig" och med pjäsen "Jag är Bethlehem Dawit Isaak" på Angereds teater i Göteborg, där **Ninna Tersmans** manus är baserat på boken.

Betlehem Isaak säger att det var viktigt för henne att berätta sin historia därför att barn blir åsidosatta när det handlar om flykt. Men också för att hon har levt i ett utanförskap i Sverige.

– Många barn och vuxna känner utanförskapet men det är inte ofta de får göra sina röster hörda, säger hon.

När hon var tonåring var hon arg på sin pappa eftersom hon såg hur mamma kämpade ensam med barnen. Betlehem och hennes syskon tvingades bli vuxna snabbt och hon kan till och med se likheter mellan sig och pappa Dawit.

– Han gav aldrig upp och jag är likadan. Jag ser möjligheter istället för hinder. Han var passionerad och hade en övertygelse, precis som jag, säger Betlehem Isaak.

Det är överkligt att se sig själv gestaltas på scen, säger hon men det är viktigt att berätta historien. Ungdomar med invandrarbakgrund har kommit fram till henne efter pjäsen och sagt att de kände igen sig. Det gör henne glad eftersom hon vill inspirera unga och ge dem hopp.

– Om ett land utesluter en del av sin befolkning då kan man diskutera vad det är för typ av demokrati vi lever i, säger Betlehem Isaak.

Regissören **Anna Ulén** kände ett stort ansvar när hon blev tillfrågad om hon ville regissera pjäsen.

– Jag blev glad och smickrad att Betlehem frågade mig men kände nervositet och ett ansvar.

"Jag är Bethlehem Dawit Isaak" är i högsta grad aktuell tycker **Anna Ulén**.

– Vissa scener och dialoger är oerhört provocerande men de är viktiga att höra. Jag tror att många tänker att vi svenskar inte är rasister och att mänskliga rättigheter handlar om andra länder långt bort, inte vårt land. Men rasismen visar sig överallt i samhället. Skolan, rättsväsendet, polisen och myndigheter borde få en obligatorisk undervisning i mänskliga rättigheter.

Anna Ulén menar att teater är en viktig plattform för att sprida budskapet att vi kämpar mot rasism och okunskap:

– Jag tror att teater och musik kan påverka människor eftersom det går rakt in i hjärtat, säger hon.

SOLEIDAD CARTAGENA

Fotnot: Angereds teater stängde 13 mars på grund av pandemin. Mer information när pjäsen åter spelas: www.angeredsteater.se

I SKUGGAN AV EN SAKNAD PAPPA

MITT LIV UTAN DIG

Betlehem Isaak
Brombergs Bokförlag

BETLEHEM ISAAKS bok "Mitt liv utan dig" är en välskriven skildring om att vara barn i en familj på flykt, om att växa upp i ett rasistiskt Sverige och om att ha en pappa som är politisk fånge.

Vi får i boken följa familjen Isaak från Eritreas huvudstad Asmara till en ny vardag i Sverige och Göteborg.

Även om min erfarenhet av att växa upp i Sverige är totalt väsensskild från Betlehem Isaaks kan jag ändå känna igen mig i delar av hennes berättelse. Isaak skriver träffsäkert ur både barnets och tonåringens perspektiv. Hon fångar upp känslor som också jag känt när jag varit barn och tonåring. Framför allt känslan av maktlöshet; att vara helt utlämnad till vuxnas beslut. Men också utlämnad till ett samhälle där strukturer, som ofta upprätthålls av just vuxna, begränsar ens handlingsutrymme beroende på vem man är.

För Isaak och hennes familj har det handlat om att bli ifrågasatt

och placerad i fack på grund av sin hudfärg. Det blir så tydligt när hon i boken förklarar att hennes pappa ju aldrig varit journalist i Sverige. Han fick aldrig något jobb som journalist, även om han försökte, utan arbetade som städare. Trots det skriver de svenska tidningarna alltid "den fängslade journalisten Dawit Isaak" i sina rubriker.

På samma sätt blir de rasistiska strukturerna tydliga när Isaak beskriver ett möte med studievägledaren som enträget menar att hennes enda rimliga framtida yrkesalternativ är att bli fastighetsskötare.

Ytterligare ett exempel är när hon berättar om barnen i lågstadiet som frågar om hon och hennes familj bodde i en koja i Eritrea. Isaak skriver rakt och utan att linda in. Språket är enkelt men ändå svårt att värja sig för. Boken är också en berättelse om sorg, saknad, ilska och förlåtelse som känns så mycket större än vad de knappa 150 sidorna till en början kan få det att verka som.

I bakgrunden av berättandet finns såklart Dawit Isaaks historia, men framförallt är "Mitt liv utan dig" Betlehems personliga berättelse där hennes tankar, erfarenheter och känslor får stå i centrum.

SANNA BLOMGREN

Insiktsfullt om Ryssland

PUTINS NYA RYSSLAND OCH DET FÖRFLUTNAS SKUGGOR

Shaun Walker
Översättning: Nils Håkanson
Ordfront förlag

JOURNALISTEN och författaren **Shaun Walker** var i mer än tio år korrespondent i Ryssland för brittiska The Guardian och The Independent. Nu har hans bok "Putins nya Ryssland och det förflutnas skuggor", som gavs ut 2018, kommit på svenska. Om man är det minsta intresserad av Ryssland och av att förstå den politik som förs idag ger boken en mycket insiktsfull bakgrund.

När Sovjetunionen föll samman 1991 förändrades livet totalt för miljoner människor som levde i det stora imperiets olika delrepubliker. Många hade förhoppningar om en ny era av utveckling, välbärande och demokrati. Men istället kom ett decennium som präglades av korruption och stagnation. Livsvillkoren förändrades, några gjorde sig enorma förmögenheter på spekulationer men för de allra flesta i Ryssland blev det sämre och fattigdomen bredde ut sig. Shaun Walker var bara 18 år gammal när han kom till Ryssland första gången år 2000. Samma år hade **Vladimir Putin** valts till president.

Några år senare återvänder Walker och under mer än tio års tid lever han i Moskva och reser till de mest avlägsna delarna av det gamla Sovjetriket. Han beskriver i ett målande citat Ryssland som "en människa som vaknar upp efter en fest, gör några halvhjärtade försök att städa upp i röran men ger snart upp och går och lägger sig igen för att tampas med bakruset". Den engelska titeln på boken är "The Long hangover".

ANDREA BODEKULL

VINTERN 1933. **Gareth Jones (James Norton)** kartlägger svälten i Ukraina.

FOTO: ROBERT PALKO

Jakten på sanningen

MR JONES

Regi: Agnieszka Holland
Skådespelare: James Norton, Vanessa Kirby, Peter Sarsgaard, Joseph Mawle
Land: Polen/Ukraina/Storbritannien

HOLODOMOR (ungefär att döda genom svält) är ett begrepp som är välkänt i Ukraina och sedan år 2006 stämplas som folkmord. I omvärlden och utanför historiekretsar har händelserna i Ukraina 1932-1933 fått begränsad uppmärksamhet även om författare som **Timothy Snyder** och **Anne Applebaum** det senaste årtiondet har lyft fram frågan i böcker.

Hur många som dog i Ukraina 1932-1933 är föremål för en fortsatt diskussion men idag anses antalet döda ligga mellan drygt tre miljoner och drygt sju miljoner.

Den polska regissören **Agnieszka Holland** har i sin

film återvänt till det dramatiska året 1933 och hon återskapar effektfullt stämningar och dåtidens politiska debatter. Att "Mr Jones" handlar om den verkliga journalisten **Gareth Jones (James Norton)** gör detta till en ännu mer intressant och tankeväckande film och på effektivt sätt belyses hur jakten på sanningen är vital också i vår tid av propaganda och Fake news.

Hollands film består av flera delar som tvinnas samman. Dels har vi den biografiska berättelsen om Gareth Jones och hans iver att söka och berätta sanningen om vad som hände 1933. Vi har också den fasansfulla berättelsen om svälten i Ukraina och så ett ideologiskt spår där **George Orwell** träder in.

Holland har lyckats bygga upp en sovjetisk 30-talsstämning kring Hotel Metropol i Moskva där **Walter Duranty (Peter Sarsgaard)**, korrespondent för New York Times, håller hov.

i Ukraina

Duranty hade 1932 vunnit det prestigefyllda Pulitzerpriset för sin positiva rapportering om Sovjetunionen.

Den seriöse journalisten Jones lockas inte av Durantys dekadenta liv och lyckas den 7 mars 1933 i sällskap med en kommunistisk övervakare ta tåget till Ukraina. Jones är fast besluten att undersöka hur det fungerar med "Stalins guld", spannmålet på de vidsträckt ukrainska slätterna.

Holland låter oss följa Jones i ett vintrigt Ukraina som är som en koncentrerad mardröm. Människor dör av svält och partiets lögnar om den framgångsrika kollektiviseringen punkteras av verkligheten i öde byar, bland föräldralösa barn och i boskapsvagnar med hungriga människor. De rika skördarna från de ukrainska jordarna skickas till Moskva medan människor dör i miljoner.

ULF B ANDERSSON

TIO SKAKANDE BERÄTTELSE

JAG BLEV VÅLDTAGEN (RAPED: MY STORY)

Regi: Catey Sexton
Land: Storbritannien
(finns på SVT Play)

VAR SJÄTTE minut beräknas en person bli våldtagen i Storbritannien. I England och Wales beräknas varje år 85 000 kvinnor och 12 000 män bli våldtagna. Av de våldtagna är det omkring 15 procent som anmäler övergreppet till polisen. Drygt tre procent av våldtäkterna resulterar i en fällande dom.

Catey Sexton har i "Jag blev våldtagen", visad på Channel 5 och nu också i SVT, intervjuat tio offer för våldtäkter.

Det är en skakande film, effek-

tivt skildrad genom korsklippning av berättelserna, och en påminnelse om att våldtäkt kan drabba vem som helst. Förövaren kan vara en kompis, en ny bekantskap, den äkta maken, en gammal vän från förr, en vän till familjen eller någon från en dejtingsajt. Öppenhjärtigt berättar de utsatta om sina reaktioner under övergreppet, ambivalensen inför att anmäla, skiftande bemötande från polis och frågan om egen skuld för att de blev våldtagna. I filmens epilög berättar de tio personerna om hur de har gått vidare och skapat sig ett liv efter våldtäkten. Som tittare känner jag stor beundran för det mod de har visat genom att våga berätta.

ULF B ANDERSSON

SD:S "BROKIGA" FÖRFLUTNA

SVERIGEDEMOKRATERNA OCH NAZISMEN

Maria Robsahm
Vaktel förlag

I DE KOMMUNER där Sverigedemokraterna, SD, har kommit till makten ses tecken på hur partiet vill genomföra ett slags Ungern i mikroformat. I riksdagens kulturutskott ville SD i februari kalla in public servicechefer då partiet var missnöjt med några inslag i SVT och Sveriges Radio. I en intervju i Fokus den 27 februari ville **Linus Bylund** (SD) att public servicejournalister ska kunna straffas. I Norrköping försökte SD stoppa en utställning på stadsmuseet, som bland annat tog upp SD:s historia, genom en polisanmälan.

I "Sverigedemokraterna och nazismen" påminner **Maria Robsahm** om att SD har sina rötter i nazismen och tar upp den nuvarande parti-

ledningens taktik för att bemöta kritiken genom att luddigt tala om partiets brokiga historia och betona SD:s nolltolerans mot rasism.

Nazister, som **Gustaf Ekström** (1907-1995) som hade varit frivillig i Waffen-SS, fortsatte att förneka Förintelsen och gick 1988 med i det nybildade Sverigedemokraterna. Antisemitismen och Hitlerhälsningar var dock ett hinder om partiet skulle kunna växa och 1998 skrev **Ingemar Somberg** (1924-2003), också frivillig i Waffen-SS, att partiet måste breddas: "Till Er unga vill jag bestämt vädja: häng in uniformen, ställ ifrån Er ölburken och sluta skråla om judeslakt".

Robsahms bok är en stridskrift som stundtals känns lite svag och yvig i argumentationen men så länge SD fortsätter att sopa sin historia under mattan så behöver det påminnas om tiden innan partiet nådde sina nuvarande framgångar.

ULF B ANDERSSON

FELAKTIGHETER OM CYPERN

Tack för en positiv och intressant artikel i Amnesty Press nummer 1/2020 om samarbetet mellan turkcyprioter och grekcyprioter!

Däremot vill jag rikta kritik mot **Ulf B Anderssons** kronologiska historiesammanfattning som är en stor del av artikeln. I den känsliga situation som ön så länge befunnit sig i behöver vi objektiva, sakliga fakta för att något förstå läget.

Mina frågor: Vad är syftet med er historik som den presenteras av Ulf B Andersson? Varför dessa "halvsanningar" och "fake facts"? Till vems fördel?

Okunnigheten bland svenskar är stor. Många tror att cyprioterna är greker och turkar. Många tror att allt är Turkiets fel och grekcyprioterna är offren.

Jag förväntar mig att Amnesty Press ska vara saklig och objektiv och inte sprida falsk information.

Jag har besökt Cypern otaliga gånger sedan 1970 och bott på båda sidorna och lärt känna både turk- och grekcyprioter. Jag har studerat de politiska problemen och läst massor om öns historia. Därmed tycker jag att jag har underlag för att yttra mig här.

Öns befolkning är cyprioter, inte greker och inte turkar. Grekcyprioter/turkcyprioter är de korrekta benämningarna. Cyprioterna är sedan urminnes tider en blandning av alla olika folkslag som under årens lopp invaderat/okuperat ön. Religion och språk är grunden till benämningen grek- respektive turkcypriot.

Jag vill påpeka följande felaktigheter:

1570: Inget nämns om att venetianerna, före osmanernas ankomst, utsugit och förslavat öns befolkning och påtvingat dem katolicismen. Massakrer skedde från både osmanskt och venetianskt håll.

1950: Här är kärnan till den djupa splittringen, när **Makarios** förespråkar omröstning om enosis (Anslutning till Grekland).

Makarios spelade även en stor roll i upproret mot det brittiska styret och var vapendragare med **Grivas**. Makarios fängslades av britterna och förvisades från Cypern. Ulf B Andersson nämner bara att Makarios återvänder till Cypern 1959 men han förklarar inte varifrån eller varför han varit borta.

1963: Efter "en incident med polisen" där två turkcyprioter dött startar kravaller. Denna "incident" var ett överlagt mord vilket nogga beskrivs i boken "The Death of Friendship" av **Türkan Aziz**. Av öns befolkning på cirka 70 procent grekcyprioter och cirka 30 procent turkcyprioter, dödades vid dessa "kravaller" 174 grekcyprioter och 364 turkcyprioter. Proportionserna talar ett tydligt språk.

1974: EOKA-B, med ledaren Grivas, gör med hjälp av den grekiska militärdiktaturen en kupp mot Makarios. Grekland (!) utser en president för Cypern.

Ulf B Andersson skriver vidare: "20 juli 1974. Turkiet invaderar Cypern." Det är så det alltid beskrivs av media och okunniga politiker. Men här var det fråga om en intervention enligt avtalet mellan Storbritannien, Grekland och Turkiet om att vara garanter

DELAD Ö. Gränsovergång i huvudstaden Nicosia.

FOTO: DICKELBERS/WIKIMEDIA

för öns självständighet. Om den skulle hotas ska garantimakterna intervensera.

Storbritannien borde enligt avtalet ha deltagit med Turkiet i den interventionen. Men Storbritannien gjorde inget. I augusti samma år mördades hundratals turkcyprioter och för att skydda den delen av befolkningen kom Turkiet tillbaka och nu var det fråga om en invasion från Turkiet. Det var också då som ön delades och förflyttning av befolkningen av båda grupper skedde.

2004: EU blev "lurade" av den grekcypriotiska ledningen att man skulle förespråka ett ja till **Kofi Annans** plan för en lösning av öns problem. När omröstningen bland öns hela befolkning var klar blev svaret till Annan från grekcypriotisk sida "nej" medan turkcyprioterna röstade för. EU-länderna blev klart besvikna men släppte ändå in republiken Cypern i EU. Där sitter de idag som en rejäl stoppmakt vid alla förhandlingar i EU om turkiskt medlemskap och om erkännande av den turkcypriotiska republiken Cypern.

Med vänliga hälsningar
Barbro Fällman Caglar
(pensionerad språklärare med ett brinnande intresse för historia).

SVAR:

Tack för dina synpunkter. Avsikten var att ge en kortfattad men opartisk och allsidig skildring av en komplex fråga. När det gäller Makarios återkomst 1959 så fanns det årtal innan som dessvärre lyftes bort av utrymmesskäl. Jag håller med om att det nu blir en dålig beskrivning av Cypern under 1950-talet.

När det gäller invasionen 1974 så har du helt rätt. Jag valde av utrymmesskäl att förenkla händelserna sommaren 1974 vilket resulterade i en missvisande historieskrivning. Sådant ska en redaktör akta sig för och din kritik där är en lärdom för framtiden.

Ulf B Andersson

SAGT & GJORT

"Mest sensuella platsen"

Författaren och visartisten **Finn Zetterholm** slår ett slag för biblioteken i tidningen Fokus. Ljudböcker är inget för Zetterholm så det enda ljud han vill höra "är det fridsamma prasslet när jag vänder blad".

"Sammansvärjning"

I Turkiet ökar homofobin och nu har Utbildningsministeriet uppmanat skolor att inte låta barnen måla regnbågar. Tanken var att sätta upp barnens målningar i fönstren som ett hoppfullt tecken under coronan. Lärarfackföreningen **Egitim-Sen** säger till tidningen al-Monitor att rektorer fått order att stoppa barnens regnbågar då dessa är en sammansvärjning för att få barnen att bli homosexuella.

"En modig handling"

När de israeliska skolorna återigen öppnade den 17 maj efter nedstängningen på grund av coronan sammanföll det med en värmebölja med 40 grader. Trots det skickades flickor hem från High School (åldern 14-19 år) när de kom i shorts, vilket bara är tillåtet för pojkar. **Merav Michaeli**, ledamot i kneset från arbetarpartiet, hyllade de tjejer som runt om i Israel vågade acceptera könsskillnaden i klädsel.

"Landsförräderi"

Nordkorea säger sig ha klarat sig undan alla fall av coronaviruset men skolor har stängt och nu oroas myndigheterna av ungdomars omoraliska leverne. Centralkommittén i det styrande arbetarpartiet har förklarat att sexuell promiskuitet bland tonåringar kan ses som en form av landsförräderi "som hjälper fienden att förstöra vårt samhälle".

FOTO: JACOB KING/PA PHOTO/TT

SOLIDARITET I CORONATIDER

De senaste månaderna har kännetecknats av det nya coronavirusets utbredning. Social isolering, sjukdom och oro tillsammans med försämrade ekonomi har präglat många samhällen i världen.

I de värst nedstängda samhällena har sjukvårdspersonalen som kämpar hyllats vid bestämda klockslag med applåder från fönster och balkonger. Människor i alla åldrar har organiserat sig för att hjälpa de mest utsatta under den hårda nedstängning, som i motsats till Sverige, genomfördes i många länder.

Och den gamla italienska sången "Bella Ciao", som blev partisanernas sång under andra världskriget, blev motståndssången mot covid-19 som sjöngs från italienska balkonger under den värsta perioden. På Youtube finns den i ett antal covid-19- versioner i solidaritet med italienarna, däribland Delirium Musicum, en symfoniorkester vars medlemmar spelade in den på sina mobiler från tre kontinenter.

Solidariteten var också ibland handfast med historiska rötter. När Irland drabbades av potatissvälten 1847 beräknas en miljon ha dött och två miljoner irländare sökte till USA där urfolket

Choctaw Nation hade drabbats hårt av tvångsförflyttningen som president **Andrew Jackson** (1829-1837) genomdrev.

Via en irländsk invandrare till USA fick Choctaw Nation höra talas om svälten i Irland och skänkte 170 dollar (idag motsvarande 50 000 kronor) till svältande irländska familjer.

I år när nyheten kom att flera urfolk, främst Hopi Reservation och Navajo Nation, drabbats hårt av covid-19, har en insamling i Irland nu inbringat närmare 50 miljoner kronor.

- Choctaw och andra urfolk visade stor medkänsla med det irländska folket under vår mörkaste tid. Låt oss återgälda en del av er generositet, skriver en av bidragsgivarna.

När Andra världskrigsveteranen **Tom Moore** den 30 april fyllde 100 år hade han tagit sig till Englandslistans förstaplats med sin tolkning av låten "You'll never walk alone", som gjordes med hjälp av sångaren **Michael Ball** och brittiska NHS-kören. Tom Moore blev ett globalt fenomen under våren när han själv samlade in drygt 320 miljoner kronor till den brittiska sjukvården, NHS, genom att traska 100 varv i sin trädgård.

Ulf B Andersson

FATTA PENNAN

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar där en avrättning är nära

förestående, flyktingar som vägras söka asyl eller hotad yttrandefrihet. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Pensionerad läkare försvunnen sedan 2018

SEDAN DEN 10 september 2018 är **Gulshan Abbas** försvunnen i provinsen Xinjiang i nordvästra Kina. Hon är pensionerad läkare som lider av ett antal hälsoproblem. Familjen fruktar att hon har satts i omskolningsläger. Hennes syster, **Rushan Abbas**, är aktivist i USA för uigurer. Gulshan Abbas försvann några dagar efter att systemen hade hållit tal om massgripanden av uigurer i Xinjiang.

SKRIV TILL:
Director Tao Hongjun
Urumqi Municipal Public Security Bureau
No. 30, Nanhudong Lu, Shuimogou Qu Urumqi
830017 Xinjiang Uyghur Autonomous Region
Folkrepubliken Kina

Dear Director Tao:
I am writing to express my concern about Gulshan Abbas, a retired Uyghur doctor who went missing in Urumqi 10 September 2018.

As some relatives of Gulshan Abbas told her family at the end of 2018 that she was "studying", it was thought that Gulshan Abbas might have been sent to a "transformation-through-education" facility. However, after more than 20 months, no official information about the whereabouts of Gulshan Abbas has been shared with her family.

I am gravely concerned for Gulshan Abbas' wellbeing and therefore urge you to release Gulshan Abbas unless there is sufficient, credible and admissible evidence that she committed an internationally recognized offence and is granted a fair trial in line with international standards.

Yours sincerely,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 10 juli.

Bloggare hotas av fängelse

DEN 6 MAJ åtalades den tunisiska bloggaren **Emna Ghargui** för förolämpande av religion och uppvisning av hat mellan religioner. Den 2 juli ska rättegången inledas och maxstraffet om hon fälls är tre års fängelse. Hon hade delat ett humoristiskt inlägg på Facebook som imiterade en vers i Koranen för att uppmärksamma covid-19.

SKRIV TILL:
Public Prosecutor of The Republic of Tunisia
Bechir Akreimi
Court of First Instance
Avenue Beb Bnet
1019 Tunis
Tunisien

Your Excellency,
On 6 May 2020, Tunisian blogger Emna Chargui was charged with "inciting hatred between religions through hostile means or violence" and "offending authorised religions" for sharing a text on social media on 2 May 2020 about the COVID-19 pandemic that imitates the format of a Quran verse.

On 6 May, she appeared before the prosecution who refused to allow her lawyers to accompany her. Emna entered the court room alone and reported feeling intimidated with a panel of seven officials at the prosecutor's office who interrogated her for half an hour including about her religious beliefs. One member of the prosecution even asked her if she had consulted a psychotherapist suggesting that she might be mentally disturbed.

I ask you to drop all charges against Emna Chargui for her social media post which is protected by the right to freedom of expression since it does not incite hatred or violence.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 10 juli.

Transpersoners rättigheter kränks

DEN 28 MAJ undertecknade Ungerns president en lag som antogs i parlamentet den 19 maj. Amnesty anser att lagen kränker mänskliga rättigheter för trans- och intersexpersoner och måste granskas av konstitutionsdomstolen i Ungern. Enligt lagen blir det förbjudet att ändra det juridiska kön en person har tilldelats i sitt födelsebevis.

SKRIV TILL:
Dr. Ákos Kozma
Commissioner for Fundamental Rights
Office of the Commissioner for Fundamental Rights
Budapest Pf. 40
1387, Ungern
E-post: panasz@ajbh.hu

Dear Commissioner for Fundamental Rights,
I am writing to you concerning Act XXX of 2020 on Changes of Certain Administrative Laws and Free Donation of Property that was adopted by Parliament on 19 May and signed into law by the President on 28 May and whose Article 33 bans legal gender recognition, violating the human rights of transgender and intersex people. Individuals should be able to obtain legal gender recognition through quick, accessible and transparent procedures on the basis of their self-declaration of gender identity.

I am urging you to immediately request a review of the Act XXX of 2020 by the Constitutional Court, as its Article 33 is in clear breach of Hungary's Fundamental Law.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 10 juli.

Ovanstående vädjandebrev med sammanfattning på svenska finns på amnestypress.se (längst upp i högra hörnet).

TILLBAKABLICKEN

CHOCKEN. John Filos berömda bild när Mary Ann Vecchio skiker ut sin ångest vid en av de studenter som Nationalgardet sköt ihjäl den 4 maj 1970. FOTO: AP/TT

50 ÅR SEDAN SKOTTEN I KENT

DEN 4 MAJ SKULLE EN minneshögtid ha hållits vid Kent State University i Ohio för att uppmärksamma 50-årsdagen av den dramatiska dagen 1970 då nationalgardet sköt ihjäl fyra studenter. Men coronakrisen gjorde att högtiden inte kunde hållas då risken för spridning av covid-19 var för stor.

Den 30 april 1970 höll USA:s president **Richard Nixon** ett TV-tal och meddelade att USA och Sydvietnam hade gått in i Kambodja. Sex veckor tidigare hade prins **Sihanouk**, som försökt hålla Kambodja neutralt, störtats och ersatts med en USA-vänlig general, **Lon Nol**. Nixon hade lovat att ta hem soldater från Vietnamkriget och den 20 april 1970 hade han meddelat att 150 000 soldater

skulle tas hem. Invasionen av Kambodja kom som en chock och anti-krigsrörelsen genomförde demonstrationer runt om i USA.

Vid Kent State University förekom flera protester. På universitetsområdet fanns en byggnad för utbildning av officerare. Den 2 maj brändes byggnaden ned. Den 4 maj samlades ett par tusen studenter för en ny protest. Ohios nationalgarde hade inkallats och beordrade studenterna att skingras och möttes av stenkastning. Kl 12.24 öppnar nationalgardet eld med skarp ammunition. Beskjutningen pågår under 13 sekunder och dödar fyra studenter medan nio personer får skottskador.

ULF B ANDERSSON

DU ÄR VIKTIG!

DU GÖR SKILLNAD

Det är du som medlem som gör det möjligt för Amnesty att förändra.
Ditt stöd gör att vår gemensamma röst kan vara stark och stadig.
En enda människa kan inte förändra allt, men tillsammans kan vi göra det.
Om du har möjlighet, swisha gärna en extragåva till nummer 900 07 20.
Alla gåvor är betydelsefulla.

Stort tack för att du stödjer oss!

AMNESTY
INTERNATIONAL

VÄLKOMMEN PÅ DIGITALT ÅRSMÖTE FÖR AMNESTY SVERIGE 3 OKTOBER 2020

På grund av rådande pandemi och för att
udvika smittspridning kommer Amnesty
årsmöte i år att hållas digitalt.

Under årsmötet kommer vi bland annat att
lyssna till en internationell gäst, välja ny
styrelse och fatta beslut om sektionens
framtid.

Kampen för mänskliga rättigheter fortsätter.
Och vi behöver dig mer än någonsin.
Välkommen.

Mer information om programmet och hur du gör
för att delta hittar du på Amnestys webbplats.
Sista anmälningsdag är 13 september.

Gå in och anmäl dig på amnesty.se/årsmöte

**ETT MÖTE FÖR
YTTRANDEFRIHETEN**

Så bidrar en lott till arbetet för mänskliga rättigheter

Vet du varför Postkodlotteriet finns? Det är för att bidra med pengar till ideella organisationer, eftersom vår övertygelse är att de gör världen bättre.

Hela överskottet från försäljningen går till ideella organisationer. Sedan lotteriet startade 2005 har det blivit mer än 11 miljarder kronor! Amnesty International har fått ta del av överskottet sedan 2008 och har hittills tagit emot 185 miljoner kronor.

Tack Amnesty för allt ni gör, och tack alla som har en lott – ni möjliggör så mycket!

Sandra Dahlberg är vinstutdelare i Postkodlotteriet

Åldersgräns 18 år. Gå in på stodlinjen.se om du eller en anhörig spelar för mycket. Mer info på postkodlotteriet.se

VÄGRA VILA I FRID

Ta kampen mot förtryckare och orättvisor även efter din död. Skriv in Amnesty International i ditt testamente så hjälper vi dig att fortsätta kämpa för mänskliga rättigheter så länge det behövs.

Läs mer om hur du kan inkludera Amnesty i ditt testamente på amnesty.se/testamente

Just nu diskuteras tigeriförbud i olika kommuner i hela Sverige. Vill du veta hur du kan engagera dig mot tigeriförbud och för allas lika värde? Besök amnesty.se/tiggeriforbud.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I KARANTÄN?

För oss inom Amnesty, precis som för så många andra, har de senaste månaderna varit omtumlande och fyllda av osäkerhet i spåren av covid-19. Rent praktiskt har det handlat om att ställa om till distans-

arbete och digitala möten, flytta och planera om aktiviteter som nu inte kan genomföras. På ett djupare plan har det handlat om att försöka hantera denna osäkerhet och planera för hur vi uthålligt ska kunna fortsätta vårt arbete för mänskliga rättigheter under dessa nya omständigheter.

I slutet av mars tog styrelsen det ovanliga beslutet att flytta fram årsmötet för den svenska sektionen, som normalt hålls i maj. Det var inget lätt beslut, men eftersom situationen då var så osäker bedömde vi att det var det bästa för organisationen. Årsmötet kommer nu att hållas digitalt i oktober, och kallelse till detta kommer att skickas ut i juni.

Även internationellt har planer ändrats och skjutits på framtiden, då de flesta andra Amnestysektioner nu brottas med liknande problem. Sommarens internationella årsmöte (Global Assembly Meeting) kommer troligtvis att flyttas till hösten och beslutet om en ny internationell strategisk inriktning för Amnesty har skjutits fram ett år. Delvis beror detta på de praktiska svårigheterna med att ordna möten i nuläget, men lika viktigt är att också kunna anpassa vårt arbete och våra framtida mål till den nya situation som kommer att råda efter denna pandemi.

Viktigare än dessa förändringar är dock allt som inte förändrats, både runt om i världen och inom Amnesty. De övergrepp och brott mot mänskliga rättigheter som vi kämpar emot har inte tagit paus, och därför kan inte heller vi göra det. Tvärtom så är vårt arbete viktigare än någonsin, då många andra kriser nu har hamnat i medieskugga på grund av den pågående pandemin och därför får mindre uppmärksamhet. Vi ser att redan utsatta grupper i samhället drabbas än hårdare i pandemins spår och att auktoritära ledare runt om i världen utnyttjar krisen för att tillskansa sig mer makt.

Det är därför mycket glädjande att se hur anställda och frivilliga inom Amnesty runt om i landet har gjort ett fantastiskt arbete för att på kort tid ställa om och att vi fortsatt får stöd av så många medlemmar. Vi vet dock att krisen ännu inte är över. Det finns fortfarande stor osäkerhet kring hur detta kommer att påverka organisationen på lång sikt. Speciellt finns farhågor kring hur den ekonomiska kris som följt i pandemins spår kommer att påverka samhället och därigenom stödet för Amnesty. Det gör att stödet från er medlemmar den närmsta tiden kommer att vara extra viktigt. Inte minst för att vi också ska kunna hjälpa och stötta de delar av Amnesty internationellt som har drabbats hårdare än oss här i Sverige.

Vi hoppas på det bästa, men förbereder oss för det värsta. Mänskliga rättigheter går inte i karantän.

LARS GÄFVERT, LEDAMOT

STYRELSENS HÖRNA

NORDKOREA

Seminarium om mänskliga rättigheter och levnadsförhållanden i Nordkorea. Detta är det fjärde seminariet om Nordkorea (tidigare i Växjö, Malmö och Stockholm).

Tid: Lördag 26 september kl 10.00 – 15.30

Plats: Amnesty Göteborg, Haga Östergata 30

Medverkande: Gabriel Jonsson, författare av boken «Korea - igår och idag», representanter för organisationer aktiva i Nordkorea, teaterregissören Anna Nilson.

Tema: Mänskliga rättigheter och levnadsförhållanden i Nordkorea. Hur ställer sig Amnesty till övergrepp i slutna stater?

Anmälan: Senast 20 september till:

Kontakt: hanserikhendriksen@outlook.com

Arrangör: Amnesty distrikt Halland/grupp 168

VARMT VÄLKOMNA!

Foto: Bjørn Christian Tørrissen/Wikimedia

Amnesty Press
@amnestypress

Startsida
Inlägg
Foton
Om
Community

DU FÖLJER VÄL AMNESTY PRESS PÅ FACEBOOK?

POSTTIDNING B

Avsändare:
Amnesty International
Box 4719
116 92 Stockholm

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med den nya adressen
på baksidan (ej adressidan):

ANNONS

HUMAN RIGHTS ARE MY PRIDE

agera på amnesty.se/pride

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

En oviss framtid

ngen kunde vid årsskiftet förutspå det som nu har hänt det första halvåret 2020 och som skapat en global kris, inte bara i hälsofrågan utan också inom många andra områden. Och även om många i Sverige nu verkar förbereda sig på en "normal" sommar så är coronakrisen inte förbi. Över 400 000 personer har dött i covid-19 och den 8 juni varnade WHO-chefen *Tedros Adhanom Ghebreyesus* för att spridningen ökar och varnade världens länder för att tro att krisen är över. Nu är det Sydamerika och vissa asiatiska länder som har den snabbaste ökningen av virus-spridning. I Indien genomfördes en dramatisk nedstängning av samhället i mars och miljoner migrantarbetare tvingades ut på vägarna när de lämnade storstäderna. Nu ska Indien åter öppnas samtidigt som virus-spridningen ökar.

Länder som Polen, Iran, Sydkorea har också drabbats av en ny uppgång av antalet fall.

De restriktioner som många länder har infört har syftat till att begränsa pandemin. Genom avstånd och hygien skulle färre smittas och de mest sårbara i samhället skyddas och sjukvården klara av att rädda liv. Efter månader av liv under restriktioner så finns en oro för att människors längtan efter att få fests, visa sin religiösa tillhörighet eller politiska engagemang nu ska slå tillbaka i fler fall av covid-19.

Vad vi har lärt oss under denna

ULF B ANDERSSON

Chefredaktör

FOTO: SANDRA JOHNSON

dramatiska vår är att många tvärsäkra påståenden visat sig vara ogrundade. Presidenter som *Donald Trump* (USA) och *Jair Bolsonaro* (Brasilien) avfärdade viruset som jämförbart med en förkylning och har därtill meddelat att deras länder nu lämnar Världshälsoorganisationen, WHO. I Turkmenistan förbjöd diktatorn *Gurbanguly Berdimuchamedov* själva ordet corona.

Frågorna har varit fler än svaren: Var den kommande flockimmuniteten bara ett illusoriskt luftslott? Varför drabbas män mer än kvinnor? Varför har covid-19 i flera länder slagit hårdare mot minoriteter?

För Amnesty har coronakrisen inneburit omställningar. Den svenska sektionens årsmöte i maj ställdes in och ersätts nu med ett digitalt årsmöte 3 oktober. Den internationella rörelsens Global Assembly-möte i sommar har skjutits upp och därmed också den nya strategiska plan som skulle ha antagits. För Amnesty och andra människorättsorganisationer har våren 2020 inneburit ett hårt arbete för att fungera som en vakthund när grundläggande rättigheter, pressfrihet och arbetarskydd är under hot. Den uppgiften kvarstår när sommaren är över.

ULF B ANDERSSON

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: Ulf B Andersson, redaktör, ansvarig utgivare. Malin Engman (layout), Lisa Olsson (sociala medier).
GRAFISK FORM/AD: A4/Lotta Lundin.
REPRO: A4/Lotta Lundin.
ADRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm.
TELEFON: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01.
E-POST: ap@amnesty.se
HEMSIDA: amnestypress.se
SVENSKA SEKTIONEN: Plusgiro 900072-0, bankgiro 900-0720.

PRENUMERATION: 200 kr.
TRYCKERI: V-TAB AB, Vimmerby, 2020.
PRESSLÄGGNING: 9 juni 2020.
Ut kommer med fyra nummer 2020.
MANUSSTOPP: 3/2020: 24 augusti 2020.
HOS LÄSARNA: 25 september 2020.
ISSN: 0284-7108. Detta nummer trycks i 89 435 exemplar.
ANNONSER: annonser@amnesty.se
OMSLAG: Getty Images.

Anna Roxvall och Johan Persson har vunnit 2020 års journalistpris från Röda Korset för reportaget "Hägring Europa" som publicerades i Amnesty Press nummer 3/2019. Ur motiveringen: "detta skickliga reportage ökar vår förståelse för de humanitära konsekvenserna och komplexiteten i det som av Europa kallas flyktingkris."

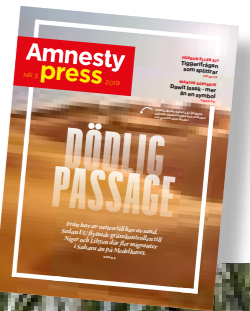

FOTO: JESPER KLEMEDSSON

36 I Filippinerna ökar attackerna mot markaktivister och människorättsförsvare. Vi besöker ön Negros.

TEMA CORONA

10 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER. Vad händer under pandemin?

16 PRESSFRIHET. Journalister fångas med hänvisning till pandemin.

21 JOBBET SOM HÄLSOFARA. De riskerar livet.

28 AMNESTYGRUPPER. Arbetet går vidare på nya sätt.

30 UNGERN/POLEN. Corona utnyttjas för att strypa demokratin.

33 KRÖNIKA. Rapport från Ecuador.

DESSUTOM

6 GODA NYHETER
Gravida skolflickor i Sierra Leone fick rätt

52 SÅ GICK DET SEN
I tyska Koblenz har en historisk rättegång inletts.

61 TILLBAKABLICKEN
50 år sedan skotten vid Kent State University.

MUSIK OCH POLITIK I UGANDA

44 Nästa år ska presidentval hållas i Uganda. Yoweri Museveni utmanas av Bobi Wine, musikern som är ett hopp för många unga.

FRI FRÅN EVIN

52 Under nio månader satt den franske forskaren Roland Marchal fängslad utan rättegång i Evin-fängelset i Irans huvudstad Teheran.

BETLEHEM ISAAK TRÄDER FRAM

54 I vår har Betlehem Isaaks bok "Mitt liv utan dig" publicerats och berättelsen om livet utan fadern, Dawit Isaak, har blivit pjäs.

PROTEST TROTS FÖRBUD

DEN 4 JUNI 1989 DÖDADES hundratals personer när Folkets befrielsearmé ingrep mot demokrati-rörelsen som i flera månader hade protesterat på Himmelska fridens torg i Peking. Händelserna är fortfarande tabu att beröra i Kina men i Hongkong har en stor ljusvaka hållits den 4 juni varje år för att hålla minnet vid liv och förra året kom 180 000 personer till Victoriaparken.

I år hade myndigheterna för första gången sedan 1989 förbjudit minnesmanifestationen med hänvisning till covid-19. I Hongkong finns

en ökad oro för framtiden sedan nya säkerhetslagar infördes i maj och en lag gör det till ett brott att inte visa respekt för den kinesiska nationalsången.

Förbudet mot minnesceremonier för offren den 4 juni 1989 trotsades av tiotusentals invånare i Hongkong, som här på bilden där social distansering hölls. Många fruktar att de nya säkerhetslagarna kommer att förhindra 4 juni-manifestationer i framtiden.

ULF B ANDERSSON
FOTO: TYRONE SIU/REUTERS/TT

SUDAN SKA FÖRBJUDA KVINNLIG KÖNSSTYMPNING

 SUDAN. Den 1 maj rapporterade internationella medier att Sudan planerar att kriminalisera kvinnlig könsstympning. Enligt ett dokument som The Guardian har sett ska den som utför könsstympningen kunna straffas med upp till tre års fängelse. Förslaget godkändes av Sudans ministrar den 22 april och ska nu behandlas av det råd som styr Sudan sedan den tidigare presidenten **Omar al-Bashir** störtades i april 2019.

I Sudan beräknas nästan 87 procent av kvinnorna mellan 15 och 49 år vara könsstympade. I de flesta fall genomförs stympningen när flickorna är mellan 5 och 14 år.

– Det är nu dags att använda straff för att se till att flickor skyddas från denna form av tortyr, sade **Faiza Mohamed**, Afrikachef på Equality Now, till Reuters.

Hon påpekade dock att det kan bli svårt att säkra att lagen följs då könsstympning är en sedvänja som många människor i Sudan tror på. ■■■

WANG QUANZHANG ÅTERFÖRENADE MED FAMILJEN

 KINA. Den 5 april frigavs den kinesiske människorättsadvokaten **Wang Quanzhang** efter att ha suttit fängslad sedan i augusti 2015. Han fick först inte träffa sin familj utan sattes i karantän i staden Ji'nan, 400 km från Peking. Sedan hans fru **Li Wenzu** hamnat på sjukhus tilläts Wang Quanzhang åka till familjen i Peking och de kunde återförenas. Li Wenzu tackade Amnesty-aktivister på twitter:

– Ert arbete och hjälp spelade en stor roll för att få hem Wang Quanzhang. Vi hade inte orkat fortsätta kämpa utan ert kontinuerliga stöd de senaste fem åren.

Wang Quanzhang har som advokat försvarat bland annat Falun Gong-utövare och medlemmar i New Citizens' Movement. Han arbetade också tillsammans med svensken **Peter Dahlin** i organisationen Chinese Urgent Action Working Group, som de bildade tillsammans. Peter Dahlin greps 2016 och utvisades ur Kina efter en "bekännelse" som sändes i TV (se Amnesty Press nr 2/2017). ■■■

RÄTTVISA. Alla flickor har rätt att gå i skola i Sierra Leone har presidenten nu lovat.

FOTO: ASTRID CHITOU/AI

Gravida flickor har rätt att gå i skolan

 SIERRA LEONE. Den 30 mars meddelade Sierra Leones president **Julius Maada Bio** att förbudet för gravida flickor att gå i skolan upphävs. Han utlovade också satsningar för inkludering av alla elever.

Julius Maada Bio lovade att hans regering förbinder sig till en "radikal inkludering av varje medborgare oavsett deras kön, etnicitet, förmåga, socioekonomiska eller andra omständigheter."

– Vi har en moralisk och konstitutionell skyldighet att skydda flickor, sade Julius Maada Bio.

Amnesty International välkomnade beskedet att diskrimineringen nu "förpassas till historieböckerna".

– Gravida flickor får tillbaka

sin värdighet och vi välkomnar att förbudet för gravida att gå i skolan upphävs med omedelbar verkan. Det är en seger för de som oförtrutet har kampanjat för att denna stora förändring skulle bli verklighet, sade **Marta Colomer**, tillförordnad biträdande Amnestychef för Väst- och Centralafrika.

Amnesty publicerade den 6 november 2015 rapporten "Sierra Leone: Shamed and Blamed: Pregnant Girls' rights at risk in Sierra Leone" där utestängningen av gravida flickor från skolundervisning belystes (se också Amnesty Press nummer 1/2019).

Judy Gitau, regional koordinator vid organisationen Equality Now, sade att upphävandet av förbudet var "underbara nyheter":

– Det är ett erkännande i Sierra Leone att flickor har rätt att få undervisning; att flickor har rättigheter och att flickor är mänskliga varelser som är jämlika med sina manliga motsvarigheter i samhället.

Equality Now anmälde i maj 2018 tillsammans med flera andra organisationer Sierra Leone till Ecowas-domstolen. Amnesty International biträdde anmälan som "amicus curiae" ("vän till domstolen").

Sierra Leone är ett av 15 länder som ingår i Ecowas, Västafrikanska staternas ekonomiska gemenskap, som bildades 1975. Ecowas har en domstol med säte i Abuja, Nigerias huvudstad, som bland annat kan ta upp brott mot mänskliga rättigheter i medlemsstaterna.

Den 12 december 2019 slog domstolen fast att utestängningen av gravida flickor från undervisning stred mot en rad paragrafer i den Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter. Att flickorna undervisades i "speciella" skolor utanför de statliga skolorna som var öppna tre dagar i veckan och bara undervisade i fyra ämnen, var diskriminerande ansåg domstolen.

Domstolen beordrade Sierra Leone att upphäva förbudet. Regeringen beordrades också att motverka tonårsgraviteter genom att ge sexualundervisning i skolan och att medvetandegöra samhällen om frågor rörande diskriminering.

ULF B ANDERSSON

FÖRSTA BRÖLLOPET

 COSTA RICA. Den 26 maj blev **Alexandra Quiros** och **Dunia Araya** historiska när de blev det första samkönade paret som fick gifta sig i Costa Rica. **Cristian González Cabrera** på Human Rights Watch uttryckte en förhoppning att de andra länderna i Centralamerika nu ska följa efter och tillåta samkönade äktenskap.

År 2017 kom ett historiskt utslag i IACHR, den interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter, där det slogs fast att samkönade par ska ha samma rättigheter som heterosexuella par. 2018 meddelade Costa Ricas konstitutionsdomstol att IACHR:s beslut skulle följas. Frågan debatterades livligt under presidentvalskampanjen våren 2018 där den konservativa **Fabricio Alvarado** lovade att stoppa samkönade äktenskap. Han förlorade dock valet. ■■■

FOTO: EZEQUIEL BECERRA/AFPTT
TÅRTKALAS. **Alexandra Quiros** och **Dunia Araya** firar sitt giftermål.

De skulle aldrig ha fängslats.

Agnes Odhiambo på Human Rights Watch i Kenya kommenterade beskedet den 21 maj att Rwandas president **Paul Kagame** beslutat att benåda 50 kvinnor som sitter i fängelse för att ha gjort abort. Sex av kvinnorna var dömda till livstids fängelse.

På några månader har världen förändrats genom den pandemi som drabbat människor i många länder. Åtgärderna mot det nya coronaviruset har påverkat många rättigheter och pressfriheten har begränsats i många länder.

TEMA CORONA

- 1 10-15 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER.** Utegångsförbud, övervakning med appar och en chans för auktoritära härskare att öka sin makt.
- 2 16-20 PRESSFRIHET.** I många länder har journalisters möjligheter att granska myndigheterna försvårats i en kritisk tid.
- 3 21-27 JOBBET SOM HÄLSOFARA.** Det var många som under våren fortsatte jobba för att nedstängda samhällen skulle kunna fungera. I värsta fall kunde ett arbetspass innebära en fara för livet.
- 4 28-29 AMNESTYGRUPPER.** Vi berättar om hur Amnestygrupper jobbat i isoleringen.
- 5 30-32 UNGERN/POLEN.** För de auktoritära regeringarna i Ungern och Polen blev pandemin en chans att ytterligare stärka kontrollen.
- 6 33 KRÖNIKA.** Lise Josefsen Hermann beskriver hur covid-19 slog mot Ecuador.

I SKUGGAN

AV

PANDEMIN

Mänskliga rättigheter satta på undantag

När det nya coronaviruset ska bekämpas får de mänskliga rättigheterna stå tillbaka. Vissa inskränkningar är befogade, men *var går gränsen?* Medan pandemin sprider sig tar auktoritära regimer chansen att öka sin makt.

TEXT: CHARLIE OLOFSSON

OROAD. Anna Lindenfors är sedan 2014 generalsekreterare på Amnesty.

FOTO: AMNESTY

Sedan det nya coronaviruset upptäcktes hos människor har tillvaron i världen vänts upp och ner. För bara några månader sedan hade vi aldrig kunnat föreställa oss utdragna utgångsförbud i västeuropeiska länder. Plötsligt cirkulerar drönare över Paris och Madrid, med uppmaningar till folk att gå in.

I andra delar av världen har politikerna tagit till betydligt hårdare metoder för att få människor att stanna hemma. I Kina har lokala myndigheter svetsat igen folks ytterdörrar. I Kenya upprätthålls det landsomfattande utgångsförbudet med brutalt polisivåd som har lett till flera dödsfall. I Filippinerna har president Rodrigo Duterte sagt åt militären att skjuta alla som inte håller sig hemma.

Den 26 maj hade 348 000 människor avlidit i covid-19 och än ser vi inte slutet på den katastrof coronaviruset har orsakat. Att vissa demokratiska fri- och rättigheter inskränks under en pandemi får man räkna med, men det betyder inte att politiska makthavare får göra vad de vill.

Amnesty Press har frågat Anna Lindenfors, generalsekreterare på Amnesty, Måns Molander, Norderchef på Human Rights Watch, HRW, och Anders L. Pettersson, executive director på Civil Rights Defenders, CRD, hur de tycker att världen hanterar den pågående krisen.

Anders L. Pettersson

Alla tre trycker på vikten av att inskränkningar av de mänskliga rättigheterna som nu måste göras är tidsbegränsade och proportionerliga.

– Det kan vara nödvändigt att begränsa rörelsefriheten och rätten att samlas men att till exempel fängsla eller sätta fotboja på någon för att den bryter ett utgångsförbud är inte proportionerligt som vi ser det, säger Måns Molander på HRW.

Anders L. Pettersson på CRD nämner flera länder som han tycker går för långt.

– Regeringen i Albanien gick till exempel ut och föreslog att den som bryter utgångsförbudet ska få 15 års fängelse. Det är helt orimligt, säger han.

FOTO: HRAPF/UGANDA

UGANDA

De 19 personerna (bilden) som greps den 29 mars, anklagade för att ha spridit viruset, förvägrades av en domstol frigivning mot borgen. Efter 50 dagar i häkte meddelade åklagarna den 19 maj att åtalet hade lagts ned och alla männen frigavs. Den ugandiska människorättsorganisationen HRAPF uppgav att det verkade som om de 19 hade misshandlats och torterats i häktet.

Genom sina samarbetsorganisationer runt om i världen får Civil Rights Defenders rapporter om att auktoritära regimer angriper meningsmotståndare och minoritetsgrupper med smittskydd som svepskäl.

– Vissa regimer ser sin chans nu och använder pandemin som ursäkt för att öka sin makt och inskränka vissa gruppers rättigheter, säger Anders L. Pettersson och tar Uganda som exempel.

Måns Molander

Den 29 mars stormade polisen ett skyddat boende för hbtqi-personer utanför Kampala och 19 personer fängslades, misstänkta för att ha spridit viruset.

– Det är helt uppenbart en attack mot hbtqi-rörelsen, säger Anders L. Pettersson.

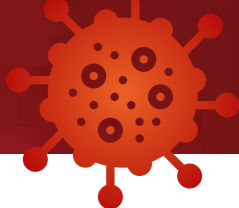
Han ser också hur auktoritära regimer nu passar på att smyga igenom kontroversiella förslag, medan allas blickar riktas mot det nya viruset.

I Polen föreslogs till exempel ännu mer

långtgående inskränkningar av aborträtten och en kriminalisering av sexualundervisning. I Ungern har regeringen föreslagit ett förbud mot juridisk ändring av kön, vilket parlamentet röstade igenom den 19 maj.

Det finns också fall där politiker utnyttjar den pressade situationen inom vården för att driva igenom sin agenda. I den amerikanska delstaten Texas har lokalpolitikerna till exempel stoppat all abortvård med argumentet att resurserna behövs till coronapatienterna.

– Man hänvisar till corona fast i själva verket är det ett politiskt motiverat beslut, säger Måns Molander, på HRW.

SOLOPROTEST. Sedan Ilya Azar, journalist vid *Novaja Gazeta*, den 26 maj gripits vid en soloprotest i Moskva och dömts till 15 dagars fängelse protesterade en rad ryska journalister den 28 maj. Trots att de följde coronarestriktionerna greps de en efter en. Här förs Alexander Plyushchev bort av polis.

FOTO: VLADIMIR GERDO/TASS/TT

Anna Lindenfors, generalsekreterare på svenska Amnesty, delar bilden att oppositionella och minoritetsgrupper just nu är särskilt utsatta i många delar av världen. Hon ser allvarligt på att vissa grupper stämplas som smittspridare. I Kina pekas till exempel immigranter från Afrika ut och det höjs krav på att alla inom gruppen ska tvångstestas. I andra delar av världen är det istället personer med asiatisk bakgrund som hängs ut som misstänkta smittspridare.

– Vi och dom-tänkandet förstärks i den här krisen och det riskerar att öka splittringen i våra samhällen, säger Anna Lindenfors.

Andra grupper som är särskilt utsatta under pandemin är journalister och visselblåsare som kritiserar sina länders coronastrategier. Innan det blev känt att det nya viruset hade muterat försökte till exempel den kinesiska regimen att tysta läkaren och visselblåsaren *Li Wenliang*. Nu ser Anna Lindenfors även en oroväckande utveckling i Thailand. Amnestys rapport *”They are always watching us”*, som släpptes den 23 april, visar att thailändska myndigheter hotar och tystar personer som kritiserar landets hantering av corona. Myndigheterna försvarar sig och menar att de bara stoppar spridningen av falska uppgifter om viruset.

En fråga som Human Rights Watch sätter särskilt fokus på under pandemin är den snabba utvecklingen av teknik för övervakning. Måns Molander beskriver det som att användningen fullkomligt har exploderat.

– Acceptansen för den här typen av teknik har ökat och när den väl har införts är den svår att stoppa. Det vi ser nu är en utveckling som kan vara svår att rulla tillbaka, säger han.

Under pandemin används övervakningsteknik bland annat för att kartlägga människors rörelsemönster och för att identifiera personer som bryter mot utgångsförbud. Måns Molander nämner Kina och Ryssland som de länder som går längst. I Moskva filmas gatorna av minst 170 000 kameror varav vissa är utrustade med ansiktsgenkänning. Sedan utgångsförbudet infördes den 30 mars har 100-tals personer gripits efter att ha identifierats av kamerorna.

– Det är en våt dröm för auktoritära regimer att kunna ha sådan kontroll, säger Måns Molander.

Även i Kina finns ett väl utbyggt system med kameraövervakning. Här spåras invånarna också med hjälp av en app som hämtar data från landets hälso- och transportmyndigheter. Genom appen får myndigheterna tillgång till invånarnas medicinska uppgifter, kopplat till platsinformation.

Kina och Ryssland sticker ut med sina väl utvecklade övervakningssystem men under coronapandemin har även demokratiska länder i Västeuropa börjat nosa på den här typen av teknik, menar Måns Molander.

– Smittspårning uppfattas just nu som ett tungt argument för den här typen av övervakning, även om det är på bekostnad av den personliga integriteten, säger han.

De europeiska länderna hämtar främst in anonymiserad data. Då får myndigheterna inte information om var enskilda individer befinner sig utan ser bara hur många som är i rörelse och på vilka platser människor samlas. Under våren har dock flera regeringar tagit fram särskilda coronappar med individbaserade uppgifter. De

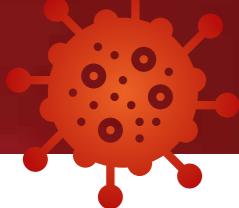

+ LI WENLIANG

I SLUTET AV december 2019 varnade ögonläkaren Li Wenliang, 33, för det nya coronaviruset. Han skrev privat på WeChat till kollegor och tidigare klasskamrater att han sett ett virus som liknade sars och som spred sig i Wuhan. Polisen kontaktade honom och han anklagades för att "sprida rykten" och "falsk information" på internet som "skadar samhällets stabilitet". Efter påtryckningar skrev Li Wenliang under ett erkännande.

Han smittades själv och den 7 februari 2020 avled Li Wenliang i covid-19.

FOTO: WIKIPEDIA

EXEMPEL PÅ HUR DE DEMOKRATISKA RÄTTIGHETERNA SÄTTS UR SPEL

apparna bygger på frivillighet, men det gör dem inte ofarliga, menar Måns Molander.

– Det finns stor risk att datan hamnar i fel händer. Samtidigt vet vi inte hur stor nyttan är. I Norge har 60 procent av befolkningen laddat ner regeringens app, men det är fortfarande oklart om informationen som samlas in verkligen är användbar, säger han.

Även Civil Rights Defenders och Amnesty följer noga utvecklingen med de nya coronaapparna.

– Vi måste vara väldigt varsamma med de här systemen, säger Anna Lindenfors.

Under coronautbrottet arbetar svenska Amnesty både internationellt och med fokus på Sverige. En fråga som står högt på dagordningen är rätten till hälsa och hur pandemin slår mot redan utsatta grupper. I Sverige driver Amnesty till exempel en kampanj om hemlösas situation under pandemin och på kort tid har över 10 000 namnunderskrifter samlats in.

– Om du inte har något hem är det väldigt svårt att stanna hemma när du är sjuk, och självklart också att sköta sin hygien, säger Anna Lindenfors.

I slutet av april uppvaktade organisationen Socialstyrelsens generaldirektör *Olivia Wigzell* och framförde bland annat ett krav på att inga avhysningar ska genomföras under pandemin.

– Vi hade en bra diskussion, men vi vill ju se handling också, säger Anna Lindenfors.

I ett internationellt perspektiv tänker hon särskilt på hur viruset riskerar att slå

MEXIKO

I Europa hyllas vårdpersonal med applåder från balkonger men i andra delar av världen är tonen en annan. I många länder ses vårdpersonal som potentiella smittspridare. I Mexiko har minst 44 våldsamma attacker mot vårdpersonal ägt rum.

PANAMA

Landet har infört ett könsuppdelat utgångsförbud som innebär att kvinnor och män får vistas ute varannan dag. Detta slår mot transpersoner som vittnar om att de ifrågasätts oavsett vilken dag de går ut.

mot alla som sitter fängslade. Många fångelser är kraftigt överbelagda och om viruset börjar spridas kan det snabbt få katastrofala konsekvenser, menar hon och nämner Iran som ett skräckexempel.

– De har släppt många av sina fångar på grund av viruset och det är bra, men många politiska fångar är fortfarande kvar, säger Anna Lindenfors.

I de flesta länderna i Mellanöstern har viruset än så länge inte fått någon stor spridning men just Iran är ett undantag. När den här artikeln skrivs, i slutet av maj, är Iran ett av de tio länderna med flest antal döda.

De flesta bekräftade dödsfallen finns i Europa (över 169 000 döda) och Nordamerika (120 000 döda) och det är fortfarande osäkert hur spridningen kommer utvecklas i fattigare delar av världen. Den 23 maj förklarade WHO att Sydamerika nu är pandemins epicentrum där Brasilien då hade passerat 20 000 döda i covid-19.

Redan nu slår åtgärderna för att begränsa smittspridningen hårt mot världens fattiga, menar Anna Lindenfors, och nämner utgångsförbuden som exempel.

– Många har inte råd att vara hemma

ALBANIEN

Regeringen föreslog att den som bryter mot utgångsförbudet skulle straffas med 15 års fängelse. Förslaget stoppades av parlamentet, som ändrade straffet till max åtta år.

EGYPTEN

Atef Hasballah, chefredaktör för Alkarar-Press greps den 18 mars för att han på sin Facebooksida hade ifrågasatt regeringens coronastatistik. Den 14 april anklagades han för att ha anslutit sig till "en terroristorganisation".

utan måste ut och jobba. Om man använder det man tjänar under dagen till att köpa mat på kvällen, då kan man inte sitta inne i flera månader, säger hon.

Framöver kommer det att vara viktigt att mobilisera stöd till de särskilt utsatta grupperna, menar Måns Molander på Human Rights Watch. Han ser till exempel en stor risk att barn som lever under fattiga förhållanden inte kommer få chans att gå tillbaka till skolan efter pandemin.

– Risken är att de börjar jobba nu och inte får någon mer utbildning. Jag tror att det kommer behövas stora satsningar för att få tillbaka de här barnen till skolan igen, säger han.

Anders L. Pettersson på Civil Rights De-

UNGERN

Regeringen har infört undantagslagar som ger dem rätt att regera på dekret. Det innebär att de kan stifta egna lagar utan godkännande från parlamentet, och undantaget gäller på obestämd tid.

KENYA

Utgångsförbudet upprätthålls med brutalt polisvåld. I slutet av mars misshandlades en man till döds av polis efter att han hjälpt en gravid kvinna till vårdcentralen. Den 16 april hade tolv personer dödat av polisen, vilket var fler dödsoffer än covid-19 som då hade dödat elva kenyaner.

fenders ser också ett behov av ökat stöd till människorättsförsvarare runtom i världen.

– Stödet är extra viktigt nu, när de inte bara kämpar mot auktoritära regimer utan även mot en pandemi, säger han.

Han, Anna Lindenfors och Måns Molander upplever alla tre att coronapandemin har inneburit ett ökat intresse för människorättsfrågor i Sverige.

– Vi har aldrig tidigare haft så här mycket trafik till vår webb, säger Måns Molander.

Att engagemanget ökar tror Anna Lindenfors beror på att viktiga frågor nu ställs på sin spets.

– Det låter klyschigt men jag tror att krisen får många att reflektera över vad som är viktigt och vilket samhälle vi egentligen vill ha, säger hon. ■■■

DÖDSSIFFROR (8 JUNI)

USA
112 477

STORBRITANNIEN
40 597

BRASILIEN
37 312

ITALIEN
33 899

FRANKRIKE
29 155

SPANIEN
27 136

MEXIKO
13 699

BELGIEN
9 606

TYSKLAND
8 779

IRAN
8 351

SVERIGE
4 694

FÄNGELSER

I IRAN RAPPORTERADES den 20 mars 85 000 fångar ha frigivits, 70 000 av dem temporärt tills covid-19 är över. Turkiet frigav i april 90 000 fångar i en amnesti. I Myanmar frigavs 25 000 fångar och i Afghanistan 10 000 fångar. Bland de frigivna fanns få politiska fångar.

PRESSFRIHET I CORONANS TID

Coronakrisen har gett makthavare en möjlighet att inskränka yttrandefriheten och journalisters arbetsmöjligheter har försvårats. I en rad länder har journalister fängslats med hänvisning till pandemin.

TEXT: VERA HÄGGBLOM

” Covid-19-pandemin verkar användas som en ursäkt av många regeringar för att komma åt oppositionella och andra regeringskritiker och journalister hindras på många håll från att göra sitt jobb, säger *Ami Hedenborg*, pressansvarig och talesperson på Amnesty i Sverige.

Hon framhåller mediernas viktiga funktion när det kommer till att granska hur myndigheter och makthavare hantarer smittspridningen och att tillgången till korrekt information under en pågående pandemi är fundamental.

– Det kan handla om liv eller död. Men vad vi istället ser är att regeringar i olika länder – just med hänvisning till covid-19 – gör det omvända och censurerar och begränsar informationen.

Ami Hedenborg

Erik Halkjaer, ordförande för Reportrar utan gränser i Sverige, delar den dystra bilden. Organisationen släppte sitt pressfrihetsindex den 21 april och mätningen visade att den genomsnittliga nivån för pressfriheten i världen hade förbättrats med 0,9 procent jämfört med året innan. Men indexet speglar utvecklingen

under 2019, det vill säga innan det nya coronaviruset intog världsscenen.

– De senaste månaderna har en redan dålig situation blivit mycket sämre. De auktoritära tendenserna, de rättsliga trakasserierna, internetkontrollen – allt det här har förstärkts under coronapandemin, säger *Erik Halkjaer*.

Ungern, Indien, Brasilien, USA, Kina och Ryssland är några av de länder där Reportrar utan gränser har sett en negativ utveckling den senaste tiden.

– Det handlar om stora länder och – med undantag för Kina – demokratiska stater, där pressfriheten nu har försämrats radikalt under de senaste veckorna, påpekar *Erik Halkjaer*.

Erik Halkjaer

För att följa och granska coronapandemins påverkan på journalistiken har Reportrar utan gränser tagit fram verktyget Tracker 19, som är uppkallat efter såväl covid-19 som artikel 19 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

För Amnestys del är några av de länder som organisationen höjer varningsflaggen för, sedan journalister har frihetsberövats eller på andra sätt hindrats från att rapportera om covid-19-pandemin, Tanzania, Kina, Niger, Egypten, Ryssland, Venezuela, Indien och Turkiet.

BELÖNAT MOD. År 2013 fick *Jelena Milasjina* IWOC-priset av USA:s utrikesdepartement. Priset delas årligen ut till modiga kvinnor i världen.

FOTO: STATE DEPARTMENT

– Dessutom har journalister åtalats för att ha rapporterat om covid-19 i exempelvis Azerbajdzjan, Kazakstan, Serbien, Bangladesh, Kambodja, Uganda, Rwanda, Somalia, Tunisien och Palestina, säger *Ami Hedenborg*.

Vid sidan om attackerna mot journalister är det även många länder som har använt coronapandemin som ursäkt för att införa nya lagar mot spridandet av så kallade falska nyheter.

TJETJENIEN

EN AV DE JOURNALISTER som har hotats på grund av sin rapportering är *Jelena Milasjina*. Den 12 april publicerade den ryska tidningen *Novaja Gazeta* en artikel där hon kritiserade hanteringen av pandemin i Tjetjenien. Tjetjeniens president *Ramzan Kadyrov* hade sagt att människor som spred sjukdomen var "värre än terrorister", vilket *Jelena Milasjina* ansåg kunde skrämra människor från att undvika söka vård. *Kadyrov* postade en video på Instagram där han dödshotade *Milasjina* och uppmanade den ryska regeringen och säkerhetstjänsten FSB att "stoppa de där icke-människorna som skriver och provocerar vårt folk".

– Jag är väldigt rädd då hoten från *Kadyrov* är väldigt allvarliga och han är en farlig man. Jag vet att om han verkligen bestämmer sig för att döda mig så kommer han också att göra det, sade *Jelena Milasjina* till pressfrihetsorganisationen Committee to Protect Journalists (CPJ).

Novaja Gazeta.

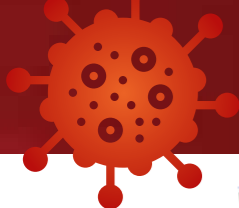
RAMZAN KADYROV

SON TILL TJETJENIENS tidigare president *Achmat Kadyrov* som mördades i ett attentat 2004. År 2007 blev *Ramzan Kadyrov* president och har styrt republiken med järnhand. Han är medlem av det styrande partiet i Ryssland, Enade Ryssland, och stöds av den ryske presidenten *Vladimir Putin*. *Kadyrov* har en privatarmé på flera tusen soldater; *Kadyrovtsy*, som agerar med straffrihet.

När pandemin nådde Ryssland tonade *Kadyrov* ner hotet och uppmanade medborgarna att blanda citron och honung i vattnet för att stärka immunförsvaret. Ryska medier uppgav 21 maj att *Kadyrov* flugits till Moskva för att vårdas för covid-19. Den 27 maj uppgav *Kadyrov* att han var frisk.

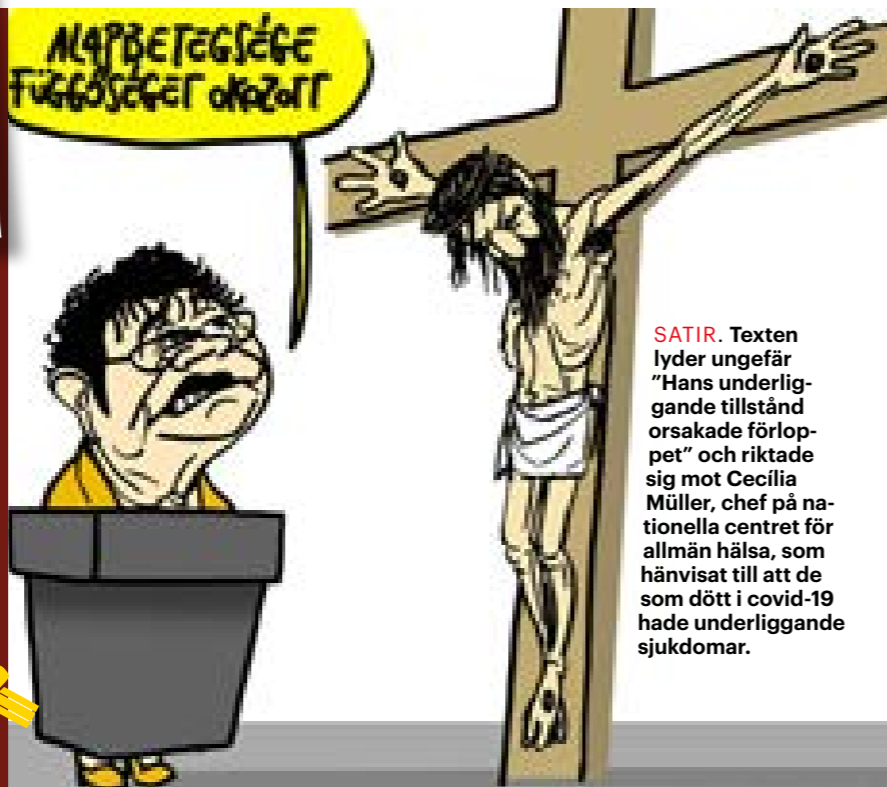
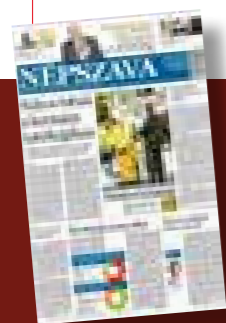
FOTO: WIKIPEDIA

UNGERN

DEN 28 APRIL publicerade den ungerska tidningen Népszava en karikatyrteckning, ritad av **Gábor Pápai**, som drev med den ungerska regeringens politik för att bekämpa coronapandemin. Såväl konservativa parlamentsledamöter som regeringsvänliga medier driver nu en hat- och påtryckningskampanj mot Pápai och en radiostation ska ha uppmanat honom att berätta var han bor eftersom det är "så många som skulle vilja besöka honom".

KÄLLA: REPORTRAR UTAN GRÄNSER

VENEZUELA

DEN 21 MARS greps journalisten **Darvinson Rojas** i ett uppenbart försök att stoppa hans rapportering kring spridningen av covid-19 i Venezuela. En specialstyrka inom polisen kom till hans hem under förevändning att det fanns ett fall av "covid-19". Efter tolv dagar i häkte frigavs Darvinson Rojas mot borgen men åtalet för "att ha förespråkhat" och "anstiftan till brott" är kvar.

KÄLLA: AMNESTY INTERNATIONAL

KRIS. Venezuelas president Nicolás Maduro håller TV-tal från presidentpalatset Miraflores. FOTO: VENEZUELAN PRESIDENCY/AFP/TT

► - Dit hör till exempel Azerbajdzjan, Ungern, Ryssland, Uzbekistan, Kambodja, Sri Lanka, Thailand, Tanzania och flera gulfstater, säger Ami Hedenborg.

Vad som räknas som falska nyheter är dock oftast inte definierat, utan bestäms av myndigheterna. I Ungern riskerar exempelvis den som publicerar falska nyheter om coronaviruset upp till fem års fängelse sedan landets parlament röstat igenom ny lagstiftning.

- Då det inte står specificerat vad "falska nyheter" är för något blir det upp till rättsapparaten att bestämma. Och eftersom rättsapparaten sitter i knät på premiärminister **Viktor Órban** är det i princip upp till honom vad som räknas som falsk information och inte, säger Erik Halkjaer och tillägger att situationen för journalister generellt är allvarlig på Balkan och i Centraleuropa.

Även om kritiken mot lagarna om desinformation och falska nyheter är hård står

det dock klart att coronapandemin även har lett till en så kallad infodemi – något som Världshälsoorganisationen, WHO varnade för i februari. Infodemin innebär att rykten och falsk eller missvisande information sprids med blixstens hastighet och riskerar att hindra effektiva åtgärder mot viruset och skapar förvirring och misstro bland befolkningen.

Med tanke på infodemin, kan det i detta läge ändå vara motiverat av makthavare att inskränka yttrandefriheten för att stoppa desinformationen?

- Nej, det tycker jag inte, för vem är det som ska bestämma vad som är desinformation eller inte? Vi kommer alltid ha ett samhälle där det sprids en massa konstiga saker på internet, men så länge oberoende journalister kan kontrollera detta och lyfta fram kritik eller backa upp statlig information blir det en öppen debatt där var och en

kan tillgodogöra sig den information man behöver för att fatta egna beslut, säger Erik Halkjaer.

Ami Hedenborg instämmer:

- I allmänhet har stater rätt att införa nödlagar vid sådana här tillfällen, men i och med att yttrandefriheten är så fundamental blir det problematiskt om den börjar inskränkas. Då ser Amnesty mycket hellre att det förs en öppen debatt där felaktiga rykten kan bemötas med korrekta fakta.

M ycket av felaktigheterna kring covid-19 sprids på sociala medier. En studie publicerad i april av Reuters Institute for the Study of Journalism visade att det fanns en stor skillnad i hur de stora sociala mediefirmorna arbetar när det kommer till att ta bort felaktig information. På Twitter blev till exempel 59 procent av felaktigheterna kvar utan någon särskild varningstext, trots

påpekanden från faktakoll-organisationer, medan motsvarande siffror för Youtube och Facebook var 27 respektive 24 procent.

Erik Halkjaer säger att Reportrar utan gränser i årtal har krävt att företag som Facebook, Apple, Google och Twitter ska ha mer demokratiska spelregler på sina plattformar:

- Det kan de ju bestämma med hjälp av sina algoritmer. De här plattformarna har kapacitet och resurser för att agera mer som ansvariga utgivare och redaktörer än vad de påstår att de har. Men jag tycker ändå att de har skärpt sig under pandemin, och jag tror att många kommer kräva att det fortsätter på det viset framöver.

Att informationen blir skruvad åt andra hållet, då Facebook ändrar sina algoritmer, ser Erik Halkjaer inte som någon risk:

- Nej, vi vill ju inte att de här företagen ska gå in och censurera någonting. Däremot

MYANMAR

DEN 13 MAJ grep myndigheterna i delstaten Karen i Myanmar Zaw Ye Htet, chefredaktör på nyhetsbyrån Dae Pyaw, efter att han publicerat uppgifter om att det funnits ett dödsfall till följd av coronaviruset i delstaten. Uppgifterna visade sig senare inte stämma, enligt nyhetskällor. Den 20 maj dömdes Zaw Ye Htet till två års fängelse för att ha spridit information som kunde "orsaka rädsla eller skrämman upp allmänheten".

KÄLLA: COMMITTEE TO PROTECT JOURNALISTS

VAKSAMHET. Affisch om hälsa för att skydda mot covid-19 i Myanmars största stad Rangoon. FOTO: LYNN BO BO/EPA/TT

MED LIVET

SOM INSATS

anser vi att de bör ge lika mycket utrymme åt olika röster så att man får ett tvåsidigt mynt. Att de tar på sig en mer demokratisk keps helt enkelt.

Även om det för tillfället känns avlägset kommer förr eller senare den dag då covid-19-pandemin är ett minne blott. Frågan är dock om även de nyinförda lagar som inskränker fri- och rättigheter kommer att tas bort efter att coronastormen har bedarrat.

Tyvärr är det ju ofta så att repressiva lagstiftningar finns kvar även efter att det akuta yttre hotet har försvunnit. Därför är det så viktigt när sådana här nödlagar införs att de är tidsbestämda och verkligen tjänar sitt syfte, säger Ami Hedenborg.

Erik Halkjaer lyfter fram situationen i Ungern och Polen och efterfrågar hårdare tryck från EU:

– Det finns inget som talar för att Ungern

och Polen skulle dra tillbaka de här lagarna om inte EU agerar. Tyvärr kommer många länder att utnyttja den nuvarande situationen för att kunna fortsätta kontrollera informationsflödet och press och medier.

Även om situationen ser mörk ut för pressfriheten i coronatider ser ändå Erik Halkjaer några ljusglimtar:

– I Afrika finns ett par länder som innan coronapandemin hade en positiv utveckling gällande pressfrihet och där tror jag att ledarna efter att det här är över kommer att fortsätta i den riktningen.

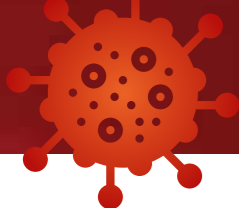
Han säger också att covid-19-situationen har skapat ett stort sug efter information och nyheter, något som kan leda till att människor även efter pandemin kommer att uppskatta de etablerade, traditionella medierna mer än tidigare.

– Kanske kommer folk till och med vara beredda att betala en slant för det. Det hoppas jag i alla fall, säger Erik Halkjaer. ■■■

Medan vissa kan jobba hemifrån måste andra arbeta för att hålla samhället igång. Det som tidigare varit ett vanligt arbetspass har plötsligt blivit en potentiell hälsofara som i värsta fall kan leda till döden.

TEXT: JENNIE AQUILONIUS

FOTO: GETTY IMAGES, SL/DAN BOMAN

DÅLIG RESPEKT. Michael Lundgren kände obehag när han körde buss då passagerare visade dålig respekt. Den 28 april lade han ett skyddsstopp och bussarna i Jönköping stannade.

FOTO: ULRIKA KARLSTRÖM

➤ **R**esenärerna hostar och nyser rakt ut. Håller inte för, hostar inte i armvecket. Många sitter nära bakom Michael Lundgren när han kör bussen genom Jönköping i mitten av mars. De kommer fram för att visa månadskort och köpa biljetter. Han känner ett lätt obehag där på förarplatsen.

– Respekten från resenärerna var inte så stor. Jag var inte direkt rädd för att bli smittad, men det kändes inte trevligt att sitta och köra buss, säger Michael Lundgren, som också är skyddsombud för fackförbundet Kommunal.

Det första fallet av covid-19 i Sverige rapporteras i Jönköping den 31 januari. Oron börjar växa bland bussförarna. Tidigt bestäms att framdörrarna ska stängas så att färre passagerare ska passera förarna. Men personer utan månadskort måste fortfarande gå fram och lösa biljett.

Sedan kommer beskeden ett efter ett. Två busschaufförer i Stockholm har dött av covid-19. En i Helsingborg. En i Västerås. Även om det inte är klarlagt om de smittats i tjänsten eller någon annanstans ökar oron. Från London rapporterar The Guardian

om hur stadens bussförare är livrädda efter att tre förare och två kontrollanter dött av coronaviruset.

Storbritannien är nedstängt, men kollektivtrafiken måste rulla för att samhällsviktig personal ska kunna ta sig till jobbet.

Den 20 april, när 20 bussförare har avlidit, blir det gratis att åka buss i London för att resenärerna ska hålla distans till förarna. En vecka senare rapporterar Financial Times att 28 av Londons 31 000 bussförare dött efter att testat positivt för covid-19. Det är 16 gånger fler än antalet som avlidit inom vårdsektorn, där har 82 personer dött av de 1,5 miljoner som arbetar inom hälso- och sjukvård i London. Fackförbundet Unite the Union kräver nu desinfektionsmedel, munskydd och handskar till bussförarna.

I Jönköping vill Michael Lundgren spärra av de främre sätena och arbetsgivaren Keolis säger ja, om de får okej från Länsstrafiken att inte ta betalt av passagerarna. Men Länsstrafiken säger nej, eftersom de då skulle gå miste om biljettintäkter.

– Det var en ren pengafråga. Det är förkastligt. Pengar kan inte styra över ett människoliv. Jag förstår inte vad man tänker med. Det är dessutom inte bara resenärer som kan smitta oss, vi kan också smitta resenärerna, säger Michael Lundgren.

Carl-Johan Sjöberg, trafikdirektör på Jönköpings länsstrafik, hade hellre sett plexiglas som skydd, något som många butiker satt upp. Han håller inte med om att biljettintäkterna skulle gå före förarnas hälsa.

– Det går inte att ställa frågan så. Då skulle vi inte kunna ta betalt för någonting i samhället. Smittan sprids inte mer på en ➤

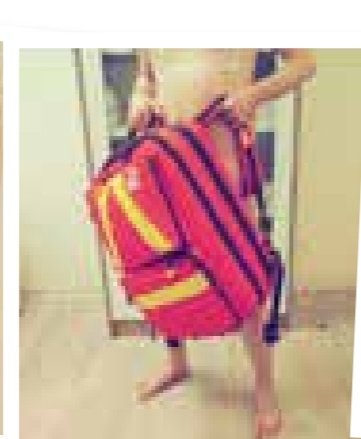

FLER SKYDDSTOPP

ARBETSMILJÖVERKET SER EN ökning i antalet skyddsstopp, larm om brister i smittskydd och arbetsgivare som anmäler allvarliga händelser på grund av corona. I ett tiotal fall har myndigheten gripit in med beslut om att stänga framdörrarna på bussar och att passagerarna ska hålla avstånd till föraren.

– Jag tror att många initialt inte hade tänkt på att det är en stor exponering på dem som kör våra fordon i kollektivtrafiken. Men fler och fler stänger framdörrarna utan vår inblandning, säger **Håkan Olsson**, ställföreträdande generaldirektör för Arbetsmiljöverket.

I början av maj hade skyddsombud lagt fler skyddsstopp än under hela 2019. Nästan hälften handlade om tillgången till personlig skyddsutrustning inom vård och äldreomsorg.

ORO

Svenska sjuksköterskor tycker att de har fått den skyddsutrustning de behöver. En av tre är orolig för att själv bli smittad och drygt fyra av tio är rädda att smitta andra. Före pandemin var 53 procent av sjuksköterskorna nöjda med sin fysiska arbetsmiljö. Men av dem som jobbar med coronapatienter är nu 36 procent nöjda.

KÄLLA: VÄRDFÖRBUNDET

buss än på andra ställen där många kunder vistas, till exempel i dagligvaruhandeln. Det här går ut över våra resenärer som måste lösa biljett i förväg, vilket kan bli svårt för en del, säger Carl-Johan Sjöberg.

Den 28 april lade Michael Lundgren ett skyddsstopp. Det är skyddsombudets starkaste verktyg och innebär att arbetet avbryts med anledning av omedelbar och allvarlig fara för de anställdas liv och hälsa. Från klockan 12 stod bussarna stilla. Arbetsmiljöverket kopplades in och gick på Kommunals linje, främre delen av bussen måste spärras av.

– Det var en stor seger att vi lyckades få till något som är viktigt för att skydda förarna. Alla kollegor blev glada och tyckte att vi hade kämpat väl ihop. Många känner sig tryggare och det har blivit en annan pepp i förarkåren, säger Michael Lundgren.

Trygga och sunda arbetsförhållanden är en mänsklig rättighet. Det slås fast i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

I Sverige ser Arbetsmiljöverket till att lagar om arbetsmiljö följs. Myndigheten har sett en ökning av skyddsstopp, larm om brister i smittskyddet och anmälningar om allvarliga händelser i coronans spår. Larmen kommer framför all från kollektivtrafiken,

transport, vård och äldreomsorg.

En åklagare har till exempel inlett en förundersökning om arbetsmiljöbrott på äldreboendet Berga i Solna. Det efter att Kommunals skyddsombud anmält boendet till Arbetsmiljöverket och SVT granskat fallet. Boendet har höga dödstal bland de äldre i covid-19. De anställda ska ha tvingats gå mellan sjuka och friska personer samtidigt som det har varit brist på skyddsutrustning. Ledningen ska även ha försökt få personalen att jobba trots symtom. Boendets ledning har dock tillbakavisat uppgifterna.

En annan strid handlar om äldreboendet Serafen i Stockholm. Där lade Kommunals skyddsombud ett skyddsstopp den 7 april. De menade att det inte räckte med enbart visir när personalen vårdade coronasmittade, utan att de även skulle använda munskydd. Det höll Arbetsmiljöverket med om. Men Stockholms stad överklagade beslutet och frågan har nu vandrat upp i kammarrätten.

Kommunal tolkade det första beskedet från Arbetsmiljöverket som prejudicerande. Men sedan gick Arbetsmiljöverket, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg, IVO, ut med två gemensamma uttalanden. De poängterade att beslutet bara gällde den

enskilda arbetsplatsen och att varje bedömning måste göras lokalt.

En granskning från SVT visade senare att arbetsgivarorganisationen Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, både kallat till det möte som låg bakom utspelet och varit med och utformat texterna. Kommunal har JO-anmält Arbetsmiljöverket, som enligt förbundet har agerat partiskt genom att bara samråda med arbetsgivar sidan.

– De ska agera domstol på arbetsmarknaden när vi tycker olika och då måste de framstå som opartiska och fristående. Vi vill att JO ska titta på om en myndighet kan agera så här, säger *Tobias Baudin*, ordförande för Kommunal.

Han berättar att oron bland medlemmarna är stor, särskilt inom äldreomsorgen. De är rädda för att bli smittade eller att dra hem sjukdomen till familjen. Han hade gärna sett tydligare riktlinjer från Folkhälsomyndigheten. I dag ska riskbedömningen kring vilken personlig skyddsutrustning som behövs göras lokalt av ansvariga på äldreboenden.

– Otydligheten och att alla gör olika bidrar starkt till oron, bedömningarna skiljer sig från äldreboende till äldreboende, från kommun till kommun, säger *Tobias Baudin*.

Han ser ett tydligt klass- och könsper-

spektiv. På sjukhusen arbetar läkare och sjuksköterskor med långa utbildningar, medan det i äldreomsorgen jobbar vårdbiträden, undersköterskor, andra med kortare utbildning och många nyanlända.

– På sjukhusen är det inget snack om att det ska finnas skyddsutrustning, och det är helt rätt. Men i äldreomsorgen tafsar vi fortfarande om vi ska få de enklaste munskydd. Det verkar inte vara lika noga att skydda arbetare och kvinnor, det gör mig riktigt upprörd, säger *Tobias Baudin*.

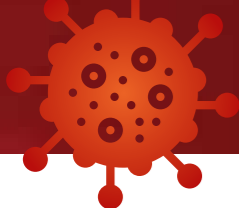
Under våren har både Läkarförbundet och Vårdförbundet larmat om brist på skyddsutrustning. De är inte ensamma. Den 3 mars skrev Världshälsoorganisationen, WHO, att bristen var så stor att den "äventyrade hälsan för vårdpersonal världen över".

I april genomförde tyska allmänläkare en digital nakenprotest mot bristen på skyddsutrustning. Läkarna kände sig utsatta och hade ropat efter skydd under flera månader utan att bli hörda. I protesten Blanke Bedenken, som betyder ungefär "naken oro", poserar de nakna med bara stetoskop runt halsen.

– Nakenheten är en symbol för hur sårbara vi är utan skydd, säger läkaren *Ruben Bernau* till tidningen *Ärztezeitung*.

OSKYDDADE. I slutet av april lanse-rade tyska läkare en avklädd fotomani-festation på internet, **Blanke Bedenken (naken oro)**, för att lyfta fram bristen på skyddsutrustning som riskerar deras liv när de arbetar för att hjälpa covid-19-patienter.

FOTO: WWW.BLANKEBEDENKEN.ORG

”Många medlemmar är oroliga, har ont i magen och är rädda för att bli smittade eftersom de jobbar i en sådan oskyddad miljö och kan träffa flera hundra, uppemot tusen personer per dag.”

Susanna Gideonsson

➤ På den internationella arbetsmiljödagen, den 28 april, hölls en tyst minut i Storbritannien för samhällsviktig personal, som vård- och omsorgsanslagna och bussförare, som förlorat sina liv till covid-19. Den medicinska nyhetssajten Medscape hyllar också personal inom vårdsektorn som avlidit i sjukdomen. Den 13 maj fanns över tusen namn från 60 länder på deras lista.

I Sverige har en förundersökning om misstänkt arbetsmiljöbrott genom vållande till annans död inletts efter att en sjuksköterska på Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge avlidit. Hon hade vårdat coronapatienter och testats positivt för covid-19. Skyddsombud på arbetsplatsen ansåg att hon arbetat utan tillräcklig skyddsutrustning och gjorde en polisanmälan. Även en vårdanställd på Akademiska sjukhuset i Uppsala och en hemtjänstanslagna i Skellefteå har avlidit. I inget av fallen är det klarlagt om personen smittats på arbetet.

Den 24 april stängdes Kågeskolan i Skellefteå. Minst tio personer i personalen var smittade och en lärare i 60-årsåldern avled i covid-19. Gunilla Persson, smittskyddsläkare i Region Västerbotten, sade till SVT att det var troligt att de flesta hade smittats på skolan.

När det gäller handeln råder stora problem med trängsel i butiker. Enligt Susanna Gideonsson, ordförande för Handelsanställdas förbund, är det vanligt att affärerna släpper in för många kunder – i strid med Folkhälsomyndighetens råd.

– Många medlemmar är oroliga, har ont i magen och är rädda för att bli smittade eftersom de jobbar i en sådan oskyddad miljö och kan träffa flera hundra, uppemot tusen personer per dag, säger Susanna Gideonsson.

Hon berättar att de flesta företag satt upp plexiglas vid kassorna, men

INTERNATIONELLA ARBETSMILJÖDAGEN

FN-ORGANET ILO, INTERNATIONELLA ARBETSORGANISATIONEN, arbetar för att säkra mänskliga rättigheter i arbetslivet. ILO:s konvention nummer 155 reglerar till exempel arbetarskydd och arbetsmiljö. Organisationen ändrade årets tema för arbetsmiljödagen den 28 april till "Stop the pandemic: Safety and health at work can save lives". De publicerade även rapporten "In the face of a pandemic: ensuring safety and health at work" som handlar om hur arbetsmiljöarbete kan rädda liv vid en pandemi.

Förutom hälso- och sjukvårdspersonal anses ytterligare två grupper vara särskilt utsatta. Den ena gruppen utför samhällsviktiga uppdrag och jobbar i butiker, skolor, restauranger, sport- och turistanläggningar, på banker och med leveranstjänster. Den andra gruppen jobbar i miljöer där många människor vistas, som öppna kontorslandskap och fabriker.

Rapporten lyfter också att människor i den informella ekonomin, som står utanför det sociala skyddsnätet, är extra sårbara under en pandemi. De utgör 61 procent av arbetskraften globalt. Eftersom de saknar sjuklön och arbetslöshetsersättning, skriver ILO, "kan dessa arbetare behöva välja mellan hälsa och inkomst". De behöver stöd i form av bland annat personlig skyddsutrustning och tillgång till hälso- och sjukvård.

det är svårt för anställda att skydda sig ute på butiksgolvet. Kunderna håller avstånd till varandra i kön, men inte till personalen ute i butiken.

– När personalen till exempel packar upp varor är det inte ovanligt att kunder sträcker sig förbi för att ta något, utan respekt för att personalen också är människor som kan smittas, påpekar hon.

Susanna Gideonsson

Handels vill att arbetsgivarna ska tillåta färre personer i butikerna och se till att kunderna håller avstånd till personalen. Förbundet har begärt ett möte med Folkhälsomyndigheten och vill att kommunerna ska få rätt att stänga butiker

på samma sätt som de kan göra med restauranger som inte sköter sig.

Susanna Gideonsson är också ordförande för Uni Europa handel, en sammanslutning av fackförbund inom handeln i Europa. I många europeiska länder har butiker varit stängda under våren, men de livsmedelsbutiker som har hållits öppna har på de flesta håll varit duktiga på att ordna med skydd och strikta restriktioner.

– Det får ofta bara vara ett visst antal personer i affären samtidigt och de har ett kösystem på plats där människor står i långa ringlande köer utanför butiken med två meters avstånd.

Susanna Gideonsson är föreslagen som ny LO-ordförande när LO den 15 juni håller en digital kongress. IIII

AVLIDNA HYLLAS. Den 28 april hölls en tyst minut i Storbritannien för att hylla de arbetande som dött i landet under pandemin. Här är det sjukvårdsanställda på Mater-sjukhuset i Belfast som samlas.

Hur jobbar Amnesty i isolering?

- 1 Hur har ni kunnat jobba under corona-krisen?
- 2 Hur har Amnesty fungerat under pandemin?
- 3 Vad planerar ni att göra när Amnestylivet återgår till det normala?

TEXT: JENNIE AQUILONIUS

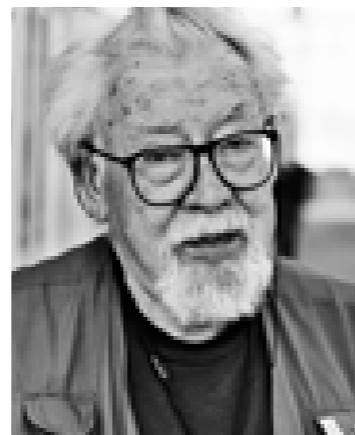

FOTO: ANNIE BECKMAN

BO LINDBLOM, 90 ÅR

Burmasamordnare, grupp 168, Laholm

1 Vi är fyra samverkande grupper i vårt distrikt. En grupp i Halmstad arbetar enbart med en permanent loppmarknad som drar in drygt en miljon kronor om året till svenska Amnesty, den har nu tvingats stänga, likaså filialen i Laholm. Vi arbetar med Burma (Myanmar), Saudiarabien och Nordkorea, men på grund av inställda flyg kan vi inte längre skicka brev till exempelvis Burma. Vi letar efter andra lösningar, som att skicka e-post. Gruppen har haft två telefonmöten och försöker hålla ökad kontakt via e-post.

2 Det är flera saker som är bra. Amnesty uppmärksammade tidigt hur en del regeringar försökte utnyttja restriktionerna genom att begränsa människors möjligheter att opponera sig på olika sätt. Jag tycker också att de nationella hemsidorna fungerat väl, vi har stöttat bland annat norska, brittiska och kanadensiska Amnestys digitala aktioner. Det sker också ett ökat samarbete mellan sektionerna.

3 Det vet vi inte, vi vet inte hur länge det ska vara så här. Jag tror att det gäller att ta flera egna initiativ och anpassa oss till de förhållanden som råder.

FOTO: PRIVAT

LISA FREDRIKSSON, 24 ÅR

Gruppsekreterare, grupp 330, Amnesty Students of Stockholm, Stockholm

1 Det har varit svårt, särskilt sedan universitetet stängde. Som studentgrupp är vi vana att träffas på campus. Där finns lokaler vi kan använda, vi har en anslagstavla, vi gör alla våra aktioner på universitet, samlar namnunderskrifter och ordnar föreläsningar där. Några i gruppen tillhör också riskgrupper och sitter hemma i karantän. Vi har regelbundna digitala möten men har tappat driv, det är lättare att missa ett sådant möte. Men vi har till exempel pratat om vad vi kan göra kring Kinas förslag på säkerhetslagar i Hongkong och haft kontakt med sekretariatet om det.

2 På ett sätt är de drivande, vill finnas där som stöd och frågar hur det går. Men det är mycket som har blivit framskjutet eller inställt, och jag förstår att man vill få genomslag och sekretariatet har säkert gjort sitt bästa, men samtidigt skulle det behövas något för att hålla alla på banan.

3 När kommer det återgå till det normala? Det bästa med Amnesty är att prata med människor ansikte mot ansikte, att vara ute och göra namnsamlingar, berätta något för en person som direkt skriver på. Det längtar jag mycket till!

FOTO: JESSICA GRÜNBAUM

ANITA GRÜNBAUM, 82 ÅR

Gruppsekreterare, grupp 129, Sandviken

1 Det blir reducerat på alla möjliga sätt, bland annat är det svårt att ha möten. Vi har hållit igång kampanjer som Också människa och dödsstraffskampanjen. Jag skickar ut information, tränar våra unga medlemmar att skriva brev och ber gamla gardet att skriva insändare. Vi är också involverade i förvarsbesök och blev först lamsagna när förvaren stängde för besök. Sedan intervjuade vi afghaner på förvaret i Gävle genom gruppsamtal på telefon med våra egna medlemmar som tolkar. Nu ska Amnestys jurister utreda möjligheten att fortsätta det arbetet på distans. Sedan är Pridefestivalen och de musikfestivaler där vi skulle ha haft insamling inställda.

2 I början verkade organisationen lika lamslagen som vi har känt oss här lokalt. Sedan rullade det igång med webbseminarier och liknande. Det är jättebra, jag har till exempel följt seminarier om Också människa och flyktingar.

3 Då ska vi ha möten en söndag i månaden på Jazzhuset. Det är viktigt med det fysiska mötet. Då planlägger vi allt som ska hända den närmaste månaden och vem som ska göra vad.

FOTO: JULRIKA BERGFORS

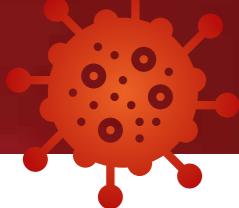
ERIK TÖRNLUND, 54 ÅR

Gruppsekreterare Amnesty Sjöpmi, grupp 150, Umeå

1 Vi har möten via Skype eller Zoom var tredje vecka, det hade vi delvis redan tidigare, eftersom vi har medlemmar i Arjeplog och Skelleftehamn, som har svårt att ta sig till Umeå, där gruppen har sin bas. Sedan har vi inte kunnat hålla på med event och det är svårt att skriva debattartiklar eftersom allt faller i coronaskugga. Vi har jobbat med gruppens vision och mål samt sjösatt en webbsida och en facebookside.

2 Under omständigheterna bra. Vi har fått information från sekretariatet som vanligt. Sedan blir saker inställda och framskjutna där också, som årsmötet, vilket är synd. Jag sitter även med i granskningskommittén och vi fortsätter med våra ärenden.

3 Vi vill verkligen fortsätta det arbete som påbörjades före corona med att utveckla samarbeten med andra organisationer, inte minst samiska rättighetsbärare, där har vi tyvärr fått ställa in möten. Jag ser också fram emot att kunna sitta tillsammans i gruppen och jobba med kampanjer och debattartiklar samt att ordna föreläsningar.

När demokratin försvinner i pandemin

I Ungern och Polen har de auktoritära ledarna använt pandemin för att stärka sitt grepp. Nu fruktar regeringskritiker både övervakning, höga böter och fängelsestraff, när de kritiserar makthavarna.

TEXT: JOAKIM MEDIN

DIKTATOR? Premiärminister Viktor Orbán och hans parti röstade den 30 mars igenom lagar som i praktiken ger Orbán oinskränkt makt.

FOTO: WIKIPEDIA

När EU-parlamentet den 14 maj samlades till en särskild debatt om åtgärder som Ungern vidtagit för att bekämpa coronapandemin, såg EU-kommissionens vice ordförande *Vera Jourová* det nödvändigt att ta demokratin och yttrandefriheten i försvar.

”Kampen mot desinformation borde inte och får inte begränsa våra demokratiska värderingar, inklusive möjligheten att ha en rättvis demokratisk debatt där olika röster kan höras”, sade EU-kommissionären.

Det här borde vara en självklarhet i EU. Men några dagar innan EU-debatten hade det uppdagats att ungersk polis börjat gripa och förhåra samt göra husrannsakan hos medborgare, blott för att dessa skrivit regeringskritiska saker i sociala medier. Allt i enlighet med en lagskärpning som regeringspartiet drivit igenom – formellt i syfte att stoppa samhällsfarlig desinformation om coronapandemin.

På många håll i världen har det varnats för att auktoritära ledare utnyttjar coronapandemin för att ytterligare stärka sina positioner. I EU har det särskilt ta-

lats om Ungern, där *Viktor Orbán* i slutet av maj firade tio år som landets premiärminister. Ungern utlyste ett undantagstillstånd den 30 mars med anledning av pandemin. Regeringspartiet *Fidesz* använde sin absoluta majoritet i parlamentet för att ge Orbán kraftigt utökade maktbefogenheter och rätten att styra genom dekret. Orbán har kungjort mer än 200 dekret och *Fidesz* har stiftat flera nya coronarelaterade lagar, som fått kraftig kritik för att bryta mot demokratiska principer.

slutet av maj angav regeringen den 20 juni som slutdatum för undantagstillståndet och Orbáns dekretstyre. Regeringen sade även att man förväntar sig en ursäkt från alla kritiker som riktat ”ogrundade attacker” mot Orbán.

Aron Demeter vid Amnesty International i Ungern förklarar att Orbánregeringen egentligen inte gjort något nytt under pandemin.

– Undantagstillståndet har bara gjort det lättare och snabbare för Orbán att genomdriva sin politik. Att lämna ifrån sig makten nu blir ett mycket bra tillfälle för honom att kunna säga att alla kritiker haft fel och att

han är Europas mest demokratiska ledare.

En lång rad åtgärder och nya lagar som regeringen hunnit införa, ibland också motiverat med hänvisning till pandemin, kommer även att stanna kvar permanent. Orbán har exempelvis minskat de lokala

Aron Demeter

myndigheternas makt och resurser. Regeringen har skaffat sig rätten att utropa ”speciella ekonomiska zoner” i samhällen med viktiga storföretag, vars skattebetalningar ska tillfalla länsmyndigheterna istället för de lokala myndigheterna. Syftet är officiellt att finna medel för att återstarta ekonomin efter pandemin.

– Detta är en tydlig hämnd för att op-

positionspartier lyckades vinna i många samhällen i lokalvalen i oktober 2019. Även *Fidesz*-styrda samhällen har drabbats av detta men i deras fall har de fått ekonomisk kompensation, säger *Aron Demeter*.

Värst kritik har den lag fått som lett till polisgripanden. Enligt den kan alla som sprider falska och oroväckande uppgifter relaterade till pandemin hädanefter dömas till upp emot fem år i fängelse. Det finns en utbredd oro för att lagen kan användas för att sätta munkavle på såväl regeringskritiker som granskande journalister och deras källor. Ett antal exempel tyder redan på en avsedd effekt.

En annan, angränsande lag som träder i kraft den 1 juli ger den ungerska underrät-

HEMBESÖK. Ungersk polis började i maj gripa och förhåra regeringskritiska medborgare och har i somliga fall själv släppt bilder av insatserna.

FOTO: SKÄRMDUMP FRÅN DEN UNGERSKA POLISMYNDIGHETEN

PROTEST I CORONATID. Demonstration med social distansering i Gdańsk den 15 april mot förslaget om ännu hårdare abortlag i Polen och kriminalisering av sexualundervisning.

FOTO: ADAM WARSZAWA/ EPA/TT

telsetjänsten rätten att övervaka och begränsa människors internetanvändning, om den uppfattas strida mot "ungerska intressen". Aron Demeter säger att folk har gjort olika tolkningar om vad lagen kan betyda, eftersom den i likhet med många andra av Orbáns lagar är luddigt formulerad.

– Vissa tolkar det som att detta öppnar dörren för massiv statlig övervakning. Jag tror att den snarare kommer leda till bevakning av lokala myndigheter. Den ungerska underrättelsetjänsten agerar idag utan en ordentlig parlamentarisk översikt och detta

FREEDOM HOUSE

NÄR ORGANISATIONEN FREEDOM HOUSE den 6 maj presenterade en rapport om tidigare kommunistländer i Europa och Centralasien klassificerades Ungern inte längre som en demokrati. Landet anses befinna sig i en gråzon mellan demokrati och auktoritär styre. Regeringen i Ungern avvisade rapporten och menade att Freedom House fungerar som en "knytnäve" för "Soros nätverk" och syftande på den amerikanske miljardären **George Soros** som har ungersk-judisk bakgrund. **Viktor Orbán** har länge anklagat Soros för att lägga sig i Ungerns affärer.

skapar en berättigad rädsla hos ungrare, säger Aron Demeter.

Aven i Polen har makthavarna kritiserats för att under undantagstillståndet ha infört åtgärder mot corona som tar ytterligare steg i en redan auktoritär riktning. Regeringspartiet Lag och rättvisa (PiS) gjorde sitt yttersta för att försöka arrangera ett presidentval den 10 maj, trots att pandemin hade satt stopp för såväl politiska kampanjmöten som alla medborgares möjlighet att rösta i vallokaler.

Draginja Nadazdin är chef för Amnesty International i Polen och hon ser hur regeringen i Warszawa framför allt har påverkat yttrandefriheten och rätten till sammankomster:

– Regeringen har nu underlåtit flera av begränsningarna i samhället. Men det finns fortfarande ett förbud mot offentliga sammankomster och kraftigt höjda böter mot de som anses bryta mot lagen.

Polska regeringskritiker har genomfört protestaktioner mot såväl försöket att arrangera presidentvalet, som PiS försök att i april ytterligare skärpa abortlagstiftningen och samtidigt förbjuda sexualundervisning i grundskolan. Vissa demonstranter har fått höga böter på över 20 000 kronor för att ha brutit mot distansreglerna, trots att de i mediernas bilder syntes hålla distans och bära mask.

När den sittande presidenten *Andrzej Duda* som har band till PiS reste runt på sin kampanjturné, innan presidentvalet ställdes in, så arrangerades det flera möten med regeringsanhängare.

– Men enligt vår information så har inga av dessa människor mottagit några böter för att ha brutit mot distansregler, säger *Draginja Nadazdin*.

Risken med långvariga och höga böter är att de kan fungera avskräckande för de aktivister från civilsamhället som under de senaste åren varit drivande bakom de viktiga demonstrationerna mot PiS. *Draginja Nadazdin* tror att flera av dem kommer bli rädda för att delta i protester framöver, inte minst för att böterna utdöms omedelbart och inte är möjliga är överklaga:

– Vissa kommer tänka att de inte har råd att gå till protester. Särskilt om protesterna riktas mot regeringen. ■■■

Covid-19 slår inte jämlikt

början, när covid-19 började spridas i Latinamerika och inte minst i Ecuador – där jag bor – skrev jag en krönika med rubriken "En pandemi av bekymmer". Bekymmer över, hur detta virus skulle drabba extra orimligt, orättvist och olika i denna världens mest ojämlika kontinent. Och jag skrev om hur covid-19 ännu starkare skulle visa oss hur tillgången till hälsa beror på plånbokens storlek.

Jag satt hemma på terrassen på berget utanför huvudstaden Quito och väntade på att pandemin skulle drabba Ecuador. Jag deltog i webinarier och digital undervisning.

Det var en kommentar som markerade en viktig punkt för mig i förståelsen och kommunikationen kring coronaviruset. En journalist sade att när läkarna, till exempel i Italien, berättade om sjukdomen så talade de om på vilket sätt de ska välja vem de ska rädda. Precis som i krig så väljer de den som har störst möjlighet att överleva, typiskt den yngsta.

Men! Som journalister ska vi akta oss för att överta denna människosyn, detta sätt att tala om covid-19 – som om en äldre persons liv är mindre värt än en yngre persons. Detta har jag tagit med mig i mitt narrativ kring pandemin.

Ecuador, liksom resten av Latinamerika, är fyllt med ojämlikhet och orättvisor där ett liv är mindre värt än en annans.

Fattiga människor i Guayaquil i Ecuador har inte råd med transport till ett sjukhus eller möjlighet att betala för vård. Under de två första veckorna i april beräknas 5 700 fler människor än normalt ha dött i Guayaquil och sjukhus, bårhus och kyrkogårdar klarade inte av situationen. Något av det mest orättfärdiga jag såg i Guayaquil var de döda som i flera dagar låg kvar i folks hem och sedan de oidentifierade liken i containrar. Rätten till ett värdigt avsked saknades.

Enligt människorättsorganisationer i Gu-

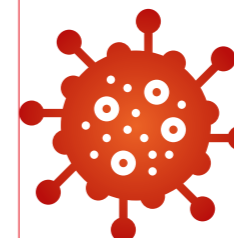

LISE JOSEFSEN HERMANN

Lise Josefsen Hermann är dansk frilansjournalist som är bosatt i Ecuador.

FOTO: PRIVAT

"Rätten till ett värdigt avsked saknades"

ayaquil var det omkring 2 000 människor med familjer vars död i covid-19 blev till en mardröm för sina närmaste. Det var 2 000 familjer som var tvungna att sova under samma tak som sina avlidna anhöriga i 30 graders värme.

Det sägs att viruset inte diskriminerar. Alla kan bli smittade. Men om det är något som covid-19 gör så är det att diskriminera. För det finns de som har råd att vara hemma och därmed kan undvika att bli smittade. Andra måste välja mellan hungriga barn eller risken att bli smittad.

Vi påminns också om hur urfolken i Amazonas inte har tillgång till läkare och inte är prioriterade i nationell politik. Avstånden mellan Quito och Coca, Bogotá och Leticia eller Lima och Iquitos är mycket större än antalet kilometer. Och även om det talas om små urfolk, som exempelvis Sekopai-folket i Ecuador, som faktiskt riskerar att utplånas av covid-19 så har reaktionen från staten i stort sett uteblivit.

Det finns också en skillnad på medborgarskap, om du är ecuadorian eller venezuelan. Det finns åtskilliga exempel på diskriminering mot venezuelaner som därför föredrar att vandra tillbaka igen mot Venezuela. Venezuelanska smittbärare, säger ryktena. Hur ska de ha råd med munskydd eller att isolera sig om de inte har någonstans att bo?

Enligt UNHCR beräknas omkring hälften av de 1,8 miljoner venezuelaner som finns i Colombia i dag vara drabbade av hunger. I hela Sydamerika har venezuelaner börjat återvända hem då de står längst ned på samhällsstegen och är de första som förlorar jobbet, om de överhuvudtaget har haft något.

Covid-19 har tydligt visat oss hur det är skillnad på människor; på rätten att leva och rätten till en värdig död. ■■■

MÄN DÖMDA FÖR "SODOMI"

TURKMENISTAN. Human Rights Watch, HRW, rapporterar att en populär underhållare den 7 maj dömdes till två års fängelse för "sodomi". Sex mellan män är kriminaliserat i Turkmenistan och frågan är tabu i de statskontrollerade medierna. Enligt Turkmen.news ska myndigheterna ha låtit gripa åtskilliga män inom underhållningsbranschen i mars. Detta blev känt först i mitten av april. En del av dem som

anklagades för samkönat sex ska ha mutat sig till frihet. Vid sidan av underhållaren, vars identitet inte är känd, ska också ett antal andra män ha dömts.

Den 21 oktober publicerade Radio Free Europe/Radio Liberty en intervju med den 24-årige läkaren **Kasymberdy Garayev** som berättade att han var homosexuell. Han "försvann" sedan två gånger innan han för RFE/RL dementerade att är homosexuell. IIII

FOTO: STINA STJERNKVIST / TT

INSTÄLLT. Folkfesterna, som här i Stockholm 3 augusti 2019, är inställda över hela världen. Den 27 juni blir det en digital Global Pride.

Global Pride ersätter festivaler

Coronaviruset har lett till inställda pridefestivaler över hela världen, men hbtqi-rörelsen svarar med nya digitala arrangemang. Det blir ett Global Pride med ett helt dygn av seminarier och uppträdanden lördag 27 juni.

 Svenska Amnesty planerar bland annat att hålla ett samtal med Amnestys sektion i Ungern om situationen för transpersoner.

– Det är tragiskt hur de försämrar villkoren för transpersoner genom den nya lagen om förbud mot att ändra juridiskt kön, säger **Marianne Gyllenpistol**, kampanjledare på Amnesty.

Under veckan som leder fram till Global Pride kommer svenska Amnesty att uppmärksamma festivalen med en specialsajt på hemsidan.

– Där kommer vi att sälja armband och lyfta fram våra pågående aktioner, säger Marianne Gyllenpistol.

En av sommarens aktioner hand-

lar om läget i Ungern. En annan sätter press på Japan, där en ny antidiskrimineringslag är på väg att införas. Amnesty fortsätter också att stötta den ryska konstnären och hbtqi-aktivisten **Yulia Tsvetkova**. Hon publicerade kroppspositiva illustrationer föreställandes nakna kvinnor på sociala medier och för det står hon nu åtalad för att ha "producerat och spridit pornografi".

Marianne Gyllenpistol hoppas att coronaviruset och de inställda pridefestivalerna ska leda till att det tas nya initiativ för att uppmärksamma hbtqi-personers rättigheter. Hon tror att de inställda festivalerna riskerar att drabba både enskilda hbtqi-personer och hbtqi-rörelsen i stort.

– Pride är en viktig samlingspunkt både socialt och som ett tillfälle att visa politikerna att detta är frågor de inte kan blunda för, säger hon.

Från Amnestys sekretariat

uppmannar man lokalgrupper runt om i landet att göra aktioner i det offentliga rummet för att öka uppmärksamheten kring hbtqi-personers rättigheter under sommaren.

– Det blir inga färgsprakande pridetåg men vi kanske kan göra något annat, säger Marianne Gyllenpistol.

Stockholm Pride kommer att göra sommarens festival till ett digitalt arrangemang, Stockholm Pride Summer Stream, som hålls 31 juli till 2 augusti. Samtidigt lanseras Winter Pride som en ny årlig tradition.

– Vi har pratat länge om att vi borde ha Winter Pride, så det känns jätteroligt att vi kommer igång med det nu, säger Vix Herjeryd, ordförande för Stockholm Pride.

Planen är att hålla Winter Pride i november, och om det inte går på grund av corona blir det i februari istället. IIII

CHARLIE OLOFSSON

SAMKÖNAT SEX FÖRBLIR ETT BROTT

SINGAPORE. Den 30 mars beslutade en domstol i Singapore att det även i fortsättningen ska vara brottsligt för män med samkönat sex. Domaren **See Kee Oon** sade att paragraf 377A "skyddar allmän moral genom att visa samhälleligt moraliskt ogillande av homosexuella handlingar mellan män".

Det var tre män som hade vänt sig till domstolen för att få paragrafen upphävd. **Johnson Ong Ming**, 43, discjockey och producent, **Bryan Choong Chee Hoong**, 42, tidigare chef för hbtq-organisationen Oogachaga och Roy Tan Seng Kee, 61, pensionerad läkare, hade hoppats att domstolen skulle slå fast att paragrafen 377A strider mot Singapores konstitution. De tre männen överklagar nu domen till appellationsdomstolen.

I domslutet konstaterades att förbudet inte kränker konstitutionens paragrafer om jämlikhet och yttrandefrihet.

Singapore är ett av många länder i det tidigare Brittiska imperiet som under kolonialtiden kriminaliserade "könsligt umgänge som är i strid med naturens ordning". År 2007 reformerades lagen men all form av sex mellan män, även om det sker i samtycke och privat, är fortsatt förbjudet med maxstraffet två års fängelse. IIII

FÖRBUD MOT KÖNSBYTE

UNGERN. Den 19 maj röstade Ungerns parlament med 134 mot 56 röster igenom en ny lag som gör det förbjudet att byta det kön som finns i en persons födelsebevis. Detta kön ska dessutom finnas med på alla officiella dokument, till exempel ett id-kort.

Oppositionen anser att den nya lagen är diskriminerande mot transpersoner. Amnesty International har uppmanat Ungerns konstitutionsdomstol att stoppa lagen då den kränker rad rättigheter som landet har förbundit sig att respektera. IIII

"Kamp mot ondskan"

Amnesty uppmanade den 13 maj Turkiets regering att sluta delta i, stödja och uppmuntra homofobiska uttalanden. **Ali Erbas**, chef för statens muslimska religionsmyndighet, sade den 24 april vid en fredagsbön att homosexualitet och utomäktenskapliga relationer ligger bakom virussjukdomar och uppmanade till kamp mot ondskan. Efter det har en rad homofobiska uttalanden kommit från regeringsföreträdare.

TVÅ MÄN BENÅDADE

ZAMBIA. Den 25 maj benådades **Japhet Chataba**, 39, och **Steven Samba**, 31, när Zambias president **Edgar Lungu** beslöt att 2 984 fångar skulle frigges i en amnesti för att fira Frihetsdagen, årsdagen av bildandet av OAU 1963, föregångaren till Afrikanska unionen.

De bägge männen greps i oktober 2017 och en fängelsedom på 15 år fastställdes i november 2019. Männen hade hyrt en stuga i Kapiri Mposhi och en anställd ska genom ett öppet fönster ha sett att männen hade sex och polis tillkallades. Tio dagar senare tvingades de genomgå en analundersökning, som anses vara jämförbart med tortyr. De dömdes för "könsligt umgänge mot naturens ordning", en lag som infördes 1911 under den brittiska kolonialtiden.

USA:s ambassadör **Daniel Foote** riktade skarp kritik mot

fängelsedomerna och den 24 december 2019 hemkallades han då Zambias regering förklarade att ambassadören inte var välkommen i landet. Zambias president Edgar Lungu förklarade i en intervju i Sky News att ambassadören varit respektlös mot zambisk kultur och värden:

– Vi vet att det kan finnas homosexuella i Zambia men vi vill inte främja det. De flesta av oss anser att det är fel. Det strider mot Bibeln och är okristet. IIII

Zambia Daily Mail 28 november 2019.

DÖDLIG MAKT. President Rodrigo Duterte håller upp ett gevär vid ett besök på Camp Crame 19 april 2018. Dutertes uppmaningar till krig mot narkotikan har skördat många människoliv sedan 2016.

FOTO: BULLIT MARQUEZ/AP/TT

PRESIDENT MED RÄTT ATT DÖDA

*Filippinernas president **Rodrigo Duterte** har uppmanat säkerhetsstyrkor att skjuta för att döda personer som inte stannar hemma under coronakrisen. I Dutertes krig mot narkotikan har tiotusentals personer dödats. Och fackliga aktivister och människorättsadvokater lever farligt.*

TEXT: BENGT SIGVARDSSON FOTO: JESPER KLEMEDSSON

21-åriga Paulo vill inte att vi uppger hans riktiga namn eller var vi träffar honom i Filippinernas huvudstad Manila.

– Jag är orolig även här att någon ska känna igen mig eller få reda på att jag överlevde massakern. Jag är ju ett vittne, säger han.

Paulo överlevde en av många massakrer som har skett i Filippinerna sedan **Rodrigo Duterte** blev landets president den 30 juni 2016. Han inledde sitt presidentskap med att starta ”ett krig mot droger”. Strategin var enkel. Säkerhetsstyrkor uppmanades att döda langare och missbrukare.

Den 1 april hotade Duterte med att han skulle beordra sina säkerhetsstyrkor att

döda personer som bryter mot utgångsförbudet som hade införts för att hindra spridningen av coronaviruset.

Filippinernas Kommission för Mänskliga Rättigheter uppskattar att uppemot 27 000 människor har dödats enbart i kriget mot droger. Paulo var en hårsman från att bli ett av offren. En kväll i slutet av december 2016 stod han med tre vänner utanför en cykelverkstad i ett av Manilas slumområden. De väntade på att Paulos cykel skulle bli reparerad. Bredvid verkstaden bodde en välkänd knarklangare.

– Langarens fru bjöd in oss på middag. Vi tackade ja. I Filippinerna är det tradition att

FILIPPINERNA

HUVUDSTAD: Manila.

POLITIK: Spansk koloni till 1898.

USA styrde fram till 1946. Ferdinand Marcos vann 1965 presidentvalet och 1972 utfärdade han undantagstillstånd. En period av hårt förtryck inleddes och det kommunistiska upproret intensifierades. 1986 tvingades Marcos avgå i en mäktig folklig icke-våldsprötest och flögs av USA till exil på Hawaii. 2016 valdes **Rodrigo Duterte** till president. Krig mot narkotikan har medfört att tusentals personer utomrättsligt har avrättats.

YTA: 298 170 km² (Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING: 107 miljoner.

ANTALET DÖDA

Uppskattningarna om hur många som har dödats i kriget mot narkotikan sedan Duterte blev president sommaren 2016 skiftar. Landets myndighet för narkotikabekämpning har rapporterat att 5 601 misstänkta dog från 1 juli 2016 till 31 januari 2020 i polisens narkotikabekämpning. Då inräknas inte de som dödats av väpnade medborgargardern som uppmuntras av polisen.

Amnesty konstaterade i juli 2019 att förutom de som polisen medger har dödat så pekar bevis på att ytterligare många tusen personer har dödats av okända väpnade personer.

Amnesty, har liksom Human Rights Watch, publicerat flera rapporter med vittnesmål om mordet.

► bjuda folk på middag dagarna innan nyår, säger Paulo.

Efter middagen rusade någon in i huset och började skjuta ned människor. Paulo träffades av tre skott.

– När skottlossningen var över låg mina tre vänner döda i en hög på golvet, berättar han.

Sammanlagt dödades sju personer. Efter tre dagars sjukhusvistelse skrevs Paulo ut. Han lämnade sitt hem och har inte vågat återvända sedan dess.

I december 2016 hotade Duterte att döda människorättsförsvarare. Han ansåg att de främjade droganvändande. Cirka en månad senare hotade han att inkludera advokater, som försvarade misstänkta narkotikabrottslingar, i kriget mot droger. Sedan sommaren 2016 har 48 jurister, varav minst 30 advokater, mördats. *Neri Colmenares* är människorättsadvokat och styrelsemedlem i advokatgruppen New Union of Peoples' Lawyers, NUPL, i Manila.

– Självklart är det olagligt att mordhota folk, men presidenten har immunitet, säger han.

Filippinerna är en republik där presiden-

ten både är statschef, regeringschef och militär överbefälhavare. Neri Colmenares hyser inga tvivel om att det är regeringen och dess styrkor som ligger bakom merparten av mordet.

– Gärningsmännens mod är förbluffande. Morden sker i dagsljus på folkfyllda platser med många vittnen. Förövarna är inte det minsta rädda för att gripas av polisen och ingen vågar vittna. Därefter blir det inga utredningar alls eller så misslyckas de. Jag kallar det för ett totalt ointresse. Bara regeringen kan ligga bakom detta, hävdar han.

Majoriteten av de mördade advokaterna arbetade med fall som var relaterade till narkotikabrott, mänskliga rättigheter eller markkonflikter. Filippinerna är nu världens farligaste land för miljö- och markförsvarare. Sedan juni 2016 uppskattas 157 personer ha mördats för att de kämpat för sin rätt till mark att bruka eller leva på.

De flesta mordet har skett på ön Negros som är infekterad av markkonflikter. De har sin upprinnelse i den filippinska jordreformen som implementerades 1988. Målet med reformen var att omfördela över fem miljoner hektar privat och statlig mark till jordlösa bönder. Cirka

HOTAD. Advokaten Neri Colmenares är styrelsemedlem i NUPL. Han menar att det filippinska rättssystemet är oförmöget att utreda och stoppa mordet.

550 000 hektar mark återstår att omfördela. I oktober 2018 besköt okända gärningsmän ett tält vid ett sockerrörsskogar i orten Sagay på Negros. I tältet satt en grupp sockerrörssarbetare och åt middag. Nio av dem dödades. Ingen har gripits för dådet.

– Det har satt skräck i lantarbetare och bönder. Våra medlemmar är mycket rädda, säger *Butch Lozande* som är generalsekreterare i Nationella Federationen för Sockerarbetare, NFSW.

Vi träffar honom i Bacolod City, huvudort i provinsen Negros Occidental. Sedan Duterte blev president har 43 fackföreningsaktivister mördats. Butch Lozande lever under dödshot.

– Att vara aktivist i Filippinerna är mycket farligt. Pratar man om arbetares eller bönders rättigheter kommer man att stämplas

som kommunist av myndigheter, armén och jordägare, oavsett om man är det eller inte, säger Butch Lozande.

Att bli stämplad som kommunist, eller att "bli rödmärkt", är livsfarligt. Det är samma sak som att utpekas som anhängare till New Peoples' Army, NPA, som är den väpnade grenen av det filippinska kommunistpartiet CPP (Communist Party of the Philippines). NPA har fört en väpnad kamp mot regeringen sedan 1969. Kort efter att Duterte blev president inledde han fredsförhandlingar med NPA och CPP. I slutet av 2017 avbröts förhandlingarna och armén fick fria händer att slå till mot misstänkta gerillasympatisörer. Sockerrörssarbetarna som mördades i Sagay sysslade med så kallad "bungakalan". Det innebär att jordlösa bönder odlar grödor för husbehov på obrukad mark mellan socker-

RÄDSLÅ. Sockerrörssarbetare på ön Negros som är infekterat av markkonflikter. Majoriteten av de 157 mark- och miljöförsvarare som har dödats sedan sommaren 2016 har mördats på Negros.

MASSAKER. 14 kors utanför polisens nationella högkvarter i Quezon. Den 30 mars 2019 dödades 14 bönder på ön Negros. Myndigheterna hävdar att bönderna dog när militären sökte efter vapen från NPA-gerillan.

FOTO: ROLEX DE LA PENA/EPA/TT

► rörssäsongerna. President Duterte hävdar att bungakalan är en del av NPA:s strategi för att störta regeringen.

Felipe Gelle, ansvarig för påverkansarbete på Paghida-et sa Kauswagan Development Group Inc. (PDG) på Negros, menar att "skjut-alla-misstänkt-strategin" även används i kriget mot NPA.

– Nu har regeringen intensifierat sin kampanj mot kommunistupproret för att det ska vara över innan Dutertes presidentperiod löper ut (år 2022). Vi tror att de nu tillämpar ge-upp-eller-bli-dödad-taktiken, säger han.

PDG ger bland annat juridisk hjälp till

småbönder. Det har lett till att PDG har blivit rödmärkta. Felipe Gelle säger att samma mönster ständigt upprepar sig.

– Vi har mängder av lantarbetare och jordlösa bönder som lider av fattigdom och hunger eftersom de nekas mark och resurser. När de sedan demonstrerar och kräver sina rättigheter blir de rödmärkta av myndigheterna. Och då säger militären att någon måste ha uppviglat dem. Då blir vi utpekade och anklagas för att organisera dem, säger han.

Felipe Gelle säger att nästa steg brukar vara att militären försöker övertala bondeledarna att ge upp. Gör de inte det så anklagas de för att stödja NPA.

"Vi har mängder av lantarbetare och jordlösa bönder som lider av fattigdom och hunger eftersom de nekas mark och resurser. När de sedan demonstrerar och kräver sina rättigheter blir de rödmärkta av myndigheterna."

Felipe Gelle på PDG är oroad över militärens upptrappning på Negros.

Detta hände 29-årige småbonden Steve Aropac som var aktiv i en bondegrupp på orten Manjuyod på Negros. Hans 62-åriga mor Welly och hans 25-åriga syster Jennifer (fingerade namn) lever nu under dödshot och bor på hemlig ort på Negros. Enligt Welly fick Steve Aropac besök av militären i slutet av mars 2019. De anklagade honom för att stödja NPA. Några dagar senare, den 30 mars 2019, stormades familjens hus av polis och militär. Kvinnor och barn fördes till köket. Därifrån kunde Jennifer se hur Steve misshandlades av polisen.

– Han bad dem om nåd, men hans sista ord riktades till mig. Han sa "var försiktig". Det var det sista jag hörde min bror Steve säga. Sedan sköt de honom, berättar Jennifer.

Totalt dödades 14 personer samma dag i polis- och militäroperationer på tre olika platser på Negros. Polisen hävdar att det var legitima husrannsakingar efter NPA-vapen. Människorättsorganisationer kallar det för "Negros 14" - en massaker på bönder.

– Steve kämpade för att bönder skulle få det bättre. Inget annat, säger Jennifer.

Vi återvänder till Manila och Neri Colmenares på NUPL. Han menar att det filippinska rättssystemet är oförmöget att utreda morden. Likaså att skydda de som mordhotas. Våren 2019 gick NUPL till Högsta domstolen och begärde en så kallad amparo-kungörelse, vilket är ett medel tillgängligt för personer vars liv, frihet och säkerhet kränks eller är i

fara. Man begärde även ett tillfälligt förbud för presidenten och säkerhetsstyrkor att hota och skada advokaternas liv och säkerhet.

– Men fallet lades ned. Högsta domstolen ansåg inte att det fanns hot mot våra liv, vår frihet och säkerhet. Den menade också att det inte existerade några identifierbara personer som hotade oss och att rödmärkning inte var ett hot, säger Neri Colmenares.

NUPL hoppas att påtryckningar från det internationella samfundet ska få ett slut på mordandet och ge offren och dess anhöriga rättvisa.

februari 2018 inledde Internationella Brottmålsdomstolen, ICC, en förundersökning mot presidenten om brott mot mänskligheten. En månad senare lämnade Filippinerna ICC. Den 11 juli 2019 röstade FN:s Råd för Mänskliga Rättigheter igenom en resolution att FN:s människorättsorgan, OHCHR, ska ta fram en rapport om människorättsituationen i Filippinerna. Duterte har sagt att inga utredare från FN kommer att släppas in i landet och att ICC inte har domsrätt över honom. Förundersökningen från ICC beräknas vara klar under 2020. Det är dock föga troligt att president Duterte kommer att infinna sig i Haag om han åtalas.

– Även om inte presidenten bryr sig om ICC och FN så finns det andra i regeringen som gör det, till exempel på Handelsministeriet. Internationella åtgärder och uttalanden är viktiga. Det kan förhindra nya mord, avslutar Neri Colmenares. ■■■

CPP

Communist Party of the Philippines. Maoistiskt parti som grundades 1968 av Jose Maria Sison, som lever i exil i Nederländerna.

NPA

Nya folkarmén, CPP:s väpnade gren som 1969 inledde ett uppror.

PDG

Paghida-et sa Kauswagan Development Group Inc. Bildades 1987 på Negros för att stödja bönder och fiskare i deras arbete för rättigheter och hållbar miljö.

NUPL

New Union of Peoples' Lawyers. Vänsterinriktad juristgrupp.

AMNESTY KRITISERAR BRIST PÅ SKYDD

DEN 18 MAJ publicerade Amnesty en rapport där bristen på personlig skyddsutrustning för hälsovårdspersonal i Amerika kritiserades. Personal i USA, Mexiko, Honduras, Nicaragua, Guatemala, Dominikanska republiken, Colombia och Paraguay intervjuades och ett mönster framträdde där de flesta inte hade tillräcklig utrustning.

– I dessa svåra tider har vi en stor tacksamhetskuld till städare, läkare, sjuksköterskor, vaktmästare, vårdare och epidemiologer för deras oförtröttliga arbete för att hålla oss säkra. Nu måste regeringar vidta åtgärder för att skydda deras grundläggande rättigheter och arbets-säkerhet, sade **Erika Guevara-Rosas**, Amerikachef på Amnesty. **||||**

FOTO: MEDIAPUNCH / BACKGRID USA/TT

PROTESTDAG 13. Tiotusentals personer protesterade i Washington den 6 juni.

”Shuta hota”

Flera gånger under våren har USA:s utrikesminister **Mike Pompeo** riktat skarp kritik mot ICC, Internationella brottmålsdomstolen, och hotat med att USA kommer vidta åtgärder mot domstolen. Ilskan handlar om att ICC beslutat att gå vidare med undersökningar av brott i Afghanistan och Palestina. Amnesty i USA kallade Pompeos uttalanden för ”illavarslande” och uppmanade honom att upphöra med hot mot ICC, dess personal och deras familjer.

FÄRRE AVRÄTTNINGAR

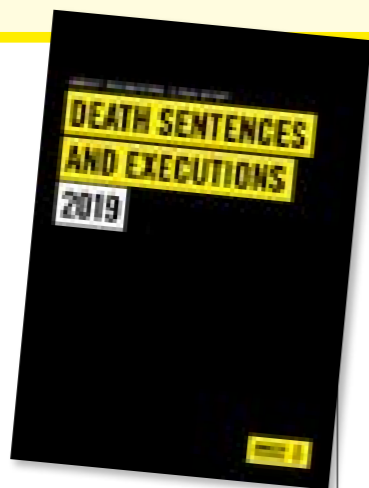
VÄRLDEN. Den 21 april publicerade Amnesty sin årliga dödsstraffsrapport. Organisationen dokumenterade minst 657 avrättningar i 20 länder under 2019. Det var en minskning jämfört med 2018, då minst 690 personer avrättades. Det här är det lägsta antalet dokumenterade avrättningar som Amnesty har noterat på ett decennium. Siffrorna är dock osäkra då Kina är det land i världen där flest personer avrättades men antalet är inte känt då avrättningar klassas som en statshemlighet. Den globala siffran på minst 657 utförda avrättningar omfattar därför inte Kina och inte heller Vietnam och Nordkorea.

De flesta avrättningarna förutom Kina, ägde rum i Iran, Saudiarabien, Irak och Egypten. Minst 2 307 personer dömdes förra året till döden och minst 26 604 dödsdömda väntade på

avrättningen.

Vid slutet av 2019 hade 106 länder helt avskaffat dödsstraffet.

Den globala pandemin har inte hindrat nya dödsdomar från att avkunnas. Den 20 maj bekräftade Singapores högsta domstol att en malaysisk medborgare dömts till döden för narkotikabrott. Domen avkunnades via videokonferenssystemet Zoom. **||||**

Historisk våg av protester

USA. Polisens långsamma dödande av **George Floyd**, 46, i Minneapolis den 25 maj har utlöst en global protestvåg som beskrivs som historisk. Filmen där George Floyd säger ”Jag kan inte andas” blev en påminnelse om hur brutalt våld från polisen drabbar afroamerikaner.

I USA har människor protesterat i landets samtliga 50 delstater, i små som stora städer. Efter de första dagarnas oroligheter då vandalis, bränder och plundring och brutalt våld från polis och nationalgardet dominerade nyhetsbilderna har protestvågen växt i styrka och helgen 6-7 juni gick tiotusentals amerikaner ut i stora fredliga demonstrationer över hela landet.

En aktivist från USA som intervjuades i al-Jazira jämförde dagens protester med det som hände efter mordet på **Martin Luther King** i april 1968 och pekade på en skillnad: Denna gång är protesterna globala. I över 100 städer, från Tokyo och Sydney till Kingston och Buenos

Aires demonstrerades det under parollen ”Black Lives Matter”. I många länder kopplades dråpet på George Floyd ihop med lokalt polivåld och diskriminering av minoritetsgrupper.

De fyra poliser som deltog när George Floyd dog greps och den 3 juni meddelades att de är misstänkta för dråp, respektive medhjälp till dråp. USA:s rättsväsende har dock en historia av frikännande domar när svarta människor dödats av polisen.

Amnesty i USA uppmanar till en rad reformer när det gäller polisens användande av dödligt våld i USA.

I flera delstater kommer nu olika polisgrepp, som stryptag, förbjudas. Och Black Lives Matter-rörelsen kräver att de lokala anslagen till skolor och social verksamhet ska öka medan anslagen till polisen minskas.

USA:s president **Donald Trump** har fått massiv kritik för sitt agerande under krisen, inte

minst då han den 1 juni ville kalla in 10 000 armésoldater för att bekämpa demonstrationer. När fredliga demonstranter jagades bort med tårgas och gummikulor av polisen den 1 juni för att presidenten skulle posera med Bibeln framför en kyrka nära Vita huset i Washington lämnade ACLU, USA:s äldsta medborgarrättsrörelse, in en stämning mot presidenten för att ha kränkt demonstranternas konstitutionella rättigheter.

Den TV-sända minneshögtiden för George Floyd 4 juni leddes av aktivistveteranen och pastorn **Al Sharpton**, 65. Han sade att protesterna gett honom hopp:

– Jag känner mig mer hoppfull nu än vad jag gjort på länge. För jag ser fler amerikaner, av olika etniciteter och åldrar, som går samman och höjer sina röster. Det får mig att tro att vi står inför en verklig förändring.

ULF B ANDERSSON

VÅLDTÄKT UNDER VÄRNPLIKTEN

THAILAND. Den 23 mars publicerade Amnesty rapporten ”We were just toys to them”. Där avslöjas hur militären i Thailand i årtal rutinmässigt har utsatt manliga värnpliktiga för misshandel, förnedring och sexuella övergrepp.

– Värnpliktiga beskrev hur deras överordnade och tränare brutalt misshandlade dem med tillhyggen, utsatte dem för sexuella övergrepp och tvingade dem att träna tills de tappade medvetandet. Alla i beslutskedjan är ansvariga för den här kulturen av våld och förnedring, sade **Clare Algar**, chef för Amnesty Internationals research-och påverkansavdelning.

En majoritet av de värnpliktiga som intervjuades berättade för Amnesty att de hade blivit utsatta för eller bevittnat sexuella övergrepp, eller hört om det från dem som blivit utsatta.

Amnesty dokumenterade tre fall av våldtäkt, ett försök till våldtäkt, ett fall av simulerad våldtäkt och två andra fall där värnpliktiga blev tvingade att utföra ”sexuella tjänster” för befälhavare, vilka troligen klassas som våldtäkter. År 2018 inkallades 104 734 unga män till värnplikten i Thailand. **||||**

LIVSTIDS DOM FASTSTÄLLD

KIRGIZISTAN. Den 13 maj beslöt högsta domstolen i

Kirgizistan att livstidsdomen mot **Azimjan Askarov** står kvar. Han dömdes i september 2010 efter oroligheterna i södra Kirgizistan då hundratals personer dödades i sammandrabbningar mellan uzbekerna och kirgizerna. Askarov dokumenterade våldet mot uzbekerna och har fått flera internationella priser. Amnesty anser att Askarov är en samvetsfånge som omedelbart ska frigges. **||||**

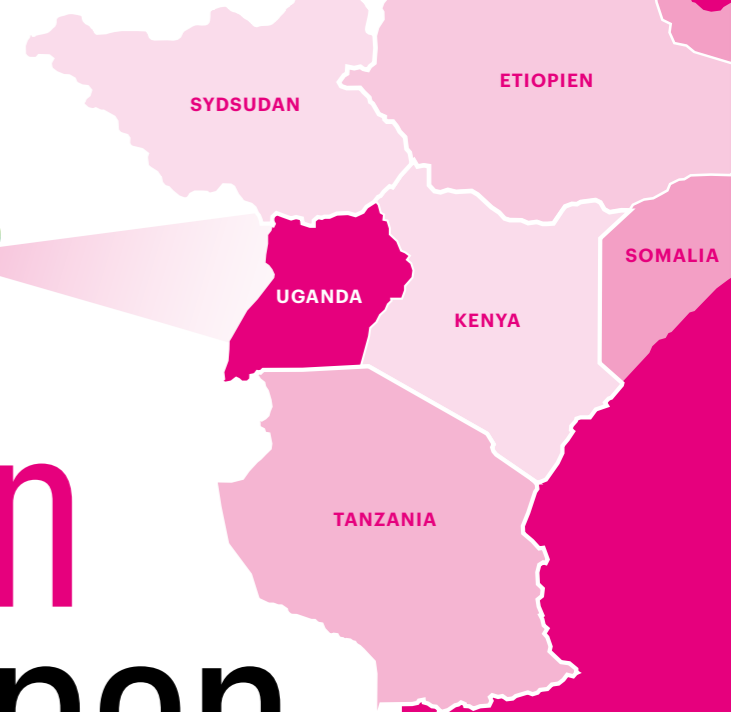
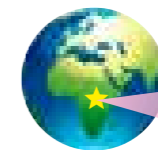
Azimjan Askarov

FOTO: ALISHER SIDDIQ/WIKIMEDIA

UTMANARE. Bobi Wine (Robert Kyagulanyi) på kampanjmöte i Hoima den 25 september 2019.

FOTO: SALLY HAYDEN/SOPA IMAGES/SHUTTERSTOCK/TT

Musiken som vapen

Hög arbetslöshet och hotad yttrandefrihet gör att missnöjet bland Ugandas unga växer. Landets mest kända popstjärna **Bobi Wine** har med sina politiska låtar lyckats mobilisera missnöjet. Nu utmanar han president **Museveni**, som har styrt Uganda i 34 år, i nästa val.

TEXT OCH FOTO: MAXIME PERSDOTTER WALLSTRÖM

Ur mobiltelefonens skrälliga högtalare hörs **Rita Keishas** mjuka röst över en lågmält dansant rytm. På grusplanen i Kampala-stadsdelen Kamwokya dansar hon med mobilen i handen och sjunger med i låttexten som blandar engelska, luganda och swahili. Det är hennes version av artisten **Diamond Platnumz** bongo flava-hit "African Beauty" – en låt om att göra allt för kärleken.

– Jag skulle aldrig sjunga om politik. Jag pratar inte ens högt om politik, det kan man bli arresterad och torterad för, eller till och med dödad, säger **Sofia Namatovu**, 20-åringen bakom artistnamnet Rita Keisha.

Sofia Namatovu har växt upp här i slummen i Kamwokya, där musiken är en stor

del av livet. Hon har sjungit sedan barnsben, bland annat inspirerad av afrobeat-artisten **Bobi Wine** – som också växte upp här. Då, på 00-talet, kallades han för "the ghetto president" för sina politiska låtar om korruption, fattigdom och svågerpolitik. Nu är smeknamnet mer än bara ett smeknamn – i valet, som är planerat till februari 2021, ställer Bobi Wine upp som presidentkandidat och utmanar president **Yoweri Museveni** som har styrt Uganda sedan 1986.

President Musevenis grepp om landet har hårdnat under de senaste åren och invånarnas rättigheter begränsas allt mer. Bland annat har åldersgränsen för presidentkandidater, som skulle ha hindrat 75-åriga Museveni från att ställa upp i nästa val, avskaffats. En sociala medier-skatt

UGANDA

HUVUDSTAD:
Kampala.

POLITIK:

Brittisk koloni till 1962. 1971 tog general Idi Amin makten. Idi Amin styrde med brutala metoder. Med hjälp av Tanzanias armé störtades han 1979.

Milton Obote, premiärminister och president 1962-1971, återkom till makten. 1981 inledde Yoweri Museveni ett uppror mot Obote och ett blodigt inbördeskrig pågick till 1985. Sedan 1986 har Museveni styrt Uganda. Oppositionen har varit splittrad och sedan flerpartival tilläts 2005 har Museveni anklagats för valfusk.

YTA: 241 038 km²
(Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING:
45 miljoner.

”Bristen på jobb är det största problemet för oss unga. Vi har ingen frihet, vi kan inte säga vad vi tycker och vi är inte säkra på våra egna gator.”

som begränsar yttrandefriheten online har införts.

Bobi Wine, vars egentliga namn är *Robert Kyagulanyi Ssentamu*, har på kort tid blivit ansiktet utåt för Ugandas nya opposition. Han och hans politiska rörelse *People Power* har nu en stor följarskara, särskilt bland landets unga. Uganda har en av världens yngsta befolkningar – över 70 procent är under 30 år. Och frustrationen bland dem ökar.

– Bristen på jobb är det största problemet för oss unga. Vi har ingen frihet, vi kan inte säga vad vi tycker och vi är inte säkra på våra egna gator. Museveni bryr sig bara om sina egna, och vi måste hålla tyst för att skydda oss själva och våra familjer, säger Sofia Namatovu.

Arbetslösheten bland unga är hög och majoriteten av de som arbetar gör det i den informella sektorn, där arbetsvillkoren är dåliga och lönerna låga. Korruptionen är utbredd och unga har små möjligheter att påverka landets politik.

Bobi Wine blev 2017 invald i parlamentet och sedan dess har pressen på landets opposition ökat. Kyagulanyi och representanter från *People Power* har utsatts för hot, godtyckliga gripanden, misshandel och hindrats från att hålla politiska möten. 2018 sköts Bobi Wines chaufför till döds i vad som tros ha varit ett mordförsök på Wine. Polisen och militären har brutalt slagit ner fredliga protester och dödat demonstranter, senast i februari

STORA PLANER. Sofia Namatovu har tagit artistnamnet *Rita Keisha* efter en jamaicansk sångerska som hon fick höra att hon var lik när hon var liten. Hon drömmer om att bli världskänd och turnera över hela världen.

då två *People Power*-anhängare dödades. I och med Bobi Wines framgångar har också musiken hamnat i skottlinjen. Och när de ungas idoler hotas ökar missnöjet bland dem ännu mer, tror Sofia Namatovu.

För Sofia Namatovu blir valet 2021 det första då hon får rösta, och hon har stora förväntningar på sin barndomsidol. Om Bobi Wine vinner valet kommer allt bli bra, säkert bara på några månader, säger hon:

– Jag hoppas att han vinner. Bobi Wine kommer från ingenting, precis som vi. Han står bakom människorna från ghetton och han vill ge oss unga jobb och inkomst. Han vill ge oss vår frihet.

På ett dammigt torg står en gammal man och säljer chapati från en vagn. Några hönor letar mat i det öppna avloppet som trögt flyter genom slummen. *Katende Hood* står bredvid och planerar helgens danssuppvisning med några ungdomar. De som passerar, gamla som unga, hälsar glatt – alla känner *Katende Hood*. Han är engagerad i slummens ungdomscenter *Treasure Life Youth Center* och vet hur livet för många av invånarna här är.

– Många barn går inte i skolan och deras familjer har inte alltid tillräckligt att äta, berättar han. Och du kan nog tänka dig hur det ser ut här när det regnar. Avloppen svämmar över och folk blir sjuka direkt.

När *Katende Hood* själv var tonåring stal han handväskor och sålde droger i gränderna i *Kamwokya*. Men efter att flera av hans vänner dött i aids tog han sig i kragen. Under namnet *Hoody K* gör han nu musik och skriver låtar om kärlek, men även om

hiv/aids och vikten av att ha säkert sex. Inte heller han skriver om politik, men även för musiker som inte gör det krymper rörelseutrymmet, säger *Katende Hood*.

Regeringen lade 2019 fram ett lagförslag som innebär att musiker måste registrera sig för att få en licens, som kan dras tillbaka om de bryter regler om exempelvis “anständigt språk”. Låtar, videos och filmmanus måste godkännas av staten innan de släpps. Organisationen *Freemuse*, som försvarar yttrandefriheten för musiker och konstnärer, tillsammans med världsstjärnor såsom *Bono* och *Femi Kuti*, fördömde lagförslaget för att vara en allvarlig inskränkning av yttrandefriheten.

– President *Museveni* vill komma åt *Bobi Wine*, men lagen skulle drabba alla oss musiker. Det finns inga gränser för vad *Museveni* kan göra, säger *Katende Hood*.

GATUKONST. Utanför *Treasure Life Youth Center* målar en ung man ett minnesporträtt på en *Kamwokya*-bo som dog för några veckor sedan. Några av slummens yngre invånare, i söndagskläder, står och tittar på.

PEOPLE POWER

PEOPLE POWER, OUR POWER ELLER PEOPLE POWER MOVEMENT är en politisk rörelse som leds av *Bobi Wine*. Rörelsens viktigaste frågor är att stoppa korruption och kränkningar av mänskliga rättigheter, stärka rättssäkerheten och att förbättra livet för landets unga.

Anhängarna använder ofta röda baskrar som en symbol för rörelsen. I slutet av 2019 förbjöds dock civila att använda baskrarna.

People Power är inte ett politiskt parti och *Bobi Wine* är invald i parlament som en oberoende kandidat. Flera parlamentsledamöter från olika partier (även presidentens *NRM*) har uppgett att de är medlemmar i *People Power*.

MUSIKENS ROLL. Katende Hood säger att musik kan förändra människors liv.

Sabiti Makara, professor i statsvetenskap på Makerere-universitetet i Kampala, ser allvarligt på utvecklingen gällande mänskliga rättigheter i Uganda.

– Statens förtryck blir värre för varje dag som går. De unga känner sig svikna av staten som inte gör tillräckligt för att skapa jobb eller se till att människor får vård och har någonstans att bo. Vissa unga vänder sig inåt och ger upp, andra går ut på gatorna och protesterar, men möts av tårgas och kulor.

Bobi Wine hade aldrig kommit dit han är i dag utan musiken, menar Sabiti Makara. Det är så han skapar en relation med sina anhängare – och skapar hopp bland unga om att samhället går att förändra. Men baksidan är att musiken, som enligt Sabiti Makara tidigare påverkats jämförelsevis lite av statens påtryckningar, nu har blivit en allt viktigare måltavla för president Museveni:

– Det informella civilsamhället, exempelvis musiker och konstnärer, är en av få delar av vårt samhälle som har varit relativt fredat, men nu hotas det allt mer. Musiken har politiserats och konserter anses vara ett hot för att de samlar människor som tolkas vara kritiska mot regeringen.

När utrymmet för befolkningen att uttrycka sitt missnöje minskar växer spänningarna i samhället, säger Sabiti Makara:

– Att avskaffa åldersgränsen för presidentkandidater var att öppna Pandoras ask. Den var det sista konstitutionella skyddet av demokratin och nu har en stor del av befolkningen fått nog.

Bobi Wine har enligt Sabiti Makara lyckats kanalisera missnöjet. Han representerar de icke-privilegierade i Uganda – inte bara människor från slummen, utan alla som känner sig lurade av staten, som i decennier har blivit lovade ett bättre liv men inte fått något för det. Men det räcker inte, säger Sabiti Makara:

Bobi Wine, som har fått över 100 konserter inställda, är inte den enda musiker som utsatts. Sommaren 2019 avled artisten och People Power-aktivisten *Ziggy Wine* efter att ha hittats med svåra brännskador, två avklippta fingrar och ett utslitet öga. Enligt myndigheterna hade han råkat ut för en motorcykelolycka, men många, inklusive Wines familj, tror inte på det påståendet. Flera musiker har arresterats och dömts för att i låttexter ha förolämpat president Museveni, exempelvis artisten *Viboyo* för att han i en låt kallat presidenten ”buttocks” (rumpa). I mars deporterades den sydafrikanska popstjärnan *Yvonne Chaka Chaka* från Uganda när hon skulle uppträda på inbjudan av Bobi Wine.

– I ett fritt och rättvist val hade Bobi Wine kanske haft en chans, men valet kommer inte vara fritt. Jag är rädd för hans skull, han går inte säker. Risken finns att han inte överlever fram till valet. Om han gör det så kommer han ändå inte vinna, det är omöjligt.

På andra våningen i ett hus i Kamwokya sitter Katende Hood på huk och packar upp en synt ur ett frigit pussel. I lådor staplade mot väggarna ligger ett mixerbord, mikrofoner och sladdtrassel. Om bara ett par veckor kommer oredan ha förvandlats till en fullfjädrad musikstudio. Planen är att de som kan betala för att hyra studion gör det – så att ungdomar från slummen kan använda den gratis, berättar Katende Hood.

– Musik kan förändra liv, alla människor

berörs av musik på ett eller annat sätt. Det är viktigt att vi engagerar de unga så att de gör något värdefullt av sina liv.

Katende Hood är orolig för vad som kommer att hända fram till valet. Många människors hopp har tänts av Bobi Wine och People Power, vilket ökar risken för besvikelse, frustration och därmed också våld. Att en miljon unga kanske inte kommer att kunna rösta i valet, då parlamentet meddelat att det inte finns tid eller resurser att registrera nya väljare, kan bli till en missnöjets gnista.

Katende Hood tycker dock inte att Bobi Wine är den bästa presidentkandidaten för Uganda – han är för ny i politiken, för oerfaren. Men ändå kommer han att rösta på Kamwokya-popstjärnan:

– Bobi Wine kommer inte att vinna, men han är det enda alternativet vi har. IIII

FRAMTIDENS MUSIKER? Katende Hood är engagerad i Kamwokyas ungdomscenter Treasure Life Youth Center. Just nu bygger han en musikstudio som under namnet Jam Jam Recordz ska erbjuda unga från slummen att kunna spela in musik gratis.

TORTYR PÅ BÄGGE SIDOR

UKRAINA. Den 29 december 2019 genomförde Ryssland och Ukraina en fångutväxling. Ukraina mottog 76 fångar och de pro-ryska separatisterna i östra Ukraina 124 fångar. I FN:s senaste rapport om mänskliga rättigheter i Ukraina riktas skarp kritik mot att fångar torteras på bägge sidor i konflikten. Enligt FN hade många av de som utväxlades vid nyår utsatts för tortyr.

56 fångar som FN intervjuat efter att de hade frigivits av separatisterna berättade om misshandel, elchocker, kvävning, skenavrättningar och sexuellt våld.

75 av fångarna som frigavs av den ukrainska regeringen vittnade också om tortyr i syfte att tvinga fram "bekännelser". De berättade också att de hade hållits undangömda.

– På regeringssidan berättade fångarna om att de utsatts för tortyr som misshandel, kvävning, elchocker, skenavrättningar och olika hot, sade **Matilda Bogner**, som leder FN:s arbete med att övervaka mänskliga rättigheter i Ukraina, till Sveriges Radio. IIII

KUNGEN BER OM URSÄKT

INDONESIEN. När Nederländernas kung **Willem-Alexander** i mars gjorde sitt första statsbesök i Indonesien och mötte president **Joko Widodo** tog kungen upp Nederländernas krigföring under Indonesiens självständighetskrig 1945-1949.

– Jag vill uttrycka mitt beklagande och mina ursäkter för nederländska soldaters övervåld, sade kungen. Jag inser fullt ut att smärtan och sorgen hos de familjer som drabbades fortfarande finns kvar idag.

Tidigare har Nederländerna bett om ursäkt för enskilda massakrer och en kommission arbetar sedan 2016 med att utreda avkoloniseringsprocessen. IIII

KOLONIAL-KRIG.
Nederländska styrkor i Indonesien 1948.

FÖRSTA STEG. Den syriske människorättsadvokaten Anwar al-Bunni talar till media utanför domstolen i Koblenz den 4 juni.

FOTO: THOMAS LOHNES / AFP/TT

Tortyr i Syrien i tysk domstol

SYRIEN. Två män som anklagas för att ha begått brott mot mänskligheten för den syriska statens räkning ställdes den 23 april inför rätta i den tyska staden Koblenz. Detta är första gången någon från **Bashar al-Assads** regim i Syrien ställs inför rätta. (Se Amnesty Press nummer 1/2020).

Den huvudåtalade, **Anwar Raslan**, hävdade att han inte har något att göra med anklagelserna.

– Jag har aldrig handlat i förakt mot mänskligheten, jag har inte begått handlingarna jag anklagas för, sade han i ett uttalande hans advokater läste i rättsalen.

På grund av inre övertygelse har jag blivit flykting, hävdade Anwar Raslan, då han inte längre ville "stödja statens

undertryckande av demonstrationerna".

Den 57-årige Anwar Raslan lämnade Syrien i slutet av 2012 och via Egypten flydde han till Tyskland. I mars 2011 hade den Arabiska våren nått Syrien och demonstrationer spred sig runt om i syriska städer. Myndigheterna svarade med hårda metoder. Snart övergick protesterna till ett väpnat uppror med stöd av en rad andra länder.

Anwar Raslan var överste och chef för en förhörsenhet inom underrättelsetjänstens avdelning 251. I början av protesterna var han ansvarig i al-Khatib-fängelset utanför huvudstaden Damaskus för förhören av demonstranter och godtyckligt gripna personer. Regimens mål

var klart från början: Protesterna skulle krossas till varje pris.

Den federala åklagarmyndigheten i Karlsruhe, Tysklands högsta åklagarmyndighet, anklagar Anwar Raslan för att bära ansvaret för att 4 000 personer torterades från april 2011 till september 2012. Minst 58 personer dog. Den medåtalade **Eyad al-Gharib** anklagas för att ha fört minst 30 demonstranter till al-Khatib.

– Även om de hoppade av så är de inte oskyldiga, säger den syriske människorättsadvokaten **Anwar al-Bunni** till tyska Amnesty Journal. Offren måste få rättvisa.

Rättegången i Koblenz kan hållas tack vare att Tyskland tillämpar så kallad universell

jurisdiktion. Det innebär att tyska åklagare kan väcka åtal för brott som begåtts utomlands om det är brott mot internationell straffrätt, såsom folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och tortyr.

Därför ser Anwar al-Bunni rättegången i Koblenz som ett första steg för att nå rättvisa för Assad-regimens offer i större skala:

– Vårt mål är inte att dessa två kuggar i helvetesmaskineriet ska dömas. Vårt mål är att använda dessa kuggar för att bevisa existensen av maskineriet och omfattningen av det. Endast då kan vi sätta ett stopp för det.

Domstolen i Koblenz har schemalagt 24 rättegångsdagar till i mitten av augusti.

MARKUS BICKEL

EFTER 26 ÅR PÅ FLYKT: KABUGA FAST I PARIS

RWANDA. På morgonen den 16 maj slog polisen till i Asnières-sur-Seine, en förort i norra Paris, och grep den 84-årige **Félicien Kabuga**. Han beskrivs som finansören av folkmordet i Rwanda och har varit på flykt sedan 1994. Krigsförbrytartribunalen för Rwanda, ICTR, väckte 1997 åtal mot honom för folkmord.

– Gripandet av Félicien Kabuga är en viktig seger för offren och överlevarna från folkmordet i Rwanda som har väntat i över två årtionden på att se denna ledande gestalt ställas inför rätta, sade **Mausi Segun**, Afrikachef vid Human Rights Watch.

Nedsjuttningen av president **Juvénal Habyarimanas** flygplan den 6 april 1994 blev startsignalen för det folkmord som under 100 dagar beräknas ha dödat omkring 800 000 invånare i Rwanda. Merparten av de mördade var tutsier men även hutuer som inte stödde extremisterna blev offer.

Félicien Kabuga tillhörde den innersta cirkeln i huturegimen i Rwanda som planerade folkmordet på tutsier. Han finansierade mediestationen RTML, som i radio hetsade mot tutsier, och han importerade 580 ton machetes och annan jordbruksutrustning som sedan delades ut när hutuer började mörda tutsier i april 1994.

Den 22 juli 1994 lämnade Kabuga Rwanda och misstänks ha hållit sig undan i Schweiz, Kongo, Kenya och Tyskland och nu senast Frankrike. Han har troligen haft hjälp av de nätverk som finns i Europa och Afrika och som skyddar misstänkta folkmördare.

Den 3 juni beslöt en domstol i Paris att Kabuga ska överlämnas till ICTR. Försvaret hävdade att Kabuga, som förnekar skuld, inte kommer att få en korrekt rättegång. IIII

GRIPEN.
Félicien Kabuga ska inför rätta.

”Frihet är väldigt lätt att vänja sig vid”

Den franske forskaren *Roland Marchal* var en av Irans alla politiska fångar, men frigavs den 20 mars. För Amnesty Press berättar han om den svåra tiden i Evin-fängelset.

TEXT: KAJSA SKARSGÅRD

När Amnesty Press når sociologen och Afrikaexperten *Roland Marchal* över telefon har det gått drygt en månad sedan han släpptes från det ökända Evin-fängelset i Teheran, där han hållits fängslad av Islamiska revolutionsgardet i nio månader utan rättegång. Han har precis varit ute och handlat mat i Paris där han bor.

– Frihet är väldigt lätt att vänja sig vid, säger han.

Svårare är det med fångenskap. Roland Marchal beskriver sig själv som en arbetsnarkoman som är beroende av att läsa tidningar. Friheten som forskare, med mycket resande i vardagen, har varit hans liv. Men den 5 juni 2019 greps han på flygplatsen i Teheran och sattes i isoleringscell.

Han försökte få en uppfattning av tiden med hjälp av de dagliga matserveringarna och böneutropen, men det dröjde inte länge förrän de långa, monotona dagarna i isolering och ovetskapen om framtiden bröt ner honom psykiskt. Han fick panikångest-attacker och klaustrofobi, och mot detta medicinerades han starkt. Han fick i alla fall tillgång till sjukvård när han behövde, vilket inte alla i fängelset får.

Så som flera gånger förut hade Roland Marchal rest till Iran för att sammanstråla med sin kollega och vän *Fariba Adelkhah*, en fransk-iransk antropolog som liksom han

arbetar på universitetet Sciences Po i Paris. Om henne visste han inget där han satt isolerad, men en dag när han med ögonbindel fördes genom fängelset till förhørsbyggnaden, hörde han någon ropa ”Azadi!” – Frihet! – och kände igen hennes röst. Senare fick han veta att hon hade fängslats samma dag som han.

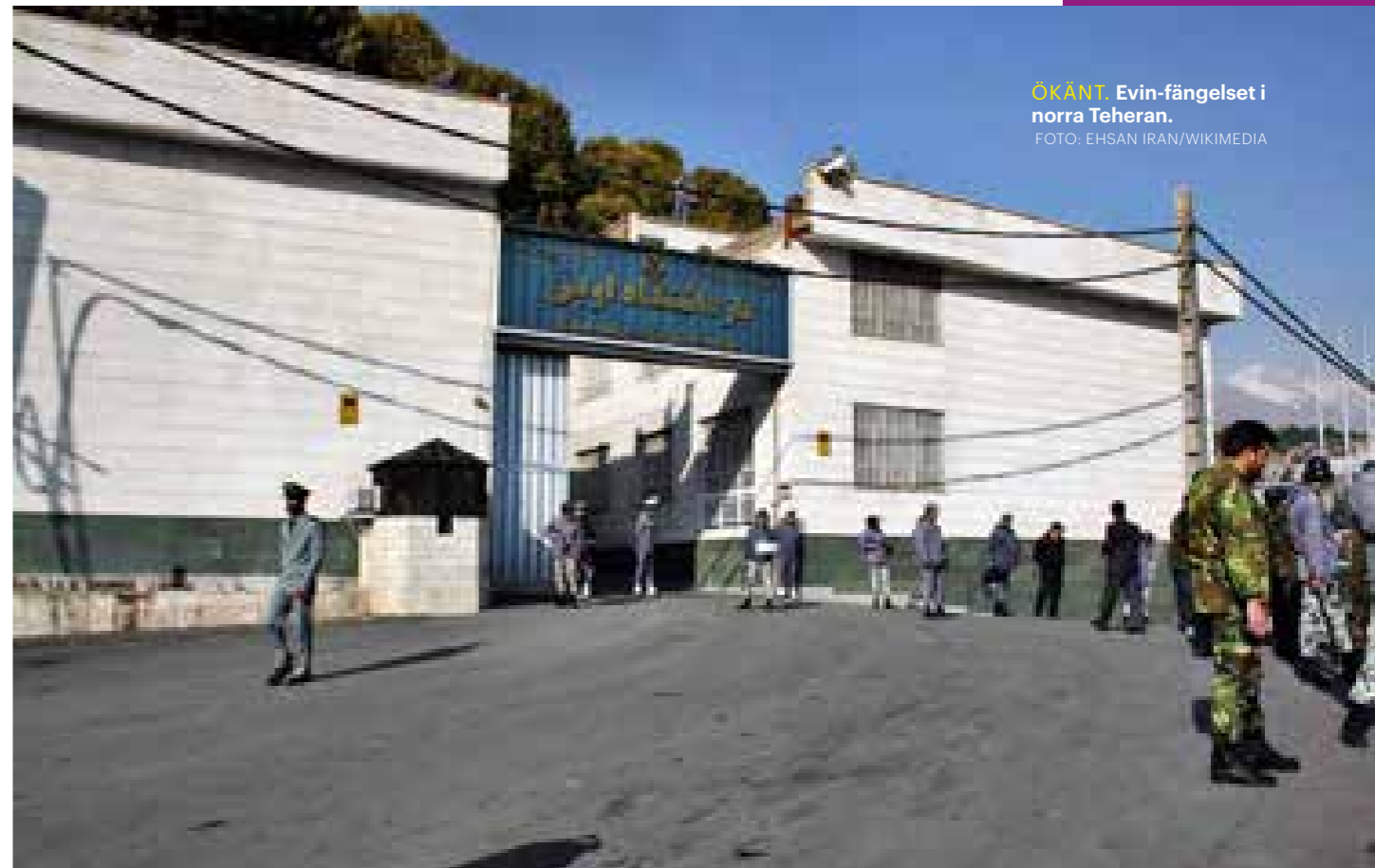
De var inte de enda fängslade forskarna i Evinfängelset. Bland andra finns där den svensk-iranske katastrofmedicinaren *Ahmadreza Djalali* som nu suttit fängslad i fyra år och är dömd till döden.

Biologen *Niloufar Bayani* är dömd till tio års fängelse och kollegan från miljöorganisationen hon jobbade för, professor *Kavous Seyed-Emami*, dog i fängelset strax efter att de fängslades 2018.

Samma år fängslades också australisk-brittiska *Kylie Moore-Gilbert* som forskar om islam och nu är dömd till tio års fängelse.

Anklagelserna mot dem har alla handlat om spioneri eller hot mot rikets säkerhet.

– Det de inte gillade med mig var att jag jobbar med politisk analys. Jag forskar inte på Iran eller islam utan på afrikansk politik, men de tog för givet att jag också jobbar med iransk politik. De vill inte att någon ska analysera iransk politik, särskilt inte utlänningar, säger Roland Marchal.

ÖKÄNT. Evin-fängelset i norra Teheran.

FOTO: EHSAN IRAN/WIKIMEDIA

FRI. Roland Marchal.

FOTO: SUPPORT COMMITTEE

DÖDSDÖMD. Ahmadreza Djalali år 2016.

FOTO: AMNESTY

De historier som förhørsledarna försökte få ur honom beskriver han som paranoida. Besök han gjort i andra länder, forskning han gjort om östra Afrika och tidningsartiklar han delat utan någon som helst koppling till Iran försökte de ändå vrida till för att underbygga sina anklagelser. Ibland verkade det bygga på ren okunnighet, som att information som är känslig i Iran finns i öppna källor i resten av världen, och att forskare även läser texter de inte stödjer.

Roland Marchals röst spricker när han berättar om stunden då han fick höra att han skulle bli fri:

– Jag kämpade emot hoppet för den känslomässiga investeringen är så stor och de kanske bara leker med dig. En gång i september sade de att jag skulle släppas då. Det är en svår kamp att inte tappa fotfästet och tro på allt de säger till dig.

Hemma i Frankrike skapade Roland Marchals och Fariba Adelkhahs kollegor en

kommitté som har arbetat aktivt för att få dem fria. Roland Marchal tror att de politiska fångarna med dubbla nationaliteter skulle gynnas av att de olika stödgrupper som finns träffas och utbyter erfarenheter kring strategier. Han tycker också att EU-länderna borde agera mer gemensamt.

Kvar i Evin-fängelset finns svensken Ahmadreza Djalali. Hans fall är svårare, då han också är iransk medborgare och Iran erkänner inte dubbla medborgarskap. Han har inte ens fått träffa representanter från Sverige.

Ahmadreza Djalalis hälsotillstånd är allvarligt och han får inte tillgång till ordentlig vård. Risken att de smittas av covid-19 och drabbas allvarligt är stor i fängelset. Ahmadreza Djalali är expert på katastrofmedicin och sjukhusberedskap och skulle kunna spela en viktig roll i Irans hantering av pandemin om han inte hade fängslats. ■■■

Historielektion om det svarta USA

MARTIN LUTHER KING TILL OBAMA

Manus: **Henry Louis Gates Jr**
Land: **USA**
(finns på UR Play till 29 juni)

ÅR 2016 GJORDE amerikanska public service-kanalen PBS dokumentärserien "Black America Since MLK: And Still I Rise". När serien denna försommar visas på SVT:s Kunskapskanalen, under titeln "Martin Luther King till Obama", så blir det mot bakgrund av polisens mord på afroamerikaren **George Floyd** i Minneapolis den 25 maj 2020. Händelsen har lett till protester i hela USA, som kallats de största sedan våren 1968 när Martin Luther King mördades, och har också skakat omvärlden.

Dokumentärens fyra delar skildrar afroamerikanernas kamp i USA sedan 1960-talets mitt och professor **Henry Louis Gates Jr** fungerar som tittarnas ciceron genom årtionden av förtryck men också framgångar. Professorn, född 1950, är en mångfaldigt prisbelönad amerikansk intellektuell som i filmserien generöst bidrar med sina personliga erfarenheter och reflektioner. Han är själv ett exempel på förändringen i USA, där han född i arbetarklassen fick chansen att studera på universitet genom kvoteringsystemet för att öka svartas möjligheter.

Den fråga som Henry Louis Gates Jr. låter genomsyra serien är: "Hur nådde vi hit? Hur kan vi ha kommit så långt och ändå ha så långt kvar?". Samtida vittnen återbesöker platser för olika händelser och minns tillsammans med professorerna. Det handlar om politik, populärkultur, ekonomi, idrott, utbildning och politiska beslut som har gynnat eller missgynnat afroamerikanerna i USA. Det är mycket lärorikt och visar tydligt hur rasismen fortsätter att präglade så mycket i USA.

ULF B ANDERSSON

PÅ SCEN. **Senait Imbaye** gör rollen som **Betlehem Isaak**.

FOTO: TILO STENGEL

Betlehem Isaaks berättelse på scenen

JAG ÄR BETLEHEM DAWIT ISAAK

Regi: **Anna Ulén**
Dramatiker: **Ninna Tersman**
Skådespelare: **Senait Imbaye**

DEN SVENSK-ERITRE-ANSKE journalisten **Dawit Isaak** har suttit fängslad i Eritrea utan rättegång sedan september 2001. I Sverige har han blivit en symbol för kampen för yttrandefrihet, mänskliga rättigheter och demokrati. Nu har hans dotter, **Betlehem Isaak**, skrivit sin historia. I vår har hon varit aktuell med boken "Mitt liv utan dig" och med pjäsen "Jag är Bethlehem Dawit Isaak" på Angereds teater i Göteborg, där **Ninna Tersmans** manus är baserat på boken.

Betlehem Isaak säger att det var viktigt för henne att berätta sin historia därför att barn blir åsidosatta när det handlar om flykt. Men också för att hon har levt i ett utanförskap i Sverige.

– Många barn och vuxna känner utanförskapet men det är inte ofta de får göra sina röster hörda, säger hon.

När hon var tonåring var hon arg på sin pappa eftersom hon såg hur mamma kämpade ensam med barnen. Betlehem och hennes syskon tvingades bli vuxna snabbt och hon kan till och med se likheter mellan sig och pappa Dawit.

– Han gav aldrig upp och jag är likadan. Jag ser möjligheter istället för hinder. Han var passionerad och hade en övertygelse, precis som jag, säger Betlehem Isaak.

Det är överkligt att se sig själv gestaltas på scen, säger hon men det är viktigt att berätta historien. Ungdomar med invandrarbakgrund har kommit fram till henne efter pjäsen och sagt att de kände igen sig. Det gör henne glad eftersom hon vill inspirera unga och ge dem hopp.

– Om ett land utesluter en del av sin befolkning då kan man diskutera vad det är för typ av demokrati vi lever i, säger Betlehem Isaak.

Regissören **Anna Ulén** kände ett stort ansvar när hon blev tillfrågad om hon ville regissera pjäsen.

– Jag blev glad och smickrad att Betlehem frågade mig men kände nervositet och ett ansvar.

"Jag är Bethlehem Dawit Isaak" är i högsta grad aktuell tycker **Anna Ulén**.

– Vissa scener och dialoger är oerhört provocerande men de är viktiga att höra. Jag tror att många tänker att vi svenskar inte är rasister och att mänskliga rättigheter handlar om andra länder långt bort, inte vårt land. Men rasismen visar sig överallt i samhället. Skolan, rättsväsendet, polisen och myndigheter borde få en obligatorisk undervisning i mänskliga rättigheter.

Anna Ulén menar att teater är en viktig plattform för att sprida budskapet att vi kämpar mot rasism och okunskap:

– Jag tror att teater och musik kan påverka människor eftersom det går rakt in i hjärtat, säger hon.

SOLEIDAD CARTAGENA

Fotnot: Angereds teater stängde 13 mars på grund av pandemin. Mer information när pjäsen åter spelas: www.angeredsteater.se

I SKUGGAN AV EN SAKNAD PAPPA

MITT LIV UTAN DIG

Betlehem Isaak
Brombergs Bokförlag

BETLEHEM ISAAKS bok "Mitt liv utan dig" är en välskriven skildring om att vara barn i en familj på flykt, om att växa upp i ett rasistiskt Sverige och om att ha en pappa som är politisk fånge.

Vi får i boken följa familjen Isaak från Eritreas huvudstad Asmara till en ny vardag i Sverige och Göteborg.

Även om min erfarenhet av att växa upp i Sverige är totalt väsensskild från Betlehem Isaaks kan jag ändå känna igen mig i delar av hennes berättelse. Isaak skriver träffsäkert ur både barnets och tonåringens perspektiv. Hon fångar upp känslor som också jag känt när jag varit barn och tonåring. Framför allt känslan av maktlöshet; att vara helt utlämnad till vuxnas beslut. Men också utlämnad till ett samhälle där strukturer, som ofta upprätthålls av just vuxna, begränsar ens handlingsutrymme beroende på vem man är.

För Isaak och hennes familj har det handlat om att bli ifrågasatt

och placerad i fack på grund av sin hudfärg. Det blir så tydligt när hon i boken förklarar att hennes pappa ju aldrig varit journalist i Sverige. Han fick aldrig något jobb som journalist, även om han försökte, utan arbetade som städare. Trots det skriver de svenska tidningarna alltid "den fängslade journalisten Dawit Isaak" i sina rubriker.

På samma sätt blir de rasistiska strukturerna tydliga när Isaak beskriver ett möte med studievägledaren som en tråkig menar att hennes enda rimliga framtida yrkesalternativ är att bli fastighetsskötare.

Ytterligare ett exempel är när hon berättar om barnen i lågstadiet som frågar om hon och hennes familj bodde i en koja i Eritrea.

Isaak skriver rakt och utan att linda in. Språket är enkelt men ändå svårt att värja sig för. Boken är också en berättelse om sorg, saknad, ilska och förlåtelse som känns så mycket större än vad de knappa 150 sidorna till en början kan få det att verka som.

I bakgrunden av berättandet finns såklart Dawit Isaaks historia, men framförallt är "Mitt liv utan dig" Betlehems personliga berättelse där hennes tankar, erfarenheter och känslor får stå i centrum.

SANNA BLOMGREN

Insiktsfullt om Ryssland

PUTINS NYA RYSSLAND OCH DET FÖRFLUTNAS SKUGGOR

Shaun Walker
Översättning: Nils Håkanson
Ordfront förlag

JOURNALISTEN och författaren **Shaun Walker** var i mer än tio år korrespondent i Ryssland för brittiska The Guardian och The Independent. Nu har hans bok "Putins nya Ryssland och det förflutnas skuggor", som gavs ut 2018, kommit på svenska. Om man är det minsta intresserad av Ryssland och av att förstå den politik som förs idag ger boken en mycket insiktsfull bakgrund.

När Sovjetunionen föll samman 1991 förändrades livet totalt för miljoner människor som levde i det stora imperiets olika delrepubliker. Många hade förhoppningar om en ny era av utveckling, välbefinnande och demokrati. Men istället kom ett decennium som präglades av korruption och stagnation. Livsvillkoren förändrades, några gjorde sig enorma förmögenheter på spekulationer men för de allra flesta i Ryssland blev det sämre och fattigdomen bredde ut sig. Shaun Walker var bara 18 år gammal när han kom till Ryssland första gången år 2000. Samma år hade **Vladimir Putin** valts till president.

Några år senare återvänder Walker och under mer än tio års tid lever han i Moskva och reser till de mest avlägsna delarna av det gamla Sovjetriket. Han beskriver i ett målande citat Ryssland som "en människa som vaknar upp efter en fest, gör några halvhjärtade försök att städa upp i röran men ger snart upp och går och lägger sig igen för att tampas med bakruset". Den engelska titeln på boken är "The Long hangover".

ANDREA BODEKULL

VINTERN 1933. **Gareth Jones (James Norton)** kartlägger svälten i Ukraina.

FOTO: ROBERT PALKO

Jakten på sanningen

MR JONES

Regi: Agnieszka Holland
Skådespelare: James Norton, Vanessa Kirby, Peter Sarsgaard, Joseph Mawle
Land: Polen/Ukraina/Storbritannien

HOLODOMOR (ungefär att döda genom svält) är ett begrepp som är välkänt i Ukraina och sedan år 2006 stämplas som folkmord. I omvärlden och utanför historiekretsar har händelserna i Ukraina 1932-1933 fått begränsad uppmärksamhet även om författare som **Timothy Snyder** och **Anne Applebaum** det senaste årtiondet har lyft fram frågan i böcker.

Hur många som dog i Ukraina 1932-1933 är föremål för en fortsatt diskussion men idag anses antalet döda ligga mellan drygt tre miljoner och drygt sju miljoner.

Den polska regissören **Agnieszka Holland** har i sin

film återvänt till det dramatiska året 1933 och hon återskapar effektfullt stämningar och dåtidens politiska debatter. Att "Mr Jones" handlar om den verkliga journalisten **Gareth Jones (James Norton)** gör detta till en ännu mer intressant och tankeväckande film och på effektivt sätt belyses hur jakten på sanningen är vital också i vår tid av propaganda och Fake news.

Hollands film består av flera delar som tvinnas samman. Dels har vi den biografiska berättelsen om Gareth Jones och hans iver att söka och berätta sanningen om vad som hände 1933. Vi har också den fasansfulla berättelsen om svälten i Ukraina och så ett ideologiskt spår där **George Orwell** träder in.

Holland har lyckats bygga upp en sovjetisk 30-talsstämning kring Hotel Metropol i Moskva där **Walter Duranty (Peter Sarsgaard)**, korrespondent för New York Times, håller hov.

i Ukraina

Duranty hade 1932 vunnit det prestigefyllda Pulitzerpriset för sin positiva rapportering om Sovjetunionen.

Den seriöse journalisten Jones lockas inte av Durantys dekadenta liv och lyckas den 7 mars 1933 i sällskap med en kommunistisk övervakare ta tåget till Ukraina. Jones är fast besluten att undersöka hur det fungerar med "Stalins guld", spannmålet på de vidsträckt ukrainska slätterna.

Holland låter oss följa Jones i ett vintrigt Ukraina som är som en koncentrerad mardröm. Människor dör av svält och partiets lögnar om den framgångsrika kollektiviseringen punkteras av verkligheten i öde byar, bland föräldralösa barn och i boskapsvagnar med hungriga människor. De rika skördarna från de ukrainska jordarna skickas till Moskva medan människor dör i miljoner.

ULF B ANDERSSON

TIO SKAKANDE BERÄTTELSE

JAG BLEV VÅLDTAGEN (RAPED: MY STORY)

Regi: Catey Sexton
Land: Storbritannien
(finns på SVT Play)

VAR SJÄTTE minut beräknas en person bli våldtagen i Storbritannien. I England och Wales beräknas varje år 85 000 kvinnor och 12 000 män bli våldtagna. Av de våldtagna är det omkring 15 procent som anmäler övergreppet till polisen. Drygt tre procent av våldtäkterna resulterar i en fällande dom.

Catey Sexton har i "Jag blev våldtagen", visad på Channel 5 och nu också i SVT, intervjuat tio offer för våldtäkter.

Det är en skakande film, effek-

tivt skildrad genom korsklippning av berättelserna, och en påminnelse om att våldtäkt kan drabba vem som helst. Förövaren kan vara en kompis, en ny bekantskap, den äkta maken, en gammal vän från förr, en vän till familjen eller någon från en dejtingsajt. Öppenhjärtigt berättar de utsatta om sina reaktioner under övergreppet, ambivalensen inför att anmäla, skiftande bemötande från polis och frågan om egen skuld för att de blev våldtagna. I filmens epilög berättar de tio personerna om hur de har gått vidare och skapat sig ett liv efter våldtäkten. Som tittare känner jag stor beundran för det mod de har visat genom att våga berätta.

ULF B ANDERSSON

SD:S "BROKIGA" FÖRFLUTNA

SVERIGEDEMOKRATERNA OCH NAZISMEN

Maria Robsahm
Vaktel förlag

I DE KOMMUNER där Sverigedemokraterna, SD, har kommit till makten ses tecken på hur partiet vill genomföra ett slags Ungern i mikroformat. I riksdagens kulturutskott ville SD i februari kalla in public servicechefer då partiet var missnöjt med några inslag i SVT och Sveriges Radio. I en intervju i Fokus den 27 februari ville **Linus Bylund** (SD) att public servicejournalister ska kunna straffas. I Norrköping försökte SD stoppa en utställning på stadsmuseet, som bland annat tog upp SD:s historia, genom en polisanmälan.

I "Sverigedemokraterna och nazismen" påminner **Maria Robsahm** om att SD har sina rötter i nazismen och tar upp den nuvarande parti-

ledningens taktik för att bemöta kritiken genom att luddigt tala om partiets brokiga historia och betona SD:s nolltolerans mot rasism.

Nazister, som **Gustaf Ekström** (1907-1995) som hade varit frivillig i Waffen-SS, fortsatte att förneka Förintelsen och gick 1988 med i det nybildade Sverigedemokraterna. Antisemitismen och Hitlerhälsningar var dock ett hinder om partiet skulle kunna växa och 1998 skrev **Ingemar Somberg** (1924-2003), också frivillig i Waffen-SS, att partiet måste breddas: "Till Er unga vill jag bestämt vädja: häng in uniformen, ställ ifrån Er ölburken och sluta skråla om judeslakt".

Robsahms bok är en stridskrift som stundtals känns lite svag och yvig i argumentationen men så länge SD fortsätter att sopa sin historia under mattan så behöver det påminnas om tiden innan partiet nådde sina nuvarande framgångar.

ULF B ANDERSSON

FELAKTIGHETER OM CYPERN

Tack för en positiv och intressant artikel i Amnesty Press nummer 1/2020 om samarbetet mellan turkcyprioter och grekcyprioter!

Däremot vill jag rikta kritik mot **Ulf B Anderssons** kronologiska historiesammanfattning som är en stor del av artikeln. I den känsliga situation som ön så länge befunnit sig i behöver vi objektiva, sakliga fakta för att något förstå läget.

Mina frågor: Vad är syftet med er historik som den presenteras av Ulf B Andersson? Varför dessa "halvsanningar" och "fake facts"? Till vems fördel?

Okunnigheten bland svenskar är stor. Många tror att cyprioterna är greker och turkar. Många tror att allt är Turkiets fel och grekcyprioterna är offren.

Jag förväntar mig att Amnesty Press ska vara saklig och objektiv och inte sprida falsk information.

Jag har besökt Cypern otaliga gånger sedan 1970 och bott på båda sidorna och lärt känna både turk- och grekcyprioter. Jag har studerat de politiska problemen och läst massor om öns historia. Därmed tycker jag att jag har underlag för att yttra mig här.

Öns befolkning är cyprioter, inte greker och inte turkar. Grekcyprioter/turkcyprioter är de korrekta benämningarna. Cyprioterna är sedan urminnes tider en blandning av alla olika folkslag som under årens lopp invaderat/okuperat ön. Religion och språk är grunden till benämningen grek- respektive turkcypriot.

Jag vill påpeka följande felaktigheter:

1570: Inget nämns om att venetianerna, före osmanernas ankomst, utsugit och förslavat öns befolkning och påtvingat dem katolicismen. Massakrer skedde från både osmanskt och venetianskt håll.

1950: Här är kärnan till den djupa splittringen, när **Makarios** förespråkar omröstning om enosis (Anslutning till Grekland).

Makarios spelade även en stor roll i upproret mot det brittiska styret och var vapendragare med **Grivas**. Makarios fängslades av britterna och förvisades från Cypern. Ulf B Andersson nämner bara att Makarios återvänder till Cypern 1959 men han förklarar inte varifrån eller varför han varit borta.

1963: Efter "en incident med polisen" där två turkcyprioter dött startar kravaller. Denna "incident" var ett överlagt mord vilket noga beskrivs i boken "The Death of Friendship" av **Türkan Aziz**. Av öns befolkning på cirka 70 procent grekcyprioter och cirka 30 procent turkcyprioter, dödades vid dessa "kravaller" 174 grekcyprioter och 364 turkcyprioter. Proportionerna talar ett tydligt språk.

1974: EOKA-B, med ledaren Grivas, gör med hjälp av den grekiska militärdiktaturen en kupp mot Makarios. Grekland (!) utser en president för Cypern.

Ulf B Andersson skriver vidare: "20 juli 1974. Turkiet invaderar Cypern." Det är så det alltid beskrivs av media och okunniga politiker. Men här var det fråga om en intervention enligt avtalet mellan Storbritannien, Grekland och Turkiet om att vara garanter

FOTO: DICKELBERS/WIKIMEDIA

DELAD Ö. Gränsövergång i huvudstaden Nicosia.

för öns självständighet. Om den skulle hotas ska garantimakterna intervensera.

Storbritannien borde enligt avtalet ha deltagit med Turkiet i den interventionen. Men Storbritannien gjorde inget. I augusti samma år mördades hundratals turkcyprioter och för att skydda den delen av befolkningen kom Turkiet tillbaka och nu var det fråga om en invasion från Turkiet. Det var också då som ön delades och förflyttning av befolkningen av båda grupper skedde.

2004: EU blev "lurade" av den grekcypriotiska ledningen att man skulle förespråka ett ja till **Kofi Annans** plan för en lösning av öns problem. När omröstningen bland öns hela befolkning var klar blev svaret till Annan från grekcypriotisk sida "nej" medan turkcyprioterna röstade för. EU-länderna blev klart besvikna men släppte ändå in republiken Cypern i EU. Där sitter de idag som en rejäl stoppmakt vid alla förhandlingar i EU om turkiskt medlemskap och om erkännande av den turkcypriotiska republiken Cypern.

Med vänliga hälsningar
Barbro Fällman Caglar
(pensionerad språklärare med ett brinnande intresse för historia).

SVAR:

Tack för dina synpunkter. Avsikten var att ge en kortfattad men opartisk och allsidig skildring av en komplex fråga. När det gäller Makarios återkomst 1959 så fanns det årtal innan som dessvärre lyftes bort av utrymmesskäl. Jag håller med om att det nu blir en dålig beskrivning av Cypern under 1950-talet.

När det gäller invasionen 1974 så har du helt rätt. Jag valde av utrymmesskäl att förenkla händelserna sommaren 1974 vilket resulterade i en missvisande historieskrivning. Sådant ska en redaktör akta sig för och din kritik där är en lärdom för framtiden.

Ulf B Andersson

SAGT & GJORT

"Mest sensuella platsen"

Författaren och visartisten **Finn Zetterholm** slår ett slag för biblioteken i tidningen Fokus. Ljudböcker är inget för Zetterholm då det enda ljud han vill höra "är det fridsamma prasslet när jag vänder blad".

"Sammansvärjning"

I Turkiet ökar homofobin och nu har Utbildningsministeriet uppmanat skolor att inte låta barnen måla regnbågar. Tanken var att sätta upp barnens målningar i fönstren som ett hoppfullt tecken under coronan. Lärarfackföreningen **Egitim-Sen** säger till tidningen al-Monitor att rektorer fått order att stoppa barnens regnbågar då dessa är en sammansvärjning för att få barnen att bli homosexuella.

"En modig handling"

När de israeliska skolorna återigen öppnade den 17 maj efter nedstängningen på grund av coronan sammanföll det med en värmebölja med 40 grader. Trots det skickades flickor hem från High School (åldern 14-19 år) när de kom i shorts, vilket bara är tillåtet för pojkar. **Merav Michaeli**, ledamot i kneset från arbetarpartiet, hyllade de tjejer som runt om i Israel vågade acceptera könsskillnaden i klädsel.

"Landsförräderi"

Nordkorea säger sig ha klarat sig undan alla fall av coronaviruset men skolor har stängt och nu oroas myndigheterna av ungdomars omoraliska leverne. Centralkommittén i det styrande arbetarpartiet har förklarat att sexuell promiskuitet bland tonåringar kan ses som en form av landsförräderi "som hjälper fienden att förstöra vårt samhälle".

FOTO: JACOB KING/PA PHOTO/TT

SOLIDARITET I CORONATIDER

De senaste månaderna har kännetecknats av det nya coronavirusets utbredning. Social isolering, sjukdom och oro tillsammans med försämrad ekonomi har präglat många samhällen i världen.

I de värst nedstängda samhällena har sjukvårdspersonalen som kämpar hyllats vid bestämda klockslag med applåder från fönster och balkonger. Människor i alla åldrar har organiserat sig för att hjälpa de mest utsatta under den hårda nedstängning, som i motsats till Sverige, genomfördes i många länder.

Och den gamla italienska sången "Bella Ciao", som blev partisanernas sång under andra världskriget, blev motståndssången mot covid-19 som sjöngs från italienska balkonger under den värsta perioden. På Youtube finns den i ett antal covid-19- versioner i solidaritet med italienarna, däribland Delirium Musicum, en symfoniorkester vars medlemmar spelade in den på sina mobiler från tre kontinenter.

Solidariteten var också ibland handfast med historiska rötter. När Irland drabbades av potatissvälten 1847 beräknas en miljon ha dött och två miljoner irländare sökte till USA där urfolket

Choctaw Nation hade drabbats hårt av tvångsförflyttningen som president **Andrew Jackson** (1829-1837) genomdrev.

Via en irländsk invandrare till USA fick Choctaw Nation höra talas om svälten i Irland och skänkte 170 dollar (idag motsvarande 50 000 kronor) till svältande irländska familjer.

I år när nyheten kom att flera urfolk, främst Hopi Reservation och Navajo Nation, drabbats hårt av covid-19, har en insamling i Irland nu inbringat närmare 50 miljoner kronor.

- Choctaw och andra urfolk visade stor medkänsla med det irländska folket under vår mörkaste tid. Låt oss återgälda en del av er generositet, skriver en av bidragsgivarna.

När Andra världskrigsveteranen **Tom Moore** den 30 april fyllde 100 år hade han tagit sig till Englandslistans förstaplats med sin tolkning av låten "You'll never walk alone", som gjordes med hjälp av sångaren **Michael Ball** och brittiska NHS-kören. Tom Moore blev ett globalt fenomen under våren när han själv samlade in drygt 320 miljoner kronor till den brittiska sjukvården, NHS, genom att traska 100 varv i sin trädgård.

Ulf B Andersson

FATTA PENNAN

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar där en avrättning är nära

förestående, flyktingar som vägras söka asyl eller hotad yttrandefrihet. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Pensionerad läkare försvunnen sedan 2018

SEDAN DEN 10 september 2018 är **Gulshan Abbas** försvunnen i provinsen Xinjiang i nordvästra Kina. Hon är pensionerad läkare som lider av ett antal hälsoproblem. Familjen fruktar att hon har satts i omskolningsläger. Hennes syster, **Rushan Abbas**, är aktivist i USA för uigurer. Gulshan Abbas försvann några dagar efter att systemen hade hållit tal om massgripanden av uigurer i Xinjiang.

SKRIV TILL:
Director Tao Hongjun
Urumqi Municipal Public Security Bureau
No. 30, Nanhudong Lu, Shuimogou Qu Urumqi
830017 Xinjiang Uyghur Autonomous Region
Folkrepubliken Kina

Dear Director Tao:
I am writing to express my concern about Gulshan Abbas, a retired Uyghur doctor who went missing in Urumqi 10 September 2018.

As some relatives of Gulshan Abbas told her family at the end of 2018 that she was "studying", it was thought that Gulshan Abbas might have been sent to a "transformation-through-education" facility. However, after more than 20 months, no official information about the whereabouts of Gulshan Abbas has been shared with her family.

I am gravely concerned for Gulshan Abbas' wellbeing and therefore urge you to release Gulshan Abbas unless there is sufficient, credible and admissible evidence that she committed an internationally recognized offence and is granted a fair trial in line with international standards.

Yours sincerely,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 10 juli.

Bloggare hotas av fängelse

DEN 6 MAJ åtalades den tunisiska bloggaren **Emna Ghargui** för förolämpande av religion och uppvisning av hat mellan religioner. Den 2 juli ska rättegången inledas och maxstraffet om hon fälls är tre års fängelse. Hon hade delat ett humoristiskt inlägg på Facebook som imiterade en vers i Koranen för att uppmärksamma covid-19.

SKRIV TILL:
Public Prosecutor of The Republic of Tunisia
Bechir Akreimi
Court of First Instance
Avenue Beb Bnet
1019 Tunis
Tunisien

Your Excellency,
On 6 May 2020, Tunisian blogger Emna Chargui was charged with "inciting hatred between religions through hostile means or violence" and "offending authorised religions" for sharing a text on social media on 2 May 2020 about the COVID-19 pandemic that imitates the format of a Quran verse.

On 6 May, she appeared before the prosecution who refused to allow her lawyers to accompany her. Emna entered the court room alone and reported feeling intimidated with a panel of seven officials at the prosecutor's office who interrogated her for half an hour including about her religious beliefs. One member of the prosecution even asked her if she had consulted a psychotherapist suggesting that she might be mentally disturbed.

I ask you to drop all charges against Emna Chargui for her social media post which is protected by the right to freedom of expression since it does not incite hatred or violence.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 10 juli.

Transpersoners rättigheter kränks

DEN 28 MAJ undertecknade Ungerns president en lag som antogs i parlamentet den 19 maj. Amnesty anser att lagen kränker mänskliga rättigheter för trans- och intersexpersoner och måste granskas av konstitutionsdomstolen i Ungern. Enligt lagen blir det förbjudet att ändra det juridiska kön en person har tilldelats i sitt födelsebevis.

SKRIV TILL:
Dr. Ákos Kozma
Commissioner for Fundamental Rights
Office of the Commissioner for Fundamental Rights
Budapest Pf. 40
1387, Ungern
E-post: panasz@ajbh.hu

Dear Commissioner for Fundamental Rights,
I am writing to you concerning Act XXX of 2020 on Changes of Certain Administrative Laws and Free Donation of Property that was adopted by Parliament on 19 May and signed into law by the President on 28 May and whose Article 33 bans legal gender recognition, violating the human rights of transgender and intersex people. Individuals should be able to obtain legal gender recognition through quick, accessible and transparent procedures on the basis of their self-declaration of gender identity.

I am urging you to immediately request a review of the Act XXX of 2020 by the Constitutional Court, as its Article 33 is in clear breach of Hungary's Fundamental Law.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 10 juli.

Ovanstående vädjandebrev med sammanfattning på svenska finns på amnestypress.se (längst upp i högra hörnet).

TILLBAKABLICKEN

CHOCKEN. John Filos berömda bild när Mary Ann Vecchio skiker ut sin ångest vid en av de studenter som Nationalgardet sköt ihjäl den 4 maj 1970. FOTO: AP/TT

50 ÅR SEDAN SKOTTEN I KENT

DEN 4 MAJ SKULLE EN minneshögtid ha hållits vid Kent State University i Ohio för att uppmärksamma 50-årsdagen av den dramatiska dagen 1970 då nationalgardet sköt ihjäl fyra studenter. Men coronakrisen gjorde att högtiden inte kunde hållas då risken för spridning av covid-19 var för stor.

Den 30 april 1970 höll USA:s president **Richard Nixon** ett TV-tal och meddelade att USA och Sydvietnam hade gått in i Kambodja. Sex veckor tidigare hade prins **Sihanouk**, som försökt hålla Kambodja neutralt, störtats och ersatts med en USA-vänlig general, **Lon Nol**. Nixon hade lovat att ta hem soldater från Vietnamkriget och den 20 april 1970 hade han meddelat att 150 000 soldater

skulle tas hem. Invasionen av Kambodja kom som en chock och anti-krigsrörelsen genomförde demonstrationer runt om i USA.

Vid Kent State University förekom flera protester. På universitetsområdet fanns en byggnad för utbildning av officerare. Den 2 maj brändes byggnaden ned. Den 4 maj samlades ett par tusen studenter för en ny protest. Ohios nationalgarde hade inkallats och beordrade studenterna att skingras och möttes av stenkastning. Kl 12.24 öppnar nationalgardet eld med skarp ammunition. Beskjutningen pågår under 13 sekunder och dödar fyra studenter medan nio personer får skottskador.

ULF B ANDERSSON

DU ÄR VIKTIG!

DU GÖR SKILLNAD

Det är du som medlem som gör det möjligt för Amnesty att förändra.
Ditt stöd gör att vår gemensamma röst kan vara stark och stadig.
En enda människa kan inte förändra allt, men tillsammans kan vi göra det.
Om du har möjlighet, swisha gärna en extragåva till nummer 900 07 20.
Alla gåvor är betydelsefulla.

Stort tack för att du stödjer oss!

AMNESTY
INTERNATIONAL

VÄLKOMMEN PÅ DIGITALT ÅRSMÖTE FÖR AMNESTY SVERIGE 3 OKTOBER 2020

På grund av rådande pandemi och för att
udvika smittspridning kommer Amnestys
årsmöte i år att hållas digitalt.

Under årsmötet kommer vi bland annat att
lyssna till en internationell gäst, välja ny
styrelse och fatta beslut om sektionens
framtid.

Kampen för mänskliga rättigheter fortsätter.
Och vi behöver dig mer än någonsin.
Välkommen.

Mer information om programmet och hur du gör
för att delta hittar du på Amnestys webbplats.
Sista anmälningsdag är 13 september.

Gå in och anmäl dig på amnesty.se/årsmöte

ETT MÖTE FÖR YTTRANDEFRIHETEN

Så bidrar en lott till arbetet för mänskliga rättigheter

Vet du varför Postkodlotteriet finns? Det är för att bidra med pengar till ideella organisationer, eftersom vår övertygelse är att de gör världen bättre.

Hela överskottet från försäljningen går till ideella organisationer. Sedan lotteriet startade 2005 har det blivit mer än 11 miljarder kronor! Amnesty International har fått ta del av överskottet sedan 2008 och har hittills tagit emot 185 miljoner kronor.

Tack Amnesty för allt ni gör, och tack alla som har en lott – ni möjliggör så mycket!

Sandra Dahlberg
är vinstutdelare i Postkodlotteriet

Åldersgräns 18 år. Gå in på stodlinjen.se om du eller en anhörig spelar för mycket. Mer info på postkodlotteriet.se

VÄGRA VILA I FRID

Ta kampen mot förtryckare och orättvisor även efter din död. Skriv in Amnesty International i ditt testamente så hjälper vi dig att fortsätta kämpa för mänskliga rättigheter så länge det behövs.

Läs mer om hur du kan inkludera Amnesty i ditt testamente på amnesty.se/testamente

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I KARANTÄN?

För oss inom Amnesty, precis som för så många andra, har de senaste månaderna varit omtumlande och fyllda av osäkerhet i spåren av covid-19. Rent praktiskt har det handlat om att ställa om till distans-

arbete och digitala möten, flytta och planera om aktiviteter som nu inte kan genomföras. På ett djupare plan har det handlat om att försöka hantera denna osäkerhet och planera för hur vi uthålligt ska kunna fortsätta vårt arbete för mänskliga rättigheter under dessa nya omständigheter.

I slutet av mars tog styrelsen det ovanliga beslutet att flytta fram årsmötet för den svenska sektionen, som normalt hålls i maj. Det var inget lätt beslut, men eftersom situationen då var så osäker bedömde vi att det var det bästa för organisationen. Årsmötet kommer nu att hållas digitalt i oktober, och kallelse till detta kommer att skickas ut i juni.

Även internationellt har planer ändrats och skjutits på framtiden, då de flesta andra Amnestysektioner nu brottas med liknande problem. Sommarens internationella årsmöte (Global Assembly Meeting) kommer troligtvis att flyttas till hösten och beslutet om en ny internationell strategisk inriktning för Amnesty har skjutits fram ett år. Delvis beror detta på de praktiska svårigheterna med att ordna möten i nuläget, men lika viktigt är att också kunna anpassa vårt arbete och våra framtida mål till den nya situation som kommer att råda efter denna pandemi.

Viktigare än dessa förändringar är dock allt som inte förändrats, både runt om i världen och inom Amnesty. De övergrepp och brott mot mänskliga rättigheter som vi kämpar emot har inte tagit paus, och därför kan inte heller vi göra det. Tvärtom så är vårt arbete viktigare än någonsin, då många andra kriser nu har hamnat i medieskugga på grund av den pågående pandemin och därför får mindre uppmärksamhet. Vi ser att redan utsatta grupper i samhället drabbas än hårdare i pandemins spår och att auktoritära ledare runt om i världen utnyttjar krisen för att tillskansa sig mer makt.

Det är därför mycket glädjande att se hur anställda och frivilliga inom Amnesty runt om i landet har gjort ett fantastiskt arbete för att på kort tid ställa om och att vi fortsatt får stöd av så många medlemmar. Vi vet dock att krisen ännu inte är över. Det finns fortfarande stor osäkerhet kring hur detta kommer att påverka organisationen på lång sikt. Speciellt finns farhågor kring hur den ekonomiska kris som följt i pandemins spår kommer att påverka samhället och därigenom stödet för Amnesty. Det gör att stödet från er medlemmar den närmsta tiden kommer att vara extra viktigt. Inte minst för att vi också ska kunna hjälpa och stötta de delar av Amnesty internationellt som har drabbats hårdare än oss här i Sverige.

Vi hoppas på det bästa, men förbereder oss för det värsta. Mänskliga rättigheter går inte i karantän.

LARS GÄFVERT, LEDAMOT

STYRELSENS HÖRNA

NORDKOREA

Seminarium om mänskliga rättigheter och levnadsförhållanden i Nordkorea. Detta är det fjärde seminariet om Nordkorea (tidigare i Växjö, Malmö och Stockholm).

Tid: Lördag 26 september kl 10.00 – 15.30

Plats: Amnesty Göteborg, Haga Östergata 30

Medverkande: Gabriel Jonsson, författare av boken «Korea - igår och idag», representanter för organisationer aktiva i Nordkorea, teaterregissören Anna Nilson.

Tema: Mänskliga rättigheter och levnadsförhållanden i Nordkorea. Hur ställer sig Amnesty till övergrepp i slutna stater?

Anmälan: Senast 20 september till:

Kontakt: hansenrikhendriksen@outlook.com

Arrangör: Amnesty distrikt Halland/grupp 168

VARMT VÄLKOMNA!

Foto: Bjørn Christian Tørrissen/Wikimedia

DU FÖLJER VÄL AMNESTY PRESS
PÅ FACEBOOK?

POSTTIDNING B

Avsändare:
Amnesty International
Box 4719
116 92 Stockholm

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med den nya adressen
på baksidan (ej adressidan):

ANNONS

amnesty.se/pride'. In the bottom right corner, there is a yellow rectangular box containing the Amnesty International logo and the text 'AMNESTY INTERNATIONAL'."/>

**HUMAN
RIGHTS
ARE MY
PRIDE**

agera på amnesty.se/pride

**AMNESTY
INTERNATIONAL**